

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
EĞİTİM DAİRESİ BAŞKANLIĞI

YARGI MEVZUATI BÜLTENİ

Bültenin Kapsadığı Tarihler 10 - 16 Şubat 2009	Yayımlandığı Tarih 17 Şubat 2009	Sayı 399
--	--	--------------------

İÇİNDEKİLER

- [4/2/2009 Tarih ve 5835 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun](#)
(R.G. 11 Şubat 2009 – 27138)
- [5/2/2009 Tarih ve 5837 Sayılı Askerlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun](#)
(R.G. 13 Şubat 2009 – 27140)
- [Avrupa Sosyal Şartına Değişiklik Getiren Protokol \(Torino Protokolü\) Torino, 21/10/1991'in Onaylanması Hakkında 2009/14613 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı](#) (R.G. 15 Şubat 2009 – 27142)
- [Türkiye Adalet Akademisi Başkanı olarak Ahmet Hamsici'nin görevlendirilmesi Hakkında 2009/14601 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı](#)
(R.G. 10 Şubat 2009 – 27137)
- [Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Avrupa Toplulukları Komisyonu Arasında Katılım Öncesi Yardım Aracı \(IPA\) ile Temin Edilen Yardımın Uygulanması Çerçevesinde Türkiye Cumhuriyetine Sağlanan Avrupa Topluluğu Mali Yardımlarıyla İlgili İşbirliği Kuralları Hakkında Çerçeve Anlaşmasına Dair 2009/14614 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı](#) (R.G. 10 Şubat 2009 – 27137)
- [Danıştay Üyeliğine Seçme Kararı](#)
(R.G. 11 Şubat 2009 – 27138)
- [Yüksek Seçim Kurulunun 63 Sayılı Kararı](#)
(R.G. 10 Şubat 2009 – 27137)
- [Yüksek Seçim Kurulunun 115 Sayılı Kararı](#)
(R.G. 12 Şubat 2009 – 27139)
- [Yüksek Seçim Kurulunun 153 Sayılı Kararı](#)
(R.G. 13 Şubat 2009 – 27140)
- [Yüksek Seçim Kurulunun 170 Sayılı Kararı](#)
(R.G. 15 Şubat 2009 – 27142)
- [İnsan Hakları Mahkemesi Kararı \(Öner Yıldız/Türkiye Davası\)](#)
- [İnsan Hakları Mahkemesi Kararı \(Turan Talay/Türkiye\)](#)
- [İnsan Hakları Mahkemesi Kararı \(Necip Kendirci ve Diğerleri/Türkiye Davası\)](#)
- [İnsan Hakları Mahkemesi Kararı \(Okuyucu ve Bilmen/Türkiye Davası\)](#)
- [Maliye Bakanlığında Parasal Sınırlar ve Oranlar Hakkında Genel Tebliğ](#)

[Sayı: 2009/1](#)

(R.G. 14 Şubat 2009 – 27141)

- [Maliye Bakanlığında Katma Değer Vergisi Genel Tebliği \(Seri No: 112\)](#)
(R.G. 12 Şubat 2009 – 27139)
- [Adalet Bakanlığında 2009 Yılı Noterlik Ücret Tarifesi](#)
(R.G. 13 Şubat 2009 – 27140)

 [İçindekilere dön](#)

Kanunlar

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN

Kanun No. 5835

Kabul Tarihi: 4/2/2009

MADDE 1 – 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12 nci maddesinin altıncı ve yedinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmak üzere 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin % 10'u nispetinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir.

Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır. Bu miktar; il özel idaresince ve belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılmak üzere il özel idaresine ve il sınırları içindeki belediyelere vali tarafından aktarılır ve bu pay valinin denetiminde kullanılır. İl özel idarelerince yapılan projeler için kullanılan miktar özel hesabın % 30'unu geçemez.”

MADDE 2 – 2863 sayılı Kanununun 55 inci maddesinin ikinci ve dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerinin görev süresi üç yıldır.”

“Koruma Yüksek Kurulu üyeleri ile koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerine, ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (5000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda, koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerine ise ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (2000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir.”

MADDE 3 – 2863 sayılı Kanununun 57 nci maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve mevcut dördüncü fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun uyarınca ilan edilen yenileme bölgelerinde yenileme projelerini onaylamak üzere 5366 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları da bu maddede belirtilen işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.”

“Koruma bölge kurullarının teknik ve idari hizmetleri, koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından yürütülür. Üçten fazla koruma bölge kurulu bulunan illerde, kurullar arasında teknik ve idari işlerde koordinasyonu sağlamak üzere koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğü kurulur. Koruma bölge kurulu müdürlükleri, koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğüne bağlı olarak çalışır.”

MADDE 4 – 2863 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 8- 11/3/2005 tarihinden önce bir şekilde koleksiyoncular tarafından edinilmiş ve bağlı bulunduğu müzedeki envanter defterine kaydı yaptırılmış taşınmaz kültür varlıkları, koleksiyoncular arasında hiçbir surette değiştirilemez ve satılamaz. Ancak bu taşınmaz kültür varlıklarından; müze ve ören yerlerindeki eserlerin bütünleyicisi olduğu tespit edilen parçalar ile müze koleksiyonlarını tamamlar nitelikte olanları Kültür ve Turizm Bakanlığının bedelsiz olarak alma hakkı saklıdır.”

MADDE 5 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

10/2/2009

[R.G. 11 Şubat 2009 – 27138]

— • —

 [İçindekilere dön](#)

ASKERLİK KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN

Kanun No. 5837

Kabul Tarihi: 5/2/2009

MADDE 1 – 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanununun 2 nci maddesinin onbirinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Çeşitli nedenlerle Türk vatandaşlığını kaybettikten sonra yeniden Türk vatandaşlığını kazananların askerlik işlemlerine, Türk vatandaşlığını kaybettikleri tarihteki durumlarına göre devam edilir.”

MADDE 2 – 1111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin (9) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“9. Askerlik hizmetini yerine getirmekte iken ölen, akıbeti meçhul kalan, hakkında gaiplik kararı alınan veya maluliyet aylığı bağlanmasını gerektirecek biçimde malul olanların;
a) Baba ve annesinin müşterek olarak talep ettiği veya baba ya da annesinden biri ölmüş ise sağ olanın talep ettiği kardeşlerinden biri, istekli olmadıkça silah altına alınmaz veya silah altında ise terhis edilir,

b) Baba ve annenin müştereken anlaşamadıkları veya her ikisinin de ölmüş olması durumunda; öncelikle silah altında olan kardeşi var ise istekli olması halinde terhis edilir, silah altında olan kardeşi yok ise veya silah altında olan kardeşi terhis olmak istemez ise askerlik hizmet sırası gelen ilk kardeş istekli olmadıkça silah altına alınmaz.

Askerlik hizmetini yerine getirmekte iken 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hayatını kaybeden yükümlülerin kendilerinden olma erkek çocukları ile aynı anne ve babadan olan kardeşlerinin tamamı, istekli olmadıkça silah altına alınmaz ve silah altındakiler istekleri halinde terhis edilir.

Bu bent hükümleri seferberlik ve savaş halinde uygulanmaz.”

MADDE 3 – 1111 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 14 – Askerlik çağına girenlerin asker kütüğüne yazılanları, sağlık ve sağlamlıklarıyla okuyup yazmaları, tahsil dereceleri, sanatları ve nerelerde buldukları hakkında yapılacak işleme (yoklama) denir. Askerlik çağına girenlerden yoklama devresinde bulunanlar, biri yirmi yaşlarına girdikleri senenin ocak ayının birinci gününden başlayarak haziran sonunda bitmek üzere (ilk yoklama), diğeri her askerlik dairesi dahilinde temmuz ayının birinci gününden ekim ayı sonuna kadar devam eden süre içinde bitmek üzere (son yoklama) adlı iki yoklamaya tabi tutulurlar. Bu yoklamalar yapılırken, her yıl yedeklerin de yoklamaları yapılır. Yedeklik yoklaması yaş sınırı, ihtiyaç halinde Milli Savunma Bakanlığınca on yıla kadar indirilebilir.”

MADDE 4 – 1111 sayılı Kanunun 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 21 – Askerlik meclisleri aşağıdaki üyelerden oluşur:

1. İllerde vali veya vali yardımcısı, ilçelerde kaymakam.
2. Askerlik şubesi başkanı veya vekili.
3. İki hekim.
4. İllerde nüfus ve vatandaşlık müdürü, ilçelerde nüfus müdürü.

Vali, vali yardımcısı veya kaymakamların askerlik meclisine katılmaması durumunda, askerlik şubesi başkanı meclise başkanlık eder. Askerlik meclisine katılacak hekimlerden biri sivil olabilir.

Askere sevk edileceklerin sınıflandırma işlemleri, Milli Savunma Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulacak yönetmelikte belirtilecek usul ve esaslara göre yapılır.”

MADDE 5 – 1111 sayılı Kanunun 22 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 22 – Askerlik meclislerinde kararlar, oy çokluğu ile alınır. Oyların eşit olması durumunda, meclis başkanının bulunduğu tarafın kararı kabul edilir. Verilen karara itirazı olan üyeler, itiraz gerekçelerini yoklama evrakına yazarlar.”

MADDE 6 – 1111 sayılı Kanunun 23 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 23 – Askerlik meclisinde bulunması gereken askerî hekimler Genelkurmay Başkanlığı, sivil hekimler mülki amirler tarafından görevlendirilirler. Askerlik meclisinin toplanmadığı zamanlardaki son yoklama işlemlerinde, askerî hekim şartı aranmaz.”

MADDE 7 – 1111 sayılı Kanunun 24 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 24 – Askerlik şubeleri, son yoklama tarihlerini mahallin en yüksek mülki amirine bildirerek, askerlik meclisinin belirlenen günde toplanmasını ve muhtarların, o yıl askerlik çağına girenler ile bir önceki sene ertesi yıla terk edilenlerin muhtarlıklarda asılarak ilan edilecek listeleriyle birlikte belirlenen günde askerlik şubelerine gelmelerini ister.”

MADDE 8 – 1111 sayılı Kanunun 25 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 25 – Milli Savunma Bakanlığı tarafından, o yıl askerlik çağına girenler ile bir önceki sene ertesi yıla terk edilenlerin son yoklamalarının yapılacağı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu aracılığıyla duyurulur. Bu duyuru yükümlülere tebliğ mahiyetindedir.”

MADDE 9 – 1111 sayılı Kanunun 30 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 30 – Son yoklama sırasında, askerlik şubesine veya yurtdışı temsilciliklerine gelmemiş ve 26 ncı madde gereğince gelmeme sebebini bildirmemiş kişiler, yoklama kaçağı olarak kabul edilir.

Yoklama kaçakları, askerlik ödevlerini yerine getirmek amacıyla yakalanmaları için Milli Savunma Bakanlığınca İçişleri Bakanlığına, askerlik şubelerince de mahallin en büyük mülki amirine bildirilirler. Yakalanarak muhafaza altına alınan yükümlüler, vakit geçirmeksizin ve en geç yirmidört saat içerisinde en yakın askerlik şubesine getirilirler. Askerlik şubesince teslim alınamayan yükümlüler, ilgili kolluk kuvveti tarafından hazırlanan tutanağa istinaden derhal serbest bırakılırlar.”

MADDE 10 – 1111 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Barışta, muvazzaf ve yedek erbaş ve erlerden askere çağırıldıkları sırada tutuklu ve hükümlü bulunanlar, tahliyelerine kadar sevk edilmezler. Bunlardan askerlikle ilişkisi olanlar tahliyelerinde serbest bırakılmayarak, ilgili kolluk kuvvetlerince askerlik şubelerine teslim edilirler. Askere sevklerinden önce işledikleri suçlardan dolayı, mahkemelerce bir yıl ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı bir ceza veya para cezasından çevrilme hapse mahkûm olup da hükümleri askerde iken bildirilenlerin cezaları, terhislerinden sonra infaz edilir.”

MADDE 11 – 1111 sayılı Kanunun 45 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 45 – Sevke tabi yükümlülerin listeleri, askerlik şubelerinde ilan edilir. Ayrıca bu listeler, celp dönemleri dışındaki sevklerde ve olağanüstü durumlarda mülki amirlikler vasıtasıyla, köy ve mahalle muhtarlıklarında da ilan edilir.

Celp ile ilgili hususlar Milli Savunma Bakanlığı tarafından Türkiye Radyo Televizyon Kurumu aracılığıyla duyurulur ve yurtdışı temsilciliklerine bildirilir. Bu ilan ve duyurular yükümlülere tebliğ mahiyetindedir.”

MADDE 12 – 1111 sayılı Kanunun 47 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 47 – Askere sevk için çağırıldıkları halde, hastalık, tutukluluk veya hükümlülük gibi nedenlerle askerlik şubesine gelemeyecek olanlar, bu mazeretlerini kanıtlayan belgeleri askerlik şubesinde bulundururlar. Bu mazeretler dışındaki nedenlerle sevk son gününe kadar askerlik şubesine gelmeyenler ile gelip de sevk evrakını alanlardan, kendilerine verilen yol süresi sonunda birliğine katılmayanlar, bakaya olarak kabul edilirler.

Bakayalar, askerlik ödevlerini yerine getirmek amacıyla yakalanmaları için Milli Savunma Bakanlığınca İçişleri Bakanlığına, askerlik şubelerince de mahallin en büyük mülki amirine bildirilirler. Yakalanarak muhafaza altına alınan yükümlüler, vakit geçirmeksizin ve en geç yirmidört saat içerisinde en yakın askerlik şubesine getirilirler. Askerlik şubesince teslim alınamayan yükümlüler, ilgili kolluk kuvveti tarafından hazırlanan tutanağa istinaden derhal serbest bırakılırlar.”

MADDE 13 – 1111 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 86 – Son yoklamada buldukları yerdeki askerlik meclisi, elçilik veya konsolosluklara gelmeyen ve 26 ncı maddede yazılı mazeretlerini bildirmeyen yükümlülerden, birlikte son yoklamaya tabi oldukları doğumlarının yurt genelinde ilk celp ve sevk tarihine kadar ele geçmeyenler, elde edildiklerinde buldukları yerde askerî veya resmî sivil bir hekime yahut en yakın yerde bulunan asker hastanesinde muayene ettirilirlar. Muayene neticesinde askerliğe elverişli oldukları anlaşılanlardan erteleme hakkı bulunmayanlar, askerlik meclislerince, toplu değilse idare heyetlerince haklarında karar alınarak Milli Savunma Bakanlığınca tespit edilen sınıf ve tertibat yerlerine derhal sevk olunurlar.

Yoklama kaçağı kaldıktan sonra erteleme yapılanlar ile birliklerine sevk edilenler, askerlik şubelerince mahkemeye verilirler.

Yoklama kaçağı iken erteleme yapılmış olanlar, ertelemelerinin bittiği tarihi takip eden ilk mesai günü sevk edilirler.”

MADDE 14 – 1111 sayılı Kanunun 89 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 89 – Sınıf ve tertibatı belirlenmiş olanlardan, yapılan bildirim ve duyuru üzerine birlikte sevk edilecekleri emsallerinin sevkinin son gününe kadar gelmeyen ve bu durumları 47 nci maddede yazılı özürlerinden ileri gelmediği belirlenenler ile sevk edildikten sonra askerliğini yapacağı kıtaya gitmeksizin kaçanlardan elde edilip de erteleme hakkı bulunmayanlar derhal sevk olunurlar.

Bunlardan yedek subay yetiştirme şartlarını taşıyanlar, muayyen zamanlarda birliklerine veya yedek subay yetiştiren sınıf okullarına sevk edilirler.

Bakaya kaldıktan sonra erteleme yapılanlar ile birliklerine sevk edilenler, askerlik şubelerince mahkemeye verilirler.

Bakaya iken erteleme yapılmış olanlar, ertelemelerinin bittiği tarihi takip eden ilk mesai günü sevk edilirler.”

MADDE 15 – 1111 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 42 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte tebligatsız saklı, yoklama kaçağı veya bakaya durumunda olanların askerlik şubelerine müracaat etmeleri Milli Savunma Bakanlığı tarafından Türkiye Radyo Televizyon Kurumu aracılığıyla duyurulur. Bu duyuru yükümlülere tebliğ mahiyetindedir. Yapılan duyuruya rağmen üç ay içerisinde askerlik şubesine müracaat etmeyenler hakkında tebligatlı işlemi yapılır.”

MADDE 16 – 1111 sayılı Kanunun 43 ve 44 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 17 – 22/4/1925 tarihli ve 657 sayılı Harita Genel Komutanlığı Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 3 - Ülke menfaatlerine uygun olmayan ve uluslararası alanda istismar edilebilecek nitelikteki haritaların üretiminin ve kullanımının önlenmesi maksadıyla; kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yurt içinde üretilecek, ithal edilecek veya yayımlanacak olan basılı ve sayısal her türlü kara ve hava haritaları, atlas, küre ile benzeri harita ve harita bilgisi içeren her türlü doküman için, Harita Genel Komutanlığından uygunluk onayı alınır.

Ancak, kamu kurum ve kuruluşlarının kanunlarla verilmiş harita yapma görevlerine istinaden ürettikleri veya ürettirdikleri haritalar için Harita Genel Komutanlığından uygunluk onayı alınmaz. Bu haritalarda, ülke menfaatlerine uygun olmayan ve uluslararası alanda istismar edilebilecek nitelikteki hususların yer almaması, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun sorumluluğundadır.

Harita Genel Komutanlığı, lüzum gördüğü takdirde tarihî, kültürel, siyasi ve benzeri bilgileri ihtiva eden haritalar ve diğer dokümanlar için, ilgili kamu kurum ve kuruluşundan da görüş alır.

Uygunluk onayı alınmadan harita, atlas, küre ve benzeri dokümanı basanlar, dağıtanlar veya yayımlayanlar adli para cezası ile cezalandırılır.

Uygunluk onayı alınmadan basılan, dağıtılan veya yayımlanan dokümanlar; Türk millî menfaatlerini, Türk varlığını, Türkiye Cumhuriyeti'nin devleti ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, Türklüğün tarihî ve manevi değerlerini tehlikeye düşürecek nitelikte ise bu harita, atlas, küre ve benzeri dokümanı basanlar, dağıtanlar veya yayımlayanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu şekildeki harita ve dokümanlardan basılan veya dağıtılanlar hakkında, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 54 ve 55 inci madde hükümleri uygulanır.

Beşinci fıkradaki suçların işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında, bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler; basım, dağıtım veya yayımı konusunda uygunluk onayı aldıkları her türlü kara ve hava haritaları ile atlas, küre ve benzeri dokümanı;

a) Üzerinde herhangi bir değişiklik yapmadan beş yıl kullanabilirler,

b) Tekrar basmak, dağıtmak veya yayımlamak istediklerinde, üzerinde bir değişiklik yapıldığında veya Harita Genel Komutanlığınca bir değişiklik bildirildiğinde, değişikliği

müteakiben; değişiklik yapılmadığında uygunluk onayı alınan tarihi takip eden her beş yılın bitiminde, yeniden Harita Genel Komutanlığına göndererek uygunluk onaylarını almak zorundadırlar.”

MADDE 18 – 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununun 17 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Yedek subayların terfileri

MADDE 17 – Yedek subaylar; barışta silah altında geçen süreleri, hizmet sürelerinden sayılmak suretiyle, muvazzaf subaylar gibi terfi ettirilir.

Yedek subaylar seferde, muvazzaf subaylar gibi terfi ettirilir.

Yedek subayların terfilerine ilişkin usul ve esaslar hakkında, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu hükümleri uygulanır.”

MADDE 19 – 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun 78 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 78** – Astsubayların normal bekleme süreleri aşağıda gösterilmiştir:

<u>Rütbeler</u>	<u>Normal bekleme süreleri</u>
Astsubay Çavuş	3 yıl
" Kıdemli Çavuş	3 yıl
" Üstçavuş	6 yıl
" Kıdemli Üstçavuş	6 yıl
" Başçavuş	6 yıl
" Kıdemli Başçavuş	6 yıl”

MADDE 20 – 926 sayılı Kanunun 85 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan “astsubay üstçavuş” ve “astsubay kıdemli üstçavuş” ibarelerinden sonra gelmek üzere “(üç yıllık rütbe bekleme süresine tabi olanlar)” ibareleri eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“b) Üstün başarılı üstçavuş, kıdemli üstçavuş ve başçavuşların terfi esasları: Üstçavuş, kıdemli üstçavuş ve başçavuşların bu rütbelere ait bekleme sürelerinin bitiminden bir yıl önce bu rütbelere ait her yılki sicil notu, sicil tam notunun yüzde doksanbeş ve daha yukarısı ve sicil notu ortalaması da sicil tam notunun yüzde doksan ve daha yukarısında olanlardan; bu rütbelerde en az iki ayrı birinci veya ikinci sicil üstünden sicil notu alanlar veya rütbe bekleme süresinin bitiminden bir yıl önce alacak olanlar, sicil notu ortalaması en üstün olandan başlanarak rütbelere göre kendi sınıfları içerisinde ayrı ayrı sıralanırlar. Bu şekilde sıralanan astsubaylardan sicil notu ortalaması en üstün olanlardan başlanmak suretiyle Kuvvet Komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanı tarafından uygun görülenler, kendi sınıf mevcudunun; muharip sınıflar için yüzde sekizi, yardımcı sınıflar için yüzde dördü oranında bir üst rütbeğe yükseltilebilirler.”

MADDE 21 – 926 sayılı Kanunun 109 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) Subaylık için sınava müracaat tarihinde en az kıdemli çavuş rütbesinde ve astsubay olarak dördüncü hizmet yılını tamamlamış, yedinci hizmet yılını bitirmemiş olmak.”

MADDE 22 – 926 sayılı Kanunun 140 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Nasıplarından itibaren iki yılını tamamlayan ve liyakatleri üst makamlarca onaylanan albaylara kıdemli albay, nasıplarından itibaren üç yılını tamamlayan ve gösterge tablosunun bir üst derecesine yükselmek için liyakatleri üst makamlarca onanan üsteğmenlere kıdemli üsteğmen, yüzbaşılara kıdemli yüzbaşı, binbaşılara kıdemli binbaşı, üstçavuşlara kademeli üstçavuş, kıdemli üstçavuşlara kademeli kıdemli üstçavuş, başçavuşlara kademeli başçavuş, kıdemli başçavuşlara kademeli kıdemli başçavuş, kademeli kıdemli başçavuşlara iki kademeli kıdemli başçavuş denir.”

MADDE 23 – 926 sayılı Kanununun Ek 17 nci maddesinin (A) fıkrasının astsubaylara ait hizmet tazminat oranlarını gösteren tablosuna “Astsubaylar:” ibaresinden sonra gelmek üzere “(Üstçavuş ve kıdemli üstçavuşlukta üçer yıllık rütbe bekleme süresine tabi olanlar)” ibaresi ile bu tablodan sonra gelmek üzere aşağıdaki tablo eklenmiştir.

“Astsubaylar: (Üstçavuş ve kıdemli üstçavuşlukta altışar yıllık rütbe bekleme süresine tabi olanlar)

II.Kad.Kd.Bçvş.	210
Kad.Kd.Bçvş.	205
Kd.Bçvş.	201
Kad.Bçvş.	188
Bçvş.	177
Kad.Kd.Üçvş.	165
Kd.Üçvş.	151
Kad.Üçvş.	140
Üçvş.	130
Kd.Çvş.	111
Çvş.	102”

MADDE 24 – 926 sayılı Kanununun Ek 25 inci maddesinde yer alan “EK-VIII” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve EK -VIII/B” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 25 – 926 sayılı Kanununun EK-VIII ve EK-VIII/A sayılı cetvellerinin başlıklarına “(Üstçavuş ve kıdemli üstçavuşlukta üçer yıllık rütbe bekleme süresine tabi olanlar)” ibareleri ve aynı Kanuna EK-VIII/A sayılı cetvelden sonra gelmek üzere aşağıdaki EK-VIII/B sayılı cetvel ile EK-VIII/C sayılı cetvel eklenmiştir.

“EK-VIII/B Sayılı Cetvel

**ASTSUBAYLAR İÇİN AYLIK GÖSTERGE TABLOSU
(ÜSTÇAVUŞ VE KIDEMLİ ÜSTÇAVUŞLUKTA ALTIŞAR YILLIK RÜTBE
BEKLEME SÜRESİNE TABİ OLANLAR)**

Dereceler	Rütbeler	KADEMELER								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Kad.Kd. Bçvş.- II.Kad.Kd. Bçvş.	13201380	1440	-	-	-	-	-	-	-	-
2 Kd.Bçvş.- Kad.Kd. Bçvş.- II.Kad.Kd. Bçvş.	11551210	12651320	1380	1440	-	-	-	-	-	-
3 Kad.Bçvş.	10201065	11101155	1210	1265	1320	1380	-	-	-	-
4 Bçvş.	915	950	985	1020	1065	1110	1155	1210	-	-
5 Kad.Kd.Üçvş.	835	865	895	915	950	985	1020	1065	1110	-
6 Kd.Üçvş.	760	785	810	835	865	895	895	950	985	-
7 Kad.Üçvş.	705	720	740	760	785	810	810	865	895	-
8 Üçvş.	660	675	690	705	720	740	740	785	810	-
9 Kd.Çvş.	620	630	645	660	675	690	690	720	740	-
10 Çvş.	590	600	610	620	630	645	660	675	690	-

EK-VIII/C Sayılı Cetvel

ASTSUBAY MESLEK YÜKSEK OKULU MEZUNU VE FAKÜLTE, YÜKSEK OKUL
VEYA MESLEK YÜKSEK OKULUNU BİTİREREK TEMEL ASKERLİK EĞİTİMİNDE
BAŞARILI OLUP ASTSUBAY ÇAVUŞLUĞA NASBEDİLEN ASTSUBAYLAR İÇİN
AYLIK GÖSTERGE TABLOSU

(ÜSTÇAVUŞ VE KIDEMLİ ÜSTÇAVUŞLUKTA ALTIŞAR YILLIK RÜTBE BEKLEME SÜRESİNE TABİ OLANLAR)

<u>Dereceler</u>	<u>KADEMELER</u>									
	<u>Rütbeler</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>
Kd. Bçvş. -	1320	1380	1440	-	-	-	-	-	-	-
Kad. Kd. Bçvş. - II. Kad. Kd. Bçvş.										
2 Kad. Bçvş.	1155	1210	1265	1320	1380	1440	-	-	-	-
3 Bçvş.	1020	1065	1110	1155	1210	1265	1320	1380	-	-
4 Kad.Kd.Üçvş	915	950	985	1020	1065	1110	1155	1210	-	-
5 Kd. Üçvş.	835	865	895	915	950	985	1020	1065	1110	-
6 Kad.Üçvş	760	785	810	835	865	895	915	950	985	-
7 Üçvş.	705	720	740	760	785	810	835	865	895	-
8 Kd. Çvş.	660	675	690	705	720	740	760	785	810	-
9 Çvş.	620	630	645	660	675	690	705	720	740	-

MADDE 26 – 926 sayılı Kanuna aşağıdaki ek geçici maddeler eklenmiştir.

“EK GEÇİCİ MADDE 86 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte astsubay üstçavuş ve daha üst rütbelerde bulunan astsubaylar hakkında, üstçavuşluk ve kıdemli üstçavuşluk rütbe bekleme süreleri üçer yıl olarak uygulanır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yukarıdaki fıkra da belirtilen rütbelerde bulunmaları gerekirken, sıhhi nedenler dolayısıyla üstçavuş rütbesine terfi edememiş olanlar ile kazai veya idari kararlar dolayısıyla üstçavuş rütbesine terfi edemeyenlerden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra 81 inci maddeye göre nasıpları emsalleri tarihine götürülenler hakkında da, emsalleri yukarıdaki fıkra hükümlerine göre üç yıllık üstçavuşluk ve kıdemli üstçavuşluk rütbe bekleme süresine tabi olmaları kaydıyla, üstçavuşluk ve kıdemli üstçavuşluk rütbe bekleme süreleri üçer yıl olarak uygulanır.

EK GEÇİCİ MADDE 87 – Üstçavuş ve kıdemli üstçavuşlardan üç yıllık rütbe bekleme süresine tabi olanların 85 inci maddeye göre yapılacak üstün başarı nedeniyle terfi değerlendirmesinde, üstçavuşların kıdemli çavuşluk ve üstçavuşluk, kıdemli üstçavuşların ise üstçavuşluk ve kıdemli üstçavuşluk rütbelere ait her yılki sicil notunun, sicil tam notunun yüzde doksanbeş ve daha yukarısı ve sicil notu ortalamasının da sicil tam notunun yüzde doksan ve daha yukarısında olmasına ilişkin hüküm uygulanır.

EK GEÇİCİ MADDE 88 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, astsubay olarak altıncı hizmet yılını tamamlamış olanlara, 109 uncu maddeye göre subaylık için sınava müracaat edilebilecek en son süre olarak dokuzuncu hizmet yılını bitirmemiş olma hükmü uygulanır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte en az kıdemli çavuş rütbesinde ve astsubay olarak dördüncü veya beşinci hizmet yılını tamamlamış olup da 109 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine göre subaylığa müracaat hakkının bir kısmını geçirmiş olanlara, bu Kanunda belirtilen müracaat haklarının bittiği süreden hemen sonra kullandırılmak üzere kaybettikleri müracaat sayısı kadar hak tanınır.”

MADDE 27 – 18/12/1981 tarihli ve 2565 sayılı Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanununun 23 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 23 – Bu Kanun hükümlerine göre tesis edilen askerî yasak bölgeler ile askerî güvenlik bölgelerinin bağlanacağı yetkili komutanlık, ilgili kuvvet komutanlığı veya Jandarma Genel Komutanlığı ya da Sahil Güvenlik Komutanlığının teklifi üzerine Genelkurmay Başkanlığınca tespit edilir.”

MADDE 28 – 17/11/1983 tarihli ve 2955 sayılı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"e) Yüksek Bilim Konseyi: Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanı ve Gülhane Askeri Tıp Fakültesi Dekanı ile Gülhane Askerî Tıp Akademisinde görevli ana bilim ve bilim dalı başkanlığı, servis ve kısım şefliği ile enstitü ve yüksekokul müdürlüğü görev süresini tamamlayan öğretim üyeleri ile Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanı tarafından bir yıl için görevlendirilecek üç ana bilim dalı ve iki bilim dalı başkanından oluşan ve bu Kanunla kendisine verilen görevleri yerine getiren konseydir."

MADDE 29 – 2955 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yüksekokul müdürü, öncelikle yüksekokul kadrolarında görevli öğretim üyeleri arasından, yüksekokul kadrolarında görevli öğretim üyesi bulunmadığı takdirde Gülhane Askeri Tıp Akademisinde görevli öğretim üyelerinden Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanı tarafından teklif edilecek dört öğretim üyesi arasından Genelkurmay Başkanlığınca dört yıl için atanır. Görev süresi bitimini müteakip Yüksek Askerî Şura tarafından yapılacak değerlendirmelere göre birer yıllık süreler halinde en fazla dört defa uzatılabilir. Yüksekokul müdürünün görev süresi sekiz yılı geçemez. Görev süresi bitenler Yüksek Bilim Konseyindeki kadrolara atanırlar. Yüksekokul müdürüne çalışmalarında yardımcı olmak üzere bir yüksekokul müdür yardımcısı da, aynı usul ve esaslara göre seçilir ve atanır."

MADDE 30 – 2955 sayılı Kanunun 22 nci maddesinin (b) bendinin (6) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"6. Genelkurmay Başkanlığı, bu profesörlerin adaylar hakkındaki mütalaalarını ve adayın bilimsel araştırmalarını içeren diğer dosyasını Yükseköğretim Kuruluna gönderir. Genelkurmay Başkanlığı, Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşünü de dikkate alarak, yapacağı değerlendirmeyi müteakip, önerilen adaylardan uygun olanları boş profesörlük kadrolarına atar. Profesör kadrosuna atamada asker doçentlere öncelik verilir."

MADDE 31 – 2955 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Yüksek Bilim Konseyi; Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanı Bilimsel Yardımcısı (Dekan), Gülhane Askeri Tıp Akademisindeki ana bilim dalı ve bilim dalı başkanlığı, servis ve kısım şefliği ile enstitü ve yüksekokul müdürlüğü görev sürelerini tamamlayan öğretim üyeleri ve Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanı tarafından bir yıl için görevlendirilecek üç ana bilim dalı ve iki bilim dalı başkanından oluşur.

Bu öğretim üyeleri, daha önce görev yaptıkları ana bilim dalı, bilim dalı ile servis ve kısımlarda ve enstitü ile yüksekokulda bilimsel faaliyetlerine devam ederler."

MADDE 32 – 30/5/1985 tarihli ve 3212 sayılı Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılması; Diğer Devletler Adına Yurt Dışı ve Yurt İçi Alımların Yapılması ve Eğitim Görecek Yabancı Personel Hakkında Kanunun 1 inci maddesinde yer alan "temin edilen ve" ibaresi "temin edilen veya" olarak değiştirilmiş ve "mal ve hizmetlerin" ibaresinden sonra gelmek üzere "satışı, kiralınması, lisans verilmesi veya teknoloji transferi yolu ile" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 33 – 3212 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ikmal maddelerinden HEK ve hurdaya ayrılanlar ile" ibaresi "ikmal maddeleri ile HEK ve hurdaya ayrılanlar veya" şeklinde değiştirilmiş, (A) bendinde yer alan "satılması" ibaresinden sonra gelmek üzere "kiralınması, lisans verilmesi, teknoloji transferi" ibaresi ile (c) alt bendinin sonuna "kiralınmasını, lisans verilmesini ve teknoloji transferini," ibaresi eklenmiştir.

MADDE 34 – 28/5/1988 tarihli ve 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanununun 13 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Askerî ve mülki sicil belgelerinin yıllık sicil notu ortalaması sicil tam notunun % 60 ve yukarısı olan uzman jandarmalara kademe ilerlemesi yaptırılır. Kademe ilerlemesi şartları 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa göre yapılır. Mülki görevi bulunmayan jandarma birliklerinde görev yapanlar için sadece askerî sicil belgesi düzenlenir. Ancak, kademe ilerlemesi yapacak uzman jandarmalardan görev esnasında yaralanmaları sebebiyle

uzun süreli tedaviye tabi tutulanlardan o yıla ait sicil notu olmayanların kademe ilerlemeleri, sicil notu şartı aranmadan sicil notu ortalamasına göre yapılır.

Rütbe bekleme süresi içinde asgari iki yıllık sicili bulunan ve bu sicillerin ortalaması sicil tam notunun % 60 ve daha yukarısı olanlar, bir üst rütbeye terfi ettirilirlir. Ancak, yükselme sırasına girmiş bulunan uzman jandarmalardan görev esnasında yaralanmaları nedeniyle uzun süreli tedaviye tabi tutulanların rütbe terfi işlemleri, sicil notu ortalamasına göre yapılır.”

MADDE 35 – 3466 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“c) Aynı rütbe ve nasıplar arasında kıdem sırası; her yıl tespit edilen yeterlik derecesine göre yapılır.”

MADDE 36 – 21/4/2004 tarihli ve 5143 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İlk Nasıp İstihkakına İlişkin Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 5 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce emekliye ayrılmış ve 4608 sayılı Kanundan istifade etmiş subaylardan, çeşitli nedenlerle kılıç istihkakından yararlanmamış olanlara, kendilerinin veya yasal mirasçılarının bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde müracaat etmeleri halinde kılıç istihkakları verilir.”

MADDE 37 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 38 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

12/2/2009

[R.G. 13 Şubat 2009 – 27140]

— • —

 [İçindekilere dön](#)

Bakanlar Kurulu Kararları

Karar Sayısı : 2009/14613

6 Ekim 2004 tarihinde imzalanan ve 27/9/2006 tarihli ve 5546 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli “Avrupa Sosyal Şartına Değişiklik Getiren Protokol”ün onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 2/1/2009 tarihli ve HUMŞ-1265 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu’na 21/1/2009 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Abdullah GÜL
CUMHURBAŞKANI

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan

C. ÇİÇEK

H. YAZICI

N. EKREN

M. AYDIN

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.Devlet Bak. ve Başb. Yrd.Devlet Bak. ve Başb. Yrd.Devlet Bakanı

M. BAŞESGİOĞLU

B. YILDIRIM

N. ÇUBUKÇU

K. UNAKITAN

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı V.

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı V.

M. S. YAZICIOĞLU

E. BAĞIŞ

C. ÇİÇEK

M. V. GÖNÜL

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı

Adalet Bakanı V.

Millî Savunma Bakanı

B. ATALAY

A. BABACAN

K. UNAKITAN

R. AKDAĞ

İçişleri Bakanı

Dışişleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı V.

F. N. ÖZAK

R. AKDAĞ

B. YILDIRIM

M. M. EKER

Bayındırlık ve İskân BakanıSağlık Bakanı

Ulaştırma Bakanı Tarım ve Köyşleri Bakanı

F. ÇELİK

M. Z. ÇAĞLAYAN

M. H. GÜLER

Çalışma ve Sos. Güv. BakanıSanayi ve Ticaret BakanıEnerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

E. GÜNAY

V. EROĞLU

**AVRUPA SOSYAL ŞARTINA DEĞİŞİKLİK
GETİREN PROTOKOL
(TORİNO PROTOKOLÜ)
Torino, 21/10/1991**

18 Ekim 1961 tarihinde Torino’da imzaya açılan ve daha sonra “Şart” ismini alan Avrupa Sosyal Şartının işbu Protokolünü imzalayan Avrupa Konseyine üye devletler:

Şartın etkinliğini, özellikle de denetim mekanizmasının işleyişini artırmaya yönelik özel tedbirler alınması gerektiğini göz önüne alarak;

Şartın bazı hükümlerinin değiştirilmesi zamanının geldiğini göz önünde bulundurarak;
Aşağıdaki hükümlerde mutabık kalmışlardır:

Madde 1:

Şartın 23. Maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 23- Rapor ve gözlem örneklerinin gönderilmesi;

1- Taraf ülkelerden her biri, 21 inci ve 22 nci maddeler uyarınca, Genel Sekretere bir rapor sunarken bu raporun bir örneğini, 27 nci maddenin 2 nci fıkrası gereği, Hükümet Komitesi toplantılarına davet edilecek uluslararası işçi ve işveren örgütlerine üye olan kendi ulusal örgütlerine gönderecektir. Bu örgütler taraf ülkelerin raporlarına ilişkin olabilecek görüşlerini Genel Sekretere göndereceklerdir. Genel Sekreter, bu gözlemlerin birer örneğini bildirecek olan ilgili Taraf ülkelere gönderir.

2- Genel Sekreter Taraf ülkelerin raporlarının bir örneğini Avrupa Konseyinin danışmanı statüsünü taşıyan ve özellikle Şartın incelediği konularda yetkili olan hükümet dışı uluslararası örgütlere gönderir.

3- 21 inci ve 22 nci Maddeler ile işbu madde uyarınca hazırlanan rapor ve gözlemler kişilere verilebilir.”

Madde 2:

Şartın 24 üncü Maddesi aşağıdaki gibidir;

“Madde 24- Raporların Tetkiki;

1- 21 inci ve 22 nci maddeler uyarınca, Genel Sekretere sunulan raporlar, 25 inci Maddeye göre oluşturulan Bağımsız Uzmanlar Komitesince incelenir. Komite, aynı zamanda, 23 üncü Maddenin 1 inci paragrafı gereği Genel Sekretere gönderilen bütün gözlemleri elde edebilecektir. İncelemesinin ardından, Bağımsız Uzmanlar Komitesi görüşlerini içeren bir rapor hazırlayacaktır.

2- 21 inci Madde uyarınca hazırlanan raporlara ilişkin olarak, Bağımsız Uzmanlar Komitesi hukuksal açıdan düzenlemelerin, mevzuatın ve ulusal uygulamaların ilgili Taraf ülkeler için Şarttan kaynaklanan yükümlülüklerin içeriği ile uyumluluğunu belirleyecektir.

3- Bağımsız Uzmanlar Komitesi, tamamlayıcı bilgi ve açıklamalar talep etmek amacıyla bir Taraf ülkeye doğrudan başvurabilecektir. Ayrıca gerekli görürse, kendi isteği veya Taraf ülkenin talebi üzerine Taraf ülkenin temsilcileri ile bir toplantı düzenleyebilecektir. 23 üncü Maddenin 1 inci Paragrafında belirtilen örgütler bilgilendirilecektir.

4- Bağımsız Uzmanlar Komitesinin kararları kamuoyuna duyurulur ve Genel Sekreter vasıtasıyla Hükümet Komitesine, Parlamenter Meclisine ve 23 üncü Maddenin 1 inci ve 27 nci Maddenin 2 nci Paragraflarında belirtilen örgütlere gönderilir.”

Madde 3:

Şart’ın 25 inci Maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 25- Bağımsız Uzmanlar Komitesi;

1- Bağımsız Uzmanlar Komitesi, Âkit Taraflarca aday gösterilen üstün karakterli ve ulusal ve uluslararası sosyal sorunlardaki ehliyeti tanınmış uzmanlar listesinden Parlamenterler Meclisi’nin oy çokluğu ile seçtiği en az dokuz üyeden oluşmaktadır. Üyelerin kesin sayısı Bakanlar Komitesince belirlenecektir.

2- Komite üyeleri altı yıllık bir süre için seçilirler. Tekrar bir kez daha üyeliğe seçilebilirler.

3- Görev süresi dolmayan bir üyenin yerine geçmek üzere seçilen bir Bağımsız Uzmanlar Komitesi üyesi, yerine geçtiği üyenin kalan süresi kadar görevde kalır.

4- Komite üyeleri toplantılara bireysel unvanlarıyla katılırlar. Bağımsız Uzmanlar Komitesi üyeleri görev sürelerince bağımsızlık ve tarafsızlıkları ile bağdaşmayan, görevlerini engelleyebilecek diğer görevler üstlenemezler.”

Madde 4:

Şart'ın 27 nci Maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 27- Hükümet Komitesi;

1- 23 üncü Maddenin 1 inci ve 24 üncü Maddenin 3 üncü Paragrafları uyarınca hazırlanan Taraf ülkelerin raporları, gözlemler ve bilgiler yanında Bağımsız Uzmanlar Komitesi'nin raporları Hükümet Komitesine gönderilir.

2- Bu komite, Taraf ülkelerin her bir temsilcisinden oluşur. İki uluslararası işveren örgütünü ve iki uluslararası işçi örgütünü toplantılara danışman sıfatıyla gözlemci göndermeye davet eder. Ayrıca, Avrupa Konseyi'nin danışmanı statüsünü taşıyan ve özellikle de işbu Şart'ın incelediği alanlarda birikime sahip hükümet dışı uluslararası örgüt temsilcilerini görüşlerini almak üzere davet edebilir.

3- Hükümet Komitesi özellikle, Bağımsız Uzmanlar Komitesinin ve Taraf ülkelerin raporları ışığında sosyal ve ekonomi politikası gözlemlerine dayanarak, gerekçeleriyle birlikte, Şart'ın 28 inci maddesi uyarınca, kendi görüşü olarak ilgili her Taraf ülkeyi hedefleyen tavsiye kararı konusu durumları belirler. Kamuoyuna duyurulacak bir raporu Bakanlar Komitesine sunar.

4- Hükümet Komitesi, genel olarak Şart'ın uygulamasına ilişkin gözlemlerine dayanarak Bakanlar Komitesine sosyal sorunlara ve Şart'ın güncellik kazandırabilecek maddelerine ilişkin incelemelere başlanmasını öngören tavsiyelerde bulunabilecektir.”

Madde 5:

Şart'ın 28. Maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 28- Bakanlar Komitesi;

1- Bakanlar Komitesi sadece oy hakkına sahip Taraf ülkelerin kullandığı oyların üçte iki çoğunluğuyla Hükümet Komitesinin raporuna dayanarak denetim döneminin bütününe kapsayan ve ilgili Taraf ülkelere verilen bireysel tavsiyeleri içeren bir kararı kabul edebilecektir.

2- Bakanlar Komitesi, 27 nci maddenin 4 üncü paragrafı uyarınca, Hükümet Komitesinin verdiği tavsiyeleri dikkate alarak kendisinin uygun gördüğü kararları alacaktır.”

Madde 6:

Şart'ın 29. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 29.- Parlamenterler Meclisi;

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bütün üyelerin hazır bulunduğu dönem toplantılarını gözönüne alarak, Bağımsız Uzmanlar Komitesinin ve Hükümet Komitesinin raporları yanında Bakanlar Komitesinin kararlarını da Parlamenterler Meclisine gönderir.”

Madde 7:

1- İşbu Protokol aşağıdaki şekilde Şart'a Taraf Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin imzasına açılır:

a) onaylama, kabul etme veya uygun görme çekincesi olmadan imzalama;

veya

b) onaylama, kabul etme veya uygun görmenin ardından onaylama, kabul etme veya uygun görme çekincesi altında imzalama.

2- Onaylama, kabul etme veya uygun görme belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine gönderilir.

Madde 8:

İşbu Protokol Şart'a Taraf bütün ülkelerin 7 nci maddenin hükümleri uyarınca, kendilerini Protokol'e bağlı saydıklarını beyan ettikleri tarihten sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girer.

Madde 9:

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Konseyin bütün üyelerine;

- her imzayı;
- her onaylama, kabul etme veya uygun görme belgesinin gönderilmesini;
- 8 inci Madde uyarınca işbu Protokol'ün yürürlüğe giriş tarihini;
- İşbu Protokol ile ilgili her türlü bildiri veya belge gibi her türlü gelişmeyi bildirir.

Sonuç olarak, bu hususta yetkiye sahip olan aşağıda imzası bulunanlar işbu Protokol'ü imzalamışlardır.

21 Ekim 1991 tarihinde, her iki metin de aynı derecede muteber olmak kaydıyla İngilizce ve Fransızca dillerde, Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanacak tek nüsha olarak imzalanmıştır. Onaylı nüshaları Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından Avrupa Konseyine üye her Devlete gönderilir.

[R.G. 15 Şubat 2009 – 27142]

— • —

 [İçindekilere dön](#)

Karar Sayısı : 2009/14601

Türkiye Adalet Akademisi Başkanı olarak Ahmet Hamsici'nin görevlendirilmesi; Adalet Bakanlığının 26/1/2009 tarihli ve 4730 sayılı yazısı üzerine, 23/7/2003 tarihli ve 4954 sayılı Kanunun 9 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu'na 26/1/2009 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Abdullah GÜL
CUMHURBAŞKANI

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

C. ÇİÇEK H. YAZICI N. EKREN M. AYDIN
Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet
Bakanı

M. BAŞESGİOĞLU K. TÜZMEN N. ÇUBUKÇU M. ŞİMŞEK
Devlet Bakanı Devlet Bakanı Devlet Bakanı Devlet Bakanı

M. S. YAZICIOĞLU E. BAĞIŞ M. A. ŞAHİN M. V. GÖNÜL
Devlet Bakanı Devlet Bakanı Adalet Bakanı Millî Savunma Bakanı

B. ATALAY A. BABACAN K. UNAKITAN H. ÇELİK
İçişleri Bakanı Dışişleri Bakanı Maliye Bakanı Millî Eğitim Bakanı

F. N. ÖZAK R. AKDAĞ B. YILDIRIM M. Z. ÇAĞLAYAN
Bayındırlık ve İskân Bakanı Sağlık Bakanı Ulaştırma Bakanı Tarım ve Köyişleri Bakanı V.

F. ÇELİK M. Z. ÇAĞLAYAN E. GÜNAY
Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı Sanayi ve Ticaret Bakanı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı
V.

E. GÜNAY V. EROĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı Çevre ve Orman Bakanı

[R.G. 10 Şubat 2009 – 27137]

— • —

Karar Sayısı : 2009/14614

11 Temmuz 2008 tarihinde Ankara’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Avrupa Toplulukları Komisyonu Arasında Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) ile Temin Edilen Yardımın Uygulanması Çerçevesinde Türkiye Cumhuriyetine Sağlanan Avrupa Topluluğu Mali Yardımlarıyla İlgili İşbirliği Kuralları Hakkında Çerçeve Anlaşma”nın yürürlüğe girdiği tarihin 24 Aralık 2008 olarak tespit edilmesi; Dışişleri Bakanlığının 13/1/2009 tarihli ve HUMŞ/19 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 21/1/2009 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Abdullah GÜL
CUMHURBAŞKANI

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan

C. ÇİÇEK

H. YAZICI

N. EKREN

M. AYDIN

Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet Bak. ve Başb. Yrd. Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

M. BAŞESGİOĞLU

B. YILDIRIM

N. ÇUBUKÇU

K. UNAKITAN

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı V.

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı V.

M. S. YAZICIOĞLU

E. BAĞIŞ

C. ÇİÇEK

M. V. GÖNÜL

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı

Adalet Bakanı V. Millî Savunma Bakanı

B. ATALAY

A. BABACAN

K. UNAKITAN

R. AKDAĞ

İçişleri Bakanı

Dışişleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı V.

F. N. ÖZAK

R. AKDAĞ

B. YILDIRIM

M. M. EKER

Bayındırlık ve İskân Bakanı Sağlık Bakanı

Ulaştırma Bakanı Tarım ve Köy İşleri Bakanı

F. ÇELİK

M. Z. ÇAĞLAYAN

M. H. GÜLER

Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı Sanayi ve Ticaret Bakanı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

E. GÜNAY

V. EROĞLU

Kültür ve Turizm Bakanı

Çevre ve Orman Bakanı

[R.G. 10 Şubat 2009 – 27137]

— • —

Danıştay Üyeliğine Seçme Kararı

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanlığından:

Karar Tarihi : 3/2/2009

Karar No : 48

Danıştay’da boş bulunan 3 (üç) üyelik için gizli oyla yapılan seçim sonucunda,

1) Ankara 3. İdare Mahkemesi Başkanı 27055 Hatice Neşe SARI,

2) Ankara 12. İdare Mahkemesi Başkanı 27481 Gürsel MEKİK,

3) Danıştay Savcısı 26463 Nevzat ÖZGÜR’ün,

Danıştay üyeliğine seçilmelerine karar verilmiştir.

[R.G. 11 Şubat 2009 – 27138]

— • —

Yüksek Seçim Kurulu Kararları

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığından:

Karar No: 63

-KARAR-

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyelerinden Şaban SEVİNÇ, Hülya ALP ve Mehmet DADAK tarafından imzalanarak Kurulumuz Başkanlığına verilen 14/01/2009 tarihli dilekçede; Yüksek Seçim Kurulunun 2008/318 sayılı kararında, Ülke çapında yayın yapan ulusal televizyon kuruluşlarının belirtildiği fakat bunlardan TV 5, TV 8 ve HABERTÜRK Televizyonlarının kimi illerde yayın ruhsatı olmadan kaçak yayın yapması nedeniyle ulusal televizyon kanalı olarak sayılamayacağı, Ülke genelinde yayın yapan televizyonlar olarak ilan edilen tele- vizyonlar listesinde yer almayıp, Ülkenin tamamına uydudan yayın yapan Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan lisanslı çok sayıda televizyon kuruluşunun bulunduğu, CNN TÜRK, TGRT HABER, SKY TÜRK, ÜLKE TV, HABER S, KANAL 24, SES TV, KANAL A ve MEHTAP TV'nin ulusal çapta yayın yaptığı, buna rağmen Yüksek Seçim Kurulunun 2008/318 sayılı kararında belirtilen ülke çapında yayın yapan televizyon kanalları arasında gösterilmediği belirtilerek, Yüksek Seçim Kurulunca konunun incelenerek karar verilmesi istenilmiş ve Kurulumuzun 17/01/2009 tarih ve 27 sayılı ara kararı ile istenen bilgi ve belgeler gelmiş olmakla, konu incelenerek;

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimleri iş ve işlemlerine başlanılmasıyla birlikte, Kurulumuz Başkanlığının 21/11/2008 tarih ve 7363 sayılı yazısı ile; 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 55/A maddesinin son fıkrası gereğince; Ulusal düzeyde yayın yapan özel radyo ve televizyon kanallarının, hangi tür yayın (Analog – Dijital) yaptıklarının, bu kuruluşların tam adı Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığından sorulmuş ve 01 Aralık 2008 tarih ve A.01.1.RTÜ.0.01.06-120.99/3370/15373 sayılı cevabi yazıda; 3984 sayılı Kanun'un Geçici 6. maddesi kapsamında;

Karasal ortamda ulusal lisans tipine uygun olarak ülke çapında yayın yapan televizyon kuruluşlarının;

KRAL, SHOW TV, TV5, CİNE 5, KANAL D, TNT, CNBC-e, FLASH TV, FOX, ATA TV, STAR TV, HABERTÜRK, MELTEM TV, TV 8, TV NET, NTV, STV, TEMPO TV, ATV, KANAL 7

oldukları bildirilmiş ve Kurulumuzun 06/12/2008 tarihli, 318 sayılı kararı ile de, söz konusu televizyon kuruluşları, ülke çapında (ulusal düzeyde) yayın yapan televizyonlar olarak 28/12/2008 tarihli Resmi Gazete'de ve TRT bildirisini şeklinde ilan edilmişti.

Konuya ilişkin olarak Kurulumuzun 17/01/2009 tarih ve 27 sayılı ara kararında; 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa ve ilgili mevzuata göre, karasal, uydu, dijital ve bunun gibi ayırım yapılmadan ülke genelinde yayın yapan radyo ve televizyon kuruluşlarının listesi, hem Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, hem de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığından istenmiş olup, her iki Kurumca da ara kararımıza cevaben;

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan alınan 30/01/2009 tarih ve B.02.0.BTK.0.12.050/7350-4440 sayılı yazıda; Karasal, kablo ve uydu sistemleri üzerinden analog veya sayısal radyo ve televizyon yayınlarının yurt içi ve dışına yapılması hususunda; düzenlemeleri yapmak, lisans ve sistem kurma izinlerini vermek ve izinsiz/lisanssız yayınları tespit etmek, yayın ve yayıncıları denetlemek hususunda 3984 sayılı Kanun hükümlerine göre Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığının yetkili kılındığı, bu itibarla radyo ve televizyon yayınları ile yayıncılar hakkında, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu haricinde, Kurumlarınca herhangi bir kayıt tutulmadığı,

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığından alınan 30 Ocak 2009 tarih ve A.01.1.RTÜ.0.01.06-120.99/0218/1537 sayılı yazıda da; Üst Kurulun, ara kararımızda

değınilen konuyu 29/01/2009 tarih ve 2009/08 nolu toplantısında değerlendirdiği, almış oldukları 1 nolu Kararda, Yüksek Seçim Kurulunca verilen 17/01/2009 tarihli ve 2009/27 sayılı ara kararı gereğine, İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanlığının 27 Ocak 2009 tarih ve 134 sayılı ve Hukuk Múřavirliđinin 29 Ocak 2009 tarih ve 212 sayılı yazılarının incelenmesi sonucunda;

Hukuk Múřavirliđinin konuyla ilgili 29 Ocak 2009 tarihli hukuki mütalaası doğrultusunda, 3984 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler esas alınarak, Üst Kurul tarafından karasal ortamdan ulusal yayın hakkı verilen yayın kuruluşlarının ülke genelinde yayın yapan kuruluşlar olduğu bildirilmiştir.

Ayrıca, İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanlığının 27 Ocak 2009 tarihli görüşleri doğrultusunda; Üst Kuruldan uydu ve kablo yayın lisansına sahip kuruluşlar listesi ve teknik açıklamalar birlikte gönderilmiştir. Teknik açıklamada; uydu ortamından radyo ve televizyon yayını alabilen hane sayısının elde edilen kesin veriler olmamakla birlikte, Türkiye'deki hane sayısının yarısına yakını oluşturduğu belirtilmiş olduğundan, uydu ortamından yayın yapan televizyon kuruluşlarının da saptanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle; Kurulumuzun 06/12/2008 tarih ve 318 sayılı kararı ile tespit ve ilan olunan ülke çapında (ulusal düzeyde) yayın ölçütlerine uyan televizyon kanallarına ek olarak, ara kararımıza cevaben Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan alınan 30 Ocak 2009 tarih ve A.01.1.RTÜ.0.01.06-120.99/0218/1537 sayılı yazı ekinde bulunan ve uydu yayını lisansına sahip olup, uydudan yayın yapan televizyon kuruluşlarının yayınlarının da, Kurulumuzun 27/12/2008 tarih, 336 sayılı kararında belirtilen yayın ilkeleri gözetilerek, seçim döneminde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca izlenerek, sonucunda düzenlenecek raporların, Kurulumuza gönderilmesi gerektiğine karar verilmelidir.

SONUÇ: Açıklanan nedenlerle;

1 - 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 55/A maddesinin son fıkrası gereğince, Kurulumuzun 06/12/2008 tarihli, 318 sayılı kararı ile tespit olunan ve Resmi Gazetenin 28/12/2008 tarih, 27094 nüshasında isimleri yayımlanan ulusal lisans tipine uygun olarak ülke çapında yayın yapan televizyon kuruluşlarına ULUSAL KANAL'ın eklenmesine,

2 - Yine, Kurulumuzun 06/12/2008 tarihli, 318 sayılı kararı ile tespit olunan ve Resmî Gazetenin 28/12/2008 tarih, 27094 sayısında isimleri yayımlanan televizyon kuruluşlarına ek olarak, Türkiye'de ve Türkiye'ye yönelik olarak uydu ortamından doğrudan kamuya yayın yapan özel televizyonların;

KRAL, ASU TV, SMART TV, SHOWPLUS, SHOWMAX, SHOW TV, SHOW TÜRK, MOVIMAX, YEşİLÇAM TV, TELEVİZYON 5 (TV 5), MOVIMAX 2, SKY TÜRK, AB TV, HİTS NR1, KANAL B, ÜLKE TV, COOLSMART, CİNE 5, ATV AVRUPA, YENİ ASIR, SALON 1 TURKCELL, SİNEKLASİK 1 TV, D SPOR, 24, 67 TV, FUTBOL SMART, DOST TV, TV 58, KANAL D, SAMANYOLU HABER, YUMURCAK TV, MEMLEKETİM, EGE TV, LOCA 2, TNT, CNBC-e, DİZİMAX, FENER TV, D FUN (EURO D), GALA, HD TV SMART, ACTIONMAX, FLASH TV, HİLAL TV, HABER TÜRK, HALK TV, MYMAX, KANAL 13, FOX, ATA TV, STAR TV, TURK MAX, KANAL A, AKSU TV, KANAL 1, KANAL 55, KANAL ÇAY, BİZ TV (KANAL 35), KARADENİZ TV, SHOPPING TV 1, FASHİON ONE TV, KON TV, JOJO, LOCA 1, BENGÜ TÜRK TV, VİVA, CNN TÜRK, MGM, YABAN TV, EURO STAR, HOME TVİ, POWER TÜRK, İZ, MELTEM TV, FOX LIFE, TV 8, MTV, COMEDYMAX, TV NET, NTV, OLAY TV, ESTORE TV, MESAJ, RUMELİ TV, LİG TV, DİZİ MAX, CEM TV, TÜRKÇE TV, HATAY TV (BİZ TV), SİVAS TV, SHOWROOM, STV, TJK TV, DİĞİ, LOCA 3, MEHTAP TV, SES TV, SÜPER SPORT, STR, DREAM, T TÜRK TV, SPORMAX, TEMPO TATLİSES TV, DREAM TÜRK, TGRT PAZARLAMA, TGRT HABER, GOLDMAX, ATV, MOVİESMART, ULUSAL 1, SALON 2 HAZİR KART, FX, HOME TV (SİNEMA TV), SALON 3, GOLDMAX 2, KANAL TÜRK, KANAL 7, PLAYER MAX, EXPO CHANNEL, E2,

olduğuna,

3 - Uydu ortamından doğrudan kamuya yönelik yayın yapan ve yukarıda belirtilen televizyon kanalları ile ulusal lisans tipine uygun olarak ÷lke çapında yayın yapan ULUSAL KANAL'ın yayınlarının da Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca izlenmesine, Kurulumuzun 27/12/2008 tarih ve 336 sayılı kararında belirtilen yayın ilkelerine uygun yayın yapıp yapmadıklarının denetlenmesine, yayın ilkelerine aykırılığının tespiti halinde düzenlenecek raporların, seçim dönemi içerisinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca değerlendirilip, her haftanın Perşembe günleri saat: 17.00'ye kadar Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına sunulmasına,

4 - Yüksek Seçim Kurulu tarafından 298 sayılı Kanun'un 149/A maddesi uyarınca verilecek kararların tebliğ edildiği gün ve saati takip eden yirmidört saat içinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca uygulanması gerektiğine,

5 - Kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasına ve ayrıca karar özetinin TRT bildirisi olarak kamuoyuna duyurulmasına,

6 - Kararın bir örneğinin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı ile İçişleri Bakanlığına gönderilmesine,

31/01/2009 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Muammer AYDIN	Başkanvekili Ahmet BAŞPINAR	Üye Hasan ERBİL	Üye Bahadır DOĞUSOY
	Üye Mehmet KILIÇ	Üye Ali EM	Üye Kırdar ÖZSOYLU

[R.G. 10 Şubat 2009 – 27137]

 [İçindekilere dön](#)

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığından:

Karar No: 115

- KARAR -

Sosyaldemokrat Halk Partisi Genel Başkanı Dr. Uğur CİLASUN tarafından imzalanarak Kurulumuz Başkanlığına verilen 09/02/2009 tarihli, 014/2009 sayılı yazıda; Parti Meclisinin 07/02/2009 tarihli oturumunda; 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılmama kararı alındığı bildirilmiş olmakla;

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Sosyaldemokrat Halk Partisinden alınan 09/02/2009 tarihli yazıda; Sosyaldemokrat Halk Partisi, Parti Meclisinin 07/02/2009 tarihinde yapmış olduğu toplantı sonucu almış olduğu karar ile; 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılmama kararı alındığı ve bu katılmama kararının ilgili partiye ait tüzüğün 26. ve 27 nci maddelerine uygun olduğu gör÷lmüş olmakla, istemin kabul edilerek Sosyaldemokrat Halk Partisi, Parti Meclisince alınan karar doğrultusunda işlem yapılarak, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılacak siyasi partiler arasından Sosyaldemokrat Halk Partisinin çıkartılması ve bundan sonra seçim iş ve işlemlerinde bu siyasi partiye yer verilmemesine ve durumun tüm il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına en seri şekilde bildirilmesine karar verilmesi gerekmiştir.

S O N U Ç:

Açıklanan nedenlerle;

1- Sosyaldemokrat Halk Partisi, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerinden çekilme kararı almış olduğundan, alınan parti kararı gereğince işlem yapılmasına,

2- Bundan sonraki seçim iş ve işlemleri ile birleşik oy pusulasında bu siyasi partiye yer verilmemesi gerektiğine,

3- Karar örneğinin gereği için Kurulumuz İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı ile tüm İl ve İlçe Seçim Kurulu Başkanlıklarına, bilgi için Kurulumuz Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ile Sosyaldemokrat Halk Partisi Genel Başkanlığına gönderilmesine,

4- Karar örneğinin Resmî Gazete’de yayımlanmasına,
10/02/2009 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Muammer AYDIN	Başkanvekili Ahmet BAŞPINAR	Üye Hasan ERBİL	Üye Necati SÖZ
Üye Hüseyin EKEN	Üye Bahadır DOĞUSOY	Üye Mehmet KILIÇ	Üye Ali EM
Üye Kırdar ÖZSOYLU	Üye Sadri BOZKURT	Üye M. Zeki ÇELEBİOĞLU	

[R.G. 12 Şubat 2009 – 27139]

 [İçindekilere dön](#)

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığından:

Karar No: 153

-KARAR-

Başkanlık Makamınca Kurulumuza sunulan 12/02/2008 tarihli yazıda, aynen; “Kurulumuzun 23/12/2008 tarihli ve 329 sayılı kararı ile; Anayasa Mahkemesinin 31/10/2008 tarih ve E: 2008/34, K: 2008/153 sayılı ve Danıştay 8. Dairesinin 19/12/2008 tarih, E: 2008/4826, K: 2008/8384 sayılı kararları doğrultusunda;

a- Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonuçlarına Danıştay kararında öngörülen süre içinde iptal davası açan,

b- Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5747 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 22/03/2008 tarihinden önce 5393 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2.000’in üzerine çıkan,

c- “Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri” kapsamında kalanlar ile “Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler” listesinde yer alan,

beldelerden, 5747 sayılı Yasanın eki (44) sayılı liste kapsamına giren belediyelerin, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine belde olarak katılacaklarına,

Dava açan beldelerle ilgili olarak Danıştay Kararında öngörülen süre içinde dava açıldığına dair belgelerin Yüksek Seçim Kurulu’na verilmesi gerektiğine,
karar verilmişti.

Söz konusu kararımıza istinaden, 5747 sayılı Kanunun eki (44) sayılı liste kapsamında bulunan ve dava açan belde belediyeleri dava açtıklarına dair belgeleri Kurulumuza sunmuşlardır. Dava açmış olupta, Kurulumuza belge ibraz etmiş olan beldelerin doğruluğu Danıştay 8. ve 10. Dairelerinden, İdare Mahkemelerinden alınan bilgi ve belgelere göre saptanmıştır.

Bu nedenle; Kurulumuzun 23/12/2008 tarihli, 329 sayılı kararı gereği, 5747 sayılı Kanunun eki (44) sayılı liste kapsamında bulunan belde belediyelerinden, iptal istemiyle dava açan ve açmayanların belirlenerek, söz konusu belediyelerin 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak

olan mahalli idareler seçimlerine belediye olarak mı, yoksa köy ya da mahalle olarak mı katılacakları konusunda karar verilmesini takdirlerinize arz ederim.” denilmiş olmakla, konu incelenerek;

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Kurulumuzun 23/12/2008 tarihli, 329 sayılı kararında belirtildiği üzere, 5747 sayılı Kanunun Geçici 1 inci maddesinde; bu Kanuna ekli (44) sayılı listede adları yazılı belediyelerin tüzel kişiliklerinin, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan ilk genel mahalli idareler seçimi ile köye dönüştürülmesi öngörülmüştür.

Bu kural, Anayasa Mahkemesi'nin 06/12/2008 tarih ve 27076 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 31/10/2008 tarihli ve E: 2008/34, K: 2008/153 sayılı kararında;

“C- Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının:

Yasaya ekli (44) sayılı listede gösterilen belediyelerden,

1- Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanlar,

2- Yasa'nın yürürlüğe girdiği 22/03/2008 tarihinden önce 5393 sayılı Yasa'nın 8. maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2.000'in üzerine çıkanlar,

3- “Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri” kapsamında kalanlar ile “Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler” listesinde yer alanlar,

yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiş ve bunu müteakiben, Danıştay 8. Dairesinin 19/12/2008 tarihli, E: 2008/4826, K: 2008/8384 sayılı kararıyla da; 5747 sayılı Yasayla ilk mahalli idareler genel seçimlerinde tüzel kişilikleri sona erdirilen belediyelere Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten başlayarak dava açabilme olanağı tanınmıştır.

Belirtilen Yüksek Mahkeme kararlarını seçim hukuku yönünden değerlendiren Kurulumuzca, 5747 sayılı Yasaya ekli (44) sayılı listede gösterilen belediyelerden, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanlar ile Yasanın yürürlüğe girdiği 22/03/2008 tarihinden önce 5393 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2.000'in üzerine çıkmış olanlar ve sınırları itibariyle “Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür turizm koruma ve gelişim bölgeleri” kapsamında kalanlar ile “Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler” listesinde yer alan belediyelerin mahalli idareler seçimlerine belde olarak katılabilecekleri ve seçim iş ve işlemlerinin buna göre yürütülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

23/12/2008 tarihli, 329 sayılı Kurulumuz kararıyla; Danıştay 8. Dairesinin söz konusu kararına göre, idari dava açma süresi içinde dava açan belediyelerin dava açtıklarına ilişkin belgelerini Yüksek Seçim Kurulu'na vermeleri istenilmiş ve yine (44) sayılı listede adları yazılı olup ta, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Geçici 1. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesine mahalle olarak katılan belediyelerde seçimlerin 5393 sayılı Kanun'un 12/2 maddesi uyarınca yeni durumlarına göre yapılması kararlaştırılmıştır.

Kurulumuzun söz konusu kararına istinaden; seçim takviminin işleyişi ve Danıştay 8. Dairesinin yukarıda belirtilen kararına göre idari dava açma süresi göz önünde bulundurulduğunda, yukarıda belirtilen konularda dava açmış olupta Kurulumuza belge ibraz etmiş ve etmemiş olan beldelerin hangileri olduğunun saptanması gerekmiş ve Danıştay 8. ve 10. Daireleri ile Ankara Bölge İdare Mahkemesinden ve İçişleri Bakanlığından, 5747 sayılı Kanunun eki (44) sayılı liste kapsamında bulunan belde belediyelerinden, iptal istemiyle hangi belediyeler tarafından ve hangi tarihte dava açıldığının ve söz konusu davaların ne aşamada olduğu sorulmuştur. Konuya ilişkin olarak, Danıştay 8. Dairesinin 10/02/2009

tarihli, 79; Danıştay 10. Dairesinin 03/02/2009 tarihli, 13; Ankara Bölge İdare Mahkemesinin 05/02/2009 tarihli, B034BİM1060000-455.KM sayılı yazıları ve ekinde gönderilen listeler ile yine İçişleri Bakanlığınca gönderilen 12/01/2009 tarihli, B0500MAH.0060001.521.2008.92/736-53107 ve 10/02/2009 tarihli, B.05.0.MAH.0.01.02.00/3503/53341 sayılı yazı ve eki listelerin birlikte incelenmesi sonucunda;

5747 sayılı Kanunun eki (44) sayılı listede adları yazılı bulunan ve yasal sürede dava açmayan;

- 1- Bitlis İli Hizan İlçesi Kolludere,
- 2- Konya İli Hadim İlçesi Göynükkışla,
- 3- Zonguldak İli Ereğli İlçesi Öğberler,
- 4- Ankara İli Çamlıdere İlçesi Peçenek,
- 5- Kırıkkale İli Keskin İlçesi Ceritmüminli,
- 6- Kırıkkale İli Merkez İlçesi Ahılı,
- 7- Adana İli Kozan İlçesi Hacıbeyli,

Beldeleri, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine köy olarak,

- 1- Aksaray İli Ağaçören İlçesi Camili,
- 2- Amasya İli Gümüşhacıköy İlçesi Gümüş,
- 3- Amasya İli Taşova İlçesi Çaydibi,
- 4- Ardahan İli Hanak İlçesi Ortakent,
- 5- Aydın İli Nazilli İlçesi Aslanlı,
- 6- Burdur İli Gölhisar İlçesi Yusufça,
- 7- Bursa İli Mustafakemalpaşa İlçesi Ovaazatlı,
- 8- Denizli İli Merkez İlçesi Cankurtaran,
- 9- Edirne İli Uzunköprü İlçesi Çöpköy,
- 10- Edirne İli Uzunköprü İlçesi Yeniköy,
- 11- Erzurum İli Aşkale İlçesi Yeniköy,
- 12- Kırıkkale İli Merkez İlçesi Çullu,
- 13- Konya İli Taşkent İlçesi Ilıcıpınar,
- 14- Kütahya İli Pazarlar İlçesi Yakuplar,
- 15- Kütahya İli Tavşanlı İlçesi Güragaç,
- 16- Nevşehir İli Ürgüp İlçesi Aksalur,
- 17- Tokat İli Başçiftlik İlçesi Karacören,
- 18- Trabzon İli Hayrat İlçesi Gülderen,
- 19- Trabzon İli Merkez İlçesi Yeşilova,

Beldeleri, 5747 sayılı Kanununun Geçici 1. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca 5393 sayılı Belediye Kanununun 8 inci maddesindeki usule bağlı olmaksızın, belediye meclisinin kararı ile bağlı olduğu il veya ilçe belediyesine mahalle olarak katılma talebinde bulduklarından ve katılma işlemi gerçekleşmiş olduğundan, bu beldelerin 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine mahalle olarak,

Söz konusu beldeler dışında kalan ve 5747 sayılı Kanun eki (44) sayılı listede adları yazılı bulunan 836 beldenin ise, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine belediye olarak,

Katılabileceklerine karar verilmesi gerekmiştir.

S O N U Ç:

Açıklanan nedenlerle;

1- 5747 sayılı Kanunun eki (44) sayılı listede adları yazılı bulunan belediyelerden;

a) 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine;

- 1- Bitlis İli Hizan İlçesi Kolludere,
- 2- Konya İli Hadim İlçesi Göynükkışla,
- 3- Zonguldak İli Ereğli İlçesi Öğberler,

- 4- Ankara İli Çamlıdere İlçesi Peçenek,
 - 5- Kırıkkale İli Keskin İlçesi Ceritmüminli,
 - 6- Kırıkkale İli Merkez İlçesi Ahılı,
 - 7- Adana İli Kozan İlçesi Hacıbeyli,
- belediyelerinin köy olarak;

b) 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine;

- 1- Aksaray İli Ağaçoören İlçesi Camili,
 - 2- Amasya İli Gümüşhacıköy İlçesi Gümüş,
 - 3- Amasya İli Taşova İlçesi Çaydibi,
 - 4- Ardahan İli Hanak İlçesi Ortakent,
 - 5- Aydın İli Nazilli İlçesi Aslanlı,
 - 6- Burdur İli Gölhisar İlçesi Yusufça,
 - 7- Bursa İli Mustafakemalpaşa İlçesi Ovaazatlı,
 - 8- Denizli İli Merkez İlçesi Cankurtaran,
 - 9- Edirne İli Uzunköprü İlçesi Çöpköy,
 - 10- Edirne İli Uzunköprü İlçesi Yeniköy,
 - 11- Erzurum İli Aşkale İlçesi Yeniköy,
 - 12- Kırıkkale İli Merkez İlçesi Çullu,
 - 13- Konya İli Taşkent İlçesi Ilıcınar,
 - 14- Kütahya İli Pazarlar İlçesi Yakuplar,
 - 15- Kütahya İli Tavşanlı İlçesi Güragaç,
 - 16- Nevşehir İli Ürgüp İlçesi Aksalur,
 - 17- Tokat İli Başçiftlik İlçesi Karacören,
 - 18- Trabzon İli Hayrat İlçesi Gülderen,
 - 19- Trabzon İli Merkez İlçesi Yeşilova,
- belediyelerinin mahalle olarak,

c) Söz konusu beldeler dışında kalan ve 5747 sayılı Kanun eki (44) sayılı listede adları yazılı bulunan 836 beldenin ise, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine belediye olarak,

katılacaklarına,

2- Karar örneğinin, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine köy ve mahalle olarak katılacaklarına karar verilen belediyelere tebliğ edilmesine,

3- Karar örneğinin Resmi Gazete'de yayımlanmasına,

4- Karar örneğinin;

a) İçişleri Bakanlığına,

b) Kurulumuz Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ile İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığına,

c) Siyasi partiler genel başkanlıklarına,

gönderilmesine,

5- Karar özetinin Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu aracılığıyla duyuru olarak yayınlanmasına,

6- Karar örneğinin, 5747 sayılı Yasaya ekli (44) sayılı listede yer alan belediyelerle ilgili olarak Kurulumuza başvuruda bulunanların bilgilendirilmesi amacıyla, ayrıca Kurulumuz resmi internet sitesine (portal) konulmasına,

12/02/2009 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Muammer AYDIN	Başkanvekili Ahmet BAŞPINAR	Üye Hasan ERBİL	Üye Necati SÖZ
--------------------------------	---------------------------------------	---------------------------	--------------------------

Üye

Üye

Üye

Üye

Hüseyin EKEN Bahadır DOĞUSOY Mehmet KILIÇ Ali EM

Üye Üye Üye
Kırdar ÖZSOYLU Sadri BOZKURT M. Zeki ÇELEBİOĞLU

[R.G. 13 Şubat 2009 – 27140]

 [İçindekilere dön](#)

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığından:

Karar No: 170

- KARAR -

Genç Parti Genel Sekreteri Mehmet Ali AKGÜL tarafından imzalanarak Kurulumuz Başkanlığına verilen 13/2/2009 tarihli, 2009/0073 sayılı yazıda; Genç Parti, Merkez Yönetim Kurulunun almış olduğu 13/2/2009 tarihli ve 1-2 sayılı kararı ile, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılmama kararı alındığı belirtilerek, gereğinin yapılması istenilmiş olmakla, konu incelenerek;

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

Genç Partiden alınan 13/2/2009 tarihli yazıda; Genç Parti, Merkez Yönetim Kurulunun 13/02/2009 tarihinde yapmış olduğu toplantı sonucu almış olduğu karar ile; 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılmama kararı alındığı ve bu katılmama kararının ilgili partiye ait tüzüğün 28. ve 84. maddelerine uygun olduğu görülmüş olmakla, istemin kabul edilerek Genç Parti, Merkez Yönetim Kurulunca alınan karar doğrultusunda işlem yapılarak, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerine katılacak siyasi partiler arasından Genç Partinin çıkartılması ve bundan sonra seçim iş ve işlemlerinde bu siyasi partiye yer verilmemesine ve durumun tüm il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına en seri şekilde bildirilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

S O N U Ç:

Açıklanan nedenlerle;

- 1- Genç Parti, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak olan mahalli idareler seçimlerinden çekilme kararı almış olduğundan, alınan parti kararı gereğince işlem yapılmasına,
 - 2- Bundan sonraki seçim iş ve işlemleri ile birleşik oy pusulasında bu siyasi partiye yer verilmemesi gerektiğine,
 - 3- Karar örneğinin gereği için Kurulumuz İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığına, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ile tüm İl ve İlçe Seçim Kurulu Başkanlıklarına, bilgi için Genç Partisi Genel Başkanlığına gönderilmesine,
 - 4- Karar örneğinin Resmî Gazete’de yayımlanmasına,
- 14/2/2009 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Başkan
Muammer AYDIN

Üye
Hasan ERBİL

Üye
Necati SÖZ

Üye
Hüseyin EKEN

Üye
Bahadır DOĞUSOY

Üye
Ali EM

Üye
M. Zeki ÇELEBİOĞLU

[R.G. 15 Şubat 2009 – 27142]

 [İçindekilere dön](#)

İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

ÖNER YILDIZ/Türkiye Davası*

Başvuru No: 48939/99
Strazburg
30 Kasım 2004

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşları olan Ahmet Nuri Çınar ile Maşallah Öneriyıldız'ın, İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. Maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvuru (başvuru no: 48939/99).

2. Başvuranlar, AİHS'nin 2, 8 ve 13. Maddeleri ile 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesi'ne dayanarak, 28 Nisan 1993'te İstanbul Ümraniye'deki belediyeye ait çöplükte meydana gelen metan gazı patlaması sonucu hayatını kaybeden yakın akrabalarının ölümlerinden ve mallarının tahribatından yerel makamların sorumlu olduğunu iddia etmişlerdir. Başvuranlar ayrıca, davalarıyla ilgili idari işlemlerin, AİHS'nin 6. Maddesinde yer alan hakkaniyet ve makul süre gereklerine uymadığından şikayetçi olmuşlardır.

3. Başvuru, AİHM'nin Birinci Dairesi'ne verilmiştir (İçtüzüğü'nün 52 § 1 Maddesi). Bu Daire bünyesinde, Sn. E. Palm, *Başkan*, Sn. W. Thomassen, Sn. Gaukur Jörundsson, Sn. R. Türmen, Sn. C. Birsan, Sn. J. Casadevall, Sn. R. Maruste, *yargıçlar ve Bölüm Sekreteri* Sn. M. O'Boyle'dan oluşan AİHM Heyeti ("Heyet"), 22 Mayıs 2001'de Sn. Çınar ve Sn. Öneriyıldız'ın şikayetlerini ayırmaya karar vermiştir. Heyet aynı zamanda, ikinci başvuranın kendisi, şu an hayatta olan üç oğlu, Hüsamettin, Aydın ve Halef Öneriyıldız, karısı Gülnaz Öneriyıldız, imam nikahlı eşi Sıdika Zorlu ve çocukları Selahattin, İdris, Mesut, Fatma, Zeynep, Remziye ve Abdülkerim Öneriyıldız adına, ikinci başvurunu ("başvuran") ilgilendirdiği sürece başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

4. 18 Haziran 2002'de yapılan duruşmadan sonra, Daire ikiye beş oyla AİHS'nin 2. Maddesi'nin ihlaline, oybirliğiyle AİHS'nin 6 § 1, 8 ve 13. maddeleri uyarınca şikayetlerin ayrı ayrı incelenmesine gerek olmadığına ve üçe dört oyla 1 No'lu Protokol'ün 1. Maddesi'nin ihlaline karar vermiştir. Sn. Casadevall, Sn. Türmen ve Sn. Maruste'un muhalefet şerhleri karara eklenmiştir.

5. 12 Eylül 2002'de Türk Hükümeti ("Hükümet"), AİHS'nin 43. Maddesi ve İçtüzüğü'nün 73. Maddesi uyarınca, davanın Büyük Daire'ye yönlendirilmesini talep etmiştir.

6 Kasım 2002'de, Büyük Daire jüri heyeti bu talebi kabul etmiştir.

6. Büyük Daire'nin kimlerden oluşacağı, AİHS'nin 27 §§ 2 ve 3. Maddeleri ile İçtüzüğü'nün 24. Maddesi'ne göre belirlenmiştir.

7. Büyük Daire huzurunda İstanbul Barosu'ndan Sn. Esra Deniz tarafından temsil edilen başvuran ile müşterek vekilleri Sn. Deniz Akçay tarafından temsil edilen Hükümet, sırasıyla 7 ve 10 Mart 2003'te dilekçelerini sunmuşlardır. Taraflar daha sonra, iddialarını desteklemek üzere sicil dairesine ek görüş ve belgeler göndermiştir.

8. 7 Mayıs 2003'te Strazburg'daki İnsan Hakları Dairesi'nde kamuya açık duruşma yapılmıştır (İçtüzüğü'nün 59 § 3 Maddesi).

Mahkeme huzurunda :

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

(a) *Hükümet adına*

Sn. D. AKÇAY

Sn. Y. BELET,

SN. G. ACAR,

Sn. V. SİRMEN,

Sn. J. KALAY,

(b) *başvuran adına*

Sn. E. DENİZ,

Sn. Ş. ÖZDEMİR

Müşterek Vekil,

Danışmanlar;

Avukat,

Danışman.

Mahkeme, Sn. Deniz ve Sn. Akçay'ın konuşmasını dinlemiştir.

OLAYLAR

I. DAVA ŞARTLARI

9. Başvuran, 1955 doğumlu olup şu an doğduğu yer olan Şirvan'da (Siirt) ikamet etmektedir. Söz konusu tarihte, Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde yaptığı köy koruculuğu görevinden ayrıldıktan sonra yerleştiği İstanbul Ümraniye'deki Kazım Karabekir'de bulunan gecekondulu mahallesinde on iki yakınıyla birlikte yaşamaktadır.

A. Ümraniye çöplüğü ve başvuranın yaşadığı yer

10. 1970'lerin ilk yıllarından bu yana, Kazım Karabekir'e bitişik bir gecekondulu mahallesi olan Hekimbaşı'nda ev atıklarının toplandığı bir çöplük kullanılmaktadır. 22 Ocak 1960'ta, Orman Komisyonu'na (dolayısıyla da Hazine'ye) ait olan arazinin kullanımı doksan dokuz yıllığına İstanbul Belediye Meclisi'ne ("belediye meclisi") verilmiştir. Bir vadiye yukarıdan bakan eğimli bir arazi üzerindeki alan, yaklaşık 350.000 m² lik bir yüzeye yayılmış olup, 1972'den bu yana belediye meclisi ve bakanlık makamlarının sorumluluğu ve yetkisi altında Beykoz, Üsküdar, Kadıköy ve Ümraniye ilçeleri tarafından bir çöplük olarak kullanılmaktadır.

Çöplük kullanılmaya başlandığı zaman, bu alanda ikamet edilmemekteydi ve en yakın yerleşim yeri yaklaşık 3,5 km. uzaklıktaydı. Bununla beraber, yıllar ilerledikçe, çöplüğü çevreleyen alanda izinsiz gecekondular yapılmaya başlanmış, buralar sonunda Ümraniye'nin gecekondulu mahallelerini oluşturmuştur.

Ümraniye Bölge Meclisi'nin Teknik Servisler Bölümü'nün hazırladığı, Hekimbaşı ile Kazım Karabekir'i kapsayan resmi bir haritaya göre, başvuranın evi Dereboyu Sokak ile Gerze Sokak'ın birleştiği köşede bulunmaktadır. Evin bir kısmı belediyeye ait çöplüğe bitişiktir ve 1978'den beri ilçe meclisine bağlı bulunan belediye başkanının yetkisi altında bulunmaktadır.

Ümraniye çöplüğü artık mevcut değildir. Mahalli meclis, çöplüğün üzerini toprakla kapatarak üzerine havalandırma boruları yerleştirmiştir. Ayrıca, günümüzde arazi kullanım planları Hekimbaşı ile Kazım Karabekir'deki alanlar için hazırlanmaktadır. Belediye meclisi, önceden çöplüğün bulunduğu yere ağaçlar dikmiş, burada spor alanları oluşturmuştur.

B. Ümraniye İlçe Meclisi'nin Aldığı Önlemler

1. 1989'da

11. 26 Mart 1989'daki yerel seçimlerin ardından Ümraniye İlçe Meclisi, şehir gelişimi planını 1: 1000 ölçeğinde değiştirmek istemiştir. Ancak, karar mercileri belediye çöplüğüne çok yakın bir alanı içine aldığı için bu planı reddetmişlerdir.

4 Aralık 1989'dan itibaren Ümraniye İlçe Meclisi, çöplük alanını iyileştirmek için, toprak ve hurda yığınlarını Ümraniye'nin gecekondu mahallelerini çevreleyen alan üzerine dökmeye başlamıştır.

Bununla beraber, 15 Aralık 1989'da, iki Hekimbaşı sakini M.C ve A.C., arsa mülkiyeti için ilçe meclisine karşı, Üsküdar Bölge Mahkemesi'nin 4. Dairesi'nde dava açmıştır. Tarlalarına verilen tahribattan şikayet etmişler ve çalışmanın durdurulmasını talep etmişlerdir. M.C. ve A.C., başvurularını desteklemek amacıyla, 168900 vergi numarası altında 1977'den beri emlak vergisi ödemekle yükümlü olduklarını gösteren belgeler sunmuşlardır. 1983'te yetkililer, M.C. ve A.C.'den yasadışı binaların bildirimini için standart bir form doldurmalarını istemişlerdir, böylece gayrimenkul ve arsa mülkiyet haklarının kanunen tespiti sağlanabilecekti (bkz. aşağıdaki 54. fıkra). 21 Ağustos 1989'da, bu iki şahsın isteği üzerine, belediye meclisinin su ve kanalizasyondan sorumlu yetkilileri, evlerine sayaç yerleştirme talimatı vermiştir. Ayrıca, elektrik faturalarının kopyaları, su sayaçlarından alınan okumalara göre M.C. ve A.C.'nin kullandıkları su için düzenli ödemeler yaptıklarını göstermektedir.

12. İlçe meclisi, Bölge Mahkemesi'ndeki savunmasını, M.C. ve A.C.'nin talep ettiği arazinin çöplerin toplandığı yer üzerinde olduğuna, orada bulunan evin sağlık koşullarına uygun olmadığına ve tapularının düzenlenmesi için başvuru yapma haklarının olmadığına dayandırmıştır.

2 Mayıs 1991'de, Bölge Mahkemesi söz konusu arsa üzerindeki haklarının kullanılmasına müdahalede bulunulduğu gerekçesiyle, M.C. ve A.C.'nin lehine karar vermiştir (dava no. 1989/1088).

Bununla beraber, Yargıtay 2 Mart 1992'de hükmü iptal etmiştir. 22 Ekim 1992'de Bölge Mahkemesi, Yargıtay'ın kararına uyarak M.C. ve A.C.'nin iddialarını reddetmiştir.

2. 1991'de

13. 9 Nisan 1991'de Ümraniye İlçe Meclisi, çöplüğün ilgili yönetmeliklere, özellikle de 14 Mart 1991'deki Katı Atık Kontrolü Yönetmeliğine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla uzmanların atanması için, Üsküdar Bölge Mahkemesi'nin Üçüncü Dairesi'ne başvuruda bulunmuştur. İlçe meclisi aynı zamanda, belediye meclisi ve çöplüğü kullanan diğer ilçe meclislerinin aleyhine açmak için hazırlandığı tazminat davasını destekleyen bir kanıt olması açısından, uğradığı zararın değerlendirilmesi için başvuruda bulunmuştur.

Uzman görüşü için yapılan başvuru, 1999/76 no'lu dava olarak işlenmiş; 24 Nisan 1991'de, bu amaç için bir çevre profesörü, bir tapu sicil memuru ve bir adli tıp uzmanından oluşan bir uzman komitesi oluşturulmuştur.

7 Mayıs 1991'de hazırlanan bilirkişi raporuna göre, söz konusu çöplük 14 Mart 1991'deki Yönetmeliklerin 24-27, 30, 38. Maddelerinde, *inter alia*, yer alan şartlara uymamaktadır. Aynı şekilde, çöplük çevrede yaşayanlar, özellikle de gecekondu mahallelerinde oturanlar için ciddi sağlık risklerini arttıracabilecek birçok tehlike içermektedir: hurda yığınlarının bulunduğu yere elli metre uzaklıkta olan evlerle çöplüğü ayıran duvar ya da çit bulunmamaktadır; çöplükte toplama, gübre, geri dönüşüm ve yakma sistemleri bulunmamaktadır; drenaj ya da drenaj suyu arıtma sistemi kurulmamıştır. Uzmanlar, Ümraniye çöplüğünün "insanları, hayvanları ve çevreyi her türlü riske maruz bıraktığı" sonucuna varmışlardır. Bu bağlamda rapor, yirmi civarında bulaşıcı hastalığın yayılabileceğine dikkat çekerek, şunların altını çizmiştir:

"...Bütün atık toplama yerlerinde metan, karbondioksit ve hidrojen sülfat oluşmaktadır. Bu maddeler toplanmalı ve ...denetim altında yakılmalıdır. Ancak, söz konusu çöplükte bu sistem

uygulanmamaktadır. Metan, belli bir oranda havayla karıştığında patlayabilir. (Atıkların) parçalanması sonucu ortaya çıkan metan gazının patlamasını önlemenin hiçbir yolu yoktur. Allah korusun, çevredeki evler düşünülürse hasar büyük çaplı olabilir. ...”

27 Mayıs 1991’de, rapor söz konusu dört ilçe meclisinin ilgisine sunulmuş, 7 Haziran 1991’de ise vali haberdar edilmiş ve kendisinden Sağlık Bakanlığı ile Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı’na bilgi vermesi istenmiştir.

14. Kadıköy ve Üsküdar İlçe Meclisleri ve belediye meclisi, sırasıyla 3,5 ve 9 Haziran 1991’de bilirkişi raporunun iptal edilmesi için başvuruda bulunmuşlardır. Meclislerin avukatları, başvurularında, kendi bilgileri dışında talep edilen ve hazırlanan raporun, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu’nu ihlal ettiğini ifade etmişlerdir. Üç avukat, itirazlarını desteklemek amacıyla, makamlarından bütün gerekli bilgi ve belgeyi temin ettiklerinde, ek layiha verme haklarını saklı tutmuşlardır.

O zamana kadar taraflardan hiçbiri ek layiha vermediği için, işlemler devam etmemiştir.

15. Bununla beraber, 18 Haziran 1991’de rapordan haberdar edilen Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, belirtilen sorunlara çözüm bulması için İstanbul Valiliği’ne, belediye meclisine ve Ümraniye İlçe Meclisi’ne tavsiyede bulunmuştur (no. 09513).

“...Uzman komitesi tarafından hazırlanan rapor, söz konusu atık toplama alanının Çevre Kanunu’nu ve Katı Atık Kontrolü Yönetmeliğini ihlal ettiğini ve son olarak insanlar ve hayvanlar için sağlık tehlikesi oluşturduğunu belirtmektedir. Katı Atık Kontrolü Yönetmeliğinin 26, 25, 26, 27, 30 ve 38. maddelerinde belirtilen önlemler, çöp alanında uygulanmalıdır. Bu nedenle, gerekli önlemlerin alınmasını ... ve sonuçtan haberdar edilmeyi rica ediyorum.”

16. 27 Ağustos 1992’de, Ümraniye Belediye Başkanı Şinasi Öktem, belediye meclisi ile komşu ilçe meclislerinin atık toplama alanını kullanmalarını önlemek amacıyla geçici önlemlerin uygulanması için, Üsküdar Bölge Mahkemesi’nin Birinci Dairesi’ne başvuruda bulunmuştur. Özellikle de, daha fazla çöp atılmamasını, çöplüğün kapatılmasını ve ilçesinin uğradığı zararın tazmin edilmesini talep etmiştir.

3 Kasım 1992’de, İstanbul Belediye Meclisi temsilcisi bu başvuruya itiraz etmiştir. Temsilci, belediye meclisinin çöplüğe giden yolların bakımını yapma, hastalıkların ve kokuların yayılmasını ve köpeklerin tahribini önleme çabalarını vurgulayarak, özellikle de çöp alanını geliştirmek için bir plan oluşturulduğunu belirtmiştir. Çöplüğün geçici olarak kapatılması talebiyle ilgili olarak, temsilci Ümraniye İlçe Meclisi’nin kurulduğu 1987 yılından beri çöp alanını tehlikeli ve zararlı maddelerden arındırmak için hiçbir şey yapmadığını iddia etmiştir.

Belediye Meclisi, gerçekten de modern standartlara uyan yeni alanların geliştirilmesi için ihale davetinde bulunmuştur. İlk planlama sözleşmesi bir Amerikan firması olan CVH2M Hill International Ltd’e verilmiş, sırasıyla 21 Aralık 1992 ve 17 Şubat 1993’te İstanbul’un Avrupa ve Anadolu yakaları için yeni alanlar tasarlanmıştır. Projenin 1993 yılı içinde tamamlanmasına karar verilmiştir.

17. Bu işlemler askıda iken, Ümraniye İlçe Meclisi, 15 Mayıs 1993’ten itibaren çöp dökülmesine izin verilmeyeceğini İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı’na bildirmiştir.

C. Kaza

18. 28 Nisan 1993’te sabah 11 sularında çöp alanında bir metan gazı patlaması meydana gelmiştir. Yığma sonucu ortaya çıkan basınçtan kaynaklanan kaymanın ardından, atıklar çöp yığınından kopmuş ve başvurana ait konutun da içinde bulunduğu, çöplüğün kurulduğu vadinin tabanına yerleşmiş on civarında gecekondunun üzerine kaymıştır. Kazada otuz dokuz kişi hayatını kaybetmiştir.

D. Söz konusu davada yapılan takibatlar

1. İçişleri Bakanlığı'nın İnisiyatifi

19. Kazanın hemen ardından, iki idari zabıta üyesi olayları tespit etmeye çalışmışlardır. Evini 1988'de yaptığını ifade eden başvuran dahil olmak üzere mağdurların ifadesini aldıktan sonra, on üç barakanın tahrip olduğunu belirtmişlerdir.

Aynı gün, İstanbul Valiliği tarafından kurulan kriz ünitesi üyeleri de olay yerine gitmiş ve çökmenin metan gazı patlamasından kaynaklandığını saptamışlardır.

20. Ertesi gün, 29 Nisan 1993'te, İçişleri Bakanlığı ("Bakanlık") takibatların iki belediye başkanı, Sn. Sözen ve Sn. Öktem, aleyhine olup olmayacağını belirlemek amacıyla, İdari Tahkikat Şubesi'nden ("tahkikat şubesi") felaketin olduğu koşulları incelemesini talep etmiştir.

3. Cezai Tahkikat

21. Bu idari işlemler yürütülürken, 30 Nisan 1993'te Üsküdar Cumhuriyet Savcısı ("Cumhuriyet Savcısı") farklı üniversitelerden üç inşaat mühendisliği profesöründen oluşan uzman komitesi eşliğinde kaza yerine gitmiştir. Cumhuriyet Savcısı, ilk gözlemlerinin ışığında, komiteden kazanın sorumluluğunun idari makamlar ve mağdurlar arasında nasıl paylaşılması gerektiğini saptamasını istemiştir.

22. 6 Mayıs 1993'te, başvuran polis karakoluna şikayette bulunmuştur. Başvuran, "Eğer evimin yanmasına, eşlerimin ve çocuklarımla ölmesine yetkililerin ihmalciliği sebep olduysa, ilgili makama ya da yetkililere karşı işbu ihbaratta bulunuyorum." ifadesinde bulunmuştur. Başvuranın şikayeti, Cumhuriyet Savcısı'nın kendi isteğiyle açmış olduğu soruşturma dosyasına (no. 1993/6102) eklenmiştir.

23. 14 Mayıs 1993'te Cumhuriyet Savcısı, bazı kaza mağdurlarının ve tanıklarının ifadesini dinlemiştir. 18 Mayıs 1993'te uzman komitesi, Cumhuriyet Savcısı'nın istediği raporu sunmuştur. Bu raporda komite ilk olarak, 1:5000 ölçeğinde geliştirme planının olmadığını, 1:1000 ölçeğindeki şehir geliştirme planının onaylanmadığını ve yığın altında kalmış olan evlerden çoğunun aslında şehir geliştirme planının kapsadığı alanın dışında, çöp alanının uzak bir kenarında olduğunu ifade etmiştir. Uzmanlar, -zaten sabit olmayan zemini etkileyen- kaymanın hem çöplüğün içindeki gazın yığılma basıncı ile, hem de gazın patlaması ile açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Uzmanlar, ilgili yönetmelikler uyarınca idari yetkililerin yükümlülüklerini ve görevlerini yineleyerek, kazanın sorumluluğunun aşağıdaki gibi paylaşılması gerektiği sonucuna varmışlardır:

"(i) Çöplüğün kurulduğu 1970 yılında var olan ve o zamandan bu yana daha da kötü hal alan teknik sorunların önlenmesi için yeterince erken harekete geçmediği için ya da 3030 numaralı kanun uyarınca söz konusu ilçe meclislerine alternatif çöp toplama alanı göstermediği için İstanbul Belediye Meclisi 2/8;

(ii) 20814 sayılı Yönetmeliklerin aksine, 1000 metre genişliğinde yerleşime kapalı bir tampon bölge bırakmadan bir geliştirme planı uyguladığı için; alanı kanuna aykırı yerleşim yerlerinin yapılmasına cazip bir hale getirerek 7 Mayıs 1991'deki bilirkişi raporuna rağmen bu evlerin inşa edilmesini önlemek için hiçbir önlem almadığı için Ümraniye İlçe Meclisi 2/8;

(iii) çöp yığınlarına yakın bir yere yerleşerek aile üyelerini tehlikeye attığı için gecekondü sakinleri 1/8;

(iv) Katı Atık Kontrolü Yönetmeliğine uygun olarak çöplüğü kontrol etmediği için Çevre Bakanlığı 1/8.

(v) kaçak yapılaşmayla ilgili olarak birçok kez af çıkararak bu tür yerleşimlerin yayılmasını teşvik ettiği ve ev sahiplerine tapu verdiği için Hükümet 1/8 sorumlu bulunmuştur."

24. 21 Mayıs 1993'te Cumhuriyet Savcısı, başta belediye meclisi, Ümraniye İlçe Meclisi, Sağlık Bakanlığı ve 1974-1993 yılları arasında hükümetin başında olan kişiler olmak üzere sorumlu tutulan idari mercilerin yetkisinin *ratione personae* sınırlandırılmasını talep etmiştir. Cumhuriyet Savcısı, uygulanması İstanbul İl İdare Meclisi'nin ("idare meclisi") konusu olan Memurun Muhakematı Kanunu'na dahil olduğunu göz önüne alarak, davayı İstanbul Valisi'ne havale etmiştir. Bununla beraber, Cumhuriyet Savcısı talebinde, söz konusu makamları ilgilendiren şartların, sırasıyla kamu görevlerini yerine getirirken ihmalkarlık yapma ve ihmal yüzünden ölüme neden olma suçlarıyla ilgili olan Ceza Kanunu'nun 230 ve 455 § 2 Maddeleri olduğunu belirtmiştir.

Dava, mağdur olmakla beraber Ceza Kanunu'nun 455 § 2 maddesi uyarınca suçlu bulunan başvuran dahil olmak üzere gecekondü sakinlerinin yükümlü olabileceğini göz önüne aldığından, Cumhuriyet Savcısı, Kanunun 10 ve 15. bölümleri uyarınca bu şahısların şikayetlerini ayırmanın mümkün olmadığını ifade etmiştir.

27 Mayıs 1993'te, sorgulama şubesi ilk soruşturmasını tamamlayınca, Cumhuriyet Savcısı'nın dosyası Bakanlığa gönderilmiştir.

3. *İlgili Makamlar Hakkındaki İdari Soruşturmanın Sonucu*

25. 27 Mayıs 1993'te, sorgulama şubesi, yaptığı soruşturmanın sonuçlarını göz önünde tutarak, davaya dahil olan iki belediye başkanı hakkında cezai soruşturma açmak için Bakanlıktan yetki istemiştir.

26. Bu talebin yapılmasından sonraki gün, Ümraniye İlçe Meclisi basına şu açıklamayı yapmıştır:

"Anadolu yakasındaki tek çöp toplama alanı, sessiz bir dehşet işareti olarak Ümraniye ilçesinin ortasında durmaktaydı. Sessizliğini bozdu ve ölüme neden oldu. Bunu biliyorduk, böyle bir şey olmasını bekliyorduk. İlçe meclisi olarak, dört yıldır bu çöp toplama alanını kaldırmak için gidebileceğimiz bütün kapılara gittik. İstanbul Belediye Meclisi'nin kayıtsızlığıyla karşılaştık. Açılış töreninde iki kürek beton attıktan sonra dezenfekte etme çalışmaları bırakılmıştır. Bakanlıklar ve Hükümet olayların farkındaydı, ancak buna çok fazla önem vermediler. Biz konuyu mahkemelere sunduk, lehimize karar verdiler, fakat yargı mekanizması yürürlüğe konmadı... Artık sorumluluklarımızla yüz yüze gelmeli ve Ümraniye sakinlerine bunun hesabını vermeliyiz."

27. Sorgulama şubesinin talep ettiği yetki 17 Haziran 1993'te verilmiş, Bakanlıktan bir başmüfettiş ("başmüfettiş") davayla ilgilenmek üzere görevlendirilmiştir. Başmüfettiş, davada düzenlenen sorgulama dosyasının ışığında, Sözen ve Öktem'in ifadelerini almıştır. Öktem, Aralık 1989'da kendi ilçe meclisinin Hekimbaşı gecekondü bölgesinde dezenfekte çalışmalarına başladığını, ancak burada yaşayan iki kişinin isteği üzerine çalışmalarının durdurulduğunu ifade etmiştir (bkz. yukarıdaki 11. maddeye).

28. Başmüfettiş, 9 Temmuz 1993'te raporunu sonlandırmıştır. Rapor, şimdiye kadar talimat verilen bütün uzmanların ulaştığı sonucu onaylamış ve Cumhuriyet Savcısı'nın elde ettiği kanıtların hepsine değinmiştir. Rapor ayrıca, biri Çevre Bakanlığı, diğeri Boğaziçi Üniversitesi inşaat mühendisliğinden bir profesör tarafından İstanbul Valiliği'ne gönderilen iki bilimsel görüşe de yer vermiştir. Bu iki görüş, ölüme neden olan kaymanın metan gazı patlamasından kaynaklandığını doğrulamıştır. Rapor aynı zamanda, 4 Mayıs 1993'te sorgulama şubesinin belediye meclisinden, 7 Mayıs 1991'de hazırlanan bilirkişi raporunun ışığı altında alınan önlemlerden kendisini haberdar etmesini talep ettiğini belirtmiş ve Sözen'in cevabını yinelemiştir:

"Belediye meclisimiz, 1993'ün sonuna kadar, eski alanların mümkün olabilecek en az zararlı biçimde kullanılmasını sağlamak için gerekli önlemleri almış, şimdiye kadar ülkemizde girilen en büyük ve en modern tesislerden birinin inşası için bütün hazırlıkları tamamlamıştır. Ayrıca, gerekli şartlara uygun geçici bir atık toplama alanı kuruyoruz. Bunun yanı sıra, [ömürlerinin sonunda olan] eski alanlarda yenileştirme çalışmaları devam ediyor. Kısacası, geçtiğimiz üç yıl içinde, belediye meclisimiz atık problemiyle ciddi bir biçimde ilgilenmiştir... [ve] şu an çalışmalar devam etmektedir."

29. Başmüfettiş son olarak, 28 Nisan 1993'te yirmi altı kişinin ölümünün ve diğer on bir kişinin yaralanmasının (söz konusu zamanda edinilen rakamlar), iki belediye başkanının görevlerini yaparken gerekli önlemleri almamasından kaynaklandığını ve bu kişilerin Ceza Kanunu'nun 230. Maddesi uyarınca ihmalkarlıklarının hesabını vermeleri gerektiğini belirtmiştir. İki belediye başkanı, bilirkişi raporuna ve Çevre Bakanlığı'nın tavsiyesine, *inter alia*, rağmen görevlerini bilerek ihlal etmişlerdir: 775 sayılı Kanun'un 18. maddesi uyarınca yetkili olduğu, ancak çöplük etrafına kurulan barakaları yıktırma zorunluluğuna uymadığı için Öktem; yukarıda değinilen tavsiyeye uymadığı için, çöplüğü yenilemediği ya da kapattırmadığı için ve söz konusu gecekonduları gerekirse kendi imkanlarıyla yıktırmasını zorunlu kılan 3030 sayılı Kanun'un 10. maddesindeki hükümlerin hiç birine uymadığı için Sözen görev ihlalinde bulunmuştur. Bununla beraber, başmüfettiş yaptığı gözlemlerde, Ceza Kanunu'nun 455 § 2 Maddesinin söz konusu davada uygulanabilir olup olmadığı sorusuyla uğraşmamıştır.

4. Başvurana konut yardımının yapılması

30. Bu arada, Mesken ve Gecekondu Müdürlüğü, 25 Mayıs 1993'teki bir kararla (no. 1739) belediye meclisinin başvurana, devletin yardıma ihtiyacı olanlar için yaptırdığı Çobançeşme'deki (Eyüp, Alibeyköy) siteden bir daire ayırdığını belirterek, başvurandan kendileriyle iletişime geçmesini istemiştir. Başvuran, 18 Haziran 1993'te sitenin C-1 bloğundaki 7 no'lu daireyi üzerine almak için imza atmıştır. Bu işlem, belediye meclisinin kararıyla (no. 3927) 17 Eylül 1993'te resmîyet kazanmıştır. Başvuran, 13 Kasım 1993'te kontrat yerine söz konusu dairenin, ¼'ü peşin, kalanı aylık 732.844 TL ödenmek üzere 125.000.000 TL'ye kendisine "satıldığını" belirten noter kayıtlı bir beyanname imzalamıştır.

İlk ödemenin daha sonra belediye meclisine gönderilmek üzere İstanbul Valiliği'ne yapıldığının muhtemel olduğu görülmektedir. Başvuran ilk aylık taksiti 9 Kasım 1993'te ödemiş ve 1996 Haziran'ına kadar ödeme yapmaya devam etmiştir. Bu arada, başvuran 23 Şubat 1995'ten önce dairesini H.Ö.'ye 2.000.000 TL'ye kiraya vermiştir. Görülüyor ki, Ocak 1996'dan itibaren, makamların ödenmemiş taksitleri kurtarmak için icra takibinden yararlanmaları gerekiyordu.

Başvuran, belediye meclisine olan borcunun ödenmiş olduğu 24 Mart 1998 tarihinde, 20.000 Alman Markı peşinat karşılığında dairesini E.B.'ye satmak için noter kayıtlı bir taahhütname vermiştir.

5. İlgili Makamlar Aleyhinde Yapılan Cezai Takibat

31. 15 Temmuz 1993'te verilen bir kararda idare kurulu, başmüfettişin kararına dayanarak, çoğunluk oyu ile Ceza Kanunu'nun 230. Maddesi'ni ihlal ettikleri gerekçesiyle Sözen ve Öktem aleyhinde cezai takibat yapmaya karar vermiştir.

Sözen ve Öktem, Danıştay'dan bu kararın iptalini istemiş, Danıştay ise 18 Ocak 1995'te itirazlarını reddetmiştir. Dava dosyası son olarak, 30 Mart 1995'te iki belediye başkanını İstanbul Ceza Mahkemesi'nin Dördüncü Dairesi'ne ("Daire") sevk eden Cumhuriyet Savcısı'na geri gönderilmiştir.

32. Daire huzurundaki dava 29 Mayıs 1995'te başlamıştır. Sözen, duruşmada diğer şeylerin yanı sıra, kendisine ait olmayan sorumlulukları yerine getirmesinin beklenemeyeceğini ve 1970'ten beri süregelen bir durumdan tek başına sorumlu tutulamayacağını ifade etmiştir. Türkiye'de bulunan diğer 2000 çöplük yenilenmezken, kendisinin Ümraniye Çöplüğü'nü yenileştirmediği için suçlanamayacağını; bu bağlamda, belediye meclisinin her şeye rağmen aldığı bazı önlemlere dayanarak, atıklar dökülmeye devam ettiği sürece çöplüğün tamamen iyileştirilemeyeceğini belirtmiştir. Sözen son olarak şu ifadede bulunmuştur: "Sorumlulukların yerine getirilmesindeki ihmalkarlık suçunun unsurları belirlenmemiştir, çünkü kendimi ihmalkar gösterme niyetiyle hareket etmedim (*sic*) ve çünkü nedensel bir bağ kurulamaz [olay ve kendi ihmalciliği arasında]."

Öktem çöp yığınları altında kalan evlerin, başkanlığa seçildiği 26 Mart 1989'daki seçimden önce yapıldığını ve o zamandan itibaren kendisinin gecekondulaşmaya izin vermediğini belirtmiştir. Öktem, İstanbul Belediye Meclisi'ni ve İstanbul Valiliği'ni sorunlara karşı kayıtsız olmakla suçlayarak yasa dışı konutların yapımını engelleme sorumluluğunun ormancılık memurlarına ait olduğunu ve ilçe meclisinin böyle evleri yıkmak için gerekli personeli olmadığını iddia etmiştir.

33. 4 Nisan 1996'da çıkan bir kararda Daire, savunmalarının asılsız olduğunu göz önüne alarak iki belediye başkanını suçlu bulmuştur.

Yargıçlar, kararlarını özellikle 29 Nisan 1993 ve 9 Temmuz 1993 tarihleri arasında yapılan kapsamlı ceza soruşturmaları sırasında elde edinilen kanıtlara dayandırmıştır (bkz. yukarıdaki 19 ve 28. Maddeler). 30 Kasım 1995'te çıkan bir karardan, söz konusu makamların her birine düşen yükümlülük payını belirlerken, yargıçların Cumhuriyet Savcısı'nın talebi üzerine bu konu üzerine hazırlanan ve 18 Mayıs 1993'ten itibaren elde mevcut olan bilirkişi raporundaki bulguları tereddüt etmeksizin onaylamış oldukları anlaşılmaktadır (bkz. yukarıdaki 23. madde).

“...[uzman] raporundan haberdar olmalarına rağmen, iki sanık uygun koruyucu önlemler almamışlardır. Kalabalığa ateş eden bir kişinin insanların öleceğini bilmesi gerektiği ve sonradan öldürme niyetinde olmadığını iddia edemeyeceği gibi, bu davada sanıklar görevlerini ihmal etme niyetinde olmadıklarını iddia edemezler. Bununla beraber, bütün sorumluluk onlara ait değildir. Diğerleri gibi onlar da ihmalkardı. Bu davada asıl hata, bir yamaç üzerine kurulmuş olan çöplüğün alt kısmına evler yapılmasıdır ve sorumlular bu gecekondularda yaşayanlardır. Bu kişilerin, çöp yığınının bir gün başlarının üstüne göçeceği ve hasara uğrayacaklarının farkında olmaları gerekiyordu. Çöplüğün elli metre uzağına ev yapmamaları gerekiyordu. Pervasızlıklarını hayatlarıyla ödediler.”

34. Daire, Sözen ile Öktem'i Ceza Kanunu'nun 230. Maddesi uyarınca asgari (üç ay) hapis ve 160.000 TL para cezasına çarptırmıştır. Daire, 647 sayılı Kanun'un 4(1) Maddesi uyarınca, hapis cezalarını para cezasına çevirmiş ve sonuç olarak para cezası 610.000 TL olmuştur. Sanıkların tekrar suç işlemeyeceğinden emin olduktan sonra, Daire aynı Kanun'un 6. Maddesi'ne uygun olarak cezaların uygulanmasını askıya almıştır.

35. İki belediye başkanı, hukuki hususlar konusunda itirazda bulunmuştur. Olayları değerlendirirken Daire'nin Ceza Kanunu'nun 230. Maddesi'nin dışına çıktığını ve davayı Ceza Kanunu'nun 455. Maddesi kapsamında kasıtsız adam öldürme olarak ele aldığını ifade etmişlerdir.

Yargıtay, 10 Kasım 1997'de verdiği bir kararla Daire'nin kararını onaylamıştır.

36. Başvuran, görünüşte bu dava işlemlerin hiç birinden haberdar edilmemiş ya da idari sorgulama birimlerinin ve ceza mahkemelerinin hiç birine ifade vermemiş; hiçbir mahkeme kararı başvuranın taleplerini karşılamamıştır.

5. *Başvuranın idari faaliyetleri*

37. 3 Eylül 1993'te başvuran, maddi ve manevi tazminat için Ümraniye İlçe Meclisi, İstanbul Belediye Meclisi, İçişleri ve Çevre Bakanlıklarına başvuruda bulunmuştur. Başvuranın talep ettiği tazminat şu şekilde bölünebilir: kaybettiği evinin ve ev eşyalarının tazmini için 150.000.000 TL; kendisinin ve hayatta olan üç oğlunun kaybettiği mali desteğin tazmini için 2.550.000.000 TL, 10.000.000 TL, 15.000.000 TL ve 20.000.000 TL; yakınlarının ölümüne karşılık manevi tazminat olarak kendisi için 900.000.000 TL, üç oğlunun her biri için 300.000.000 TL.

38. 16 Eylül ve 2 Kasım 1993'teki mektuplarda, Ümraniye Belediye Başkanı ile Çevre Bakanı başvuranın tazminat taleplerini reddetmişlerdir. Diğer makamlar cevap vermemişlerdir.

39. Başvuran daha sonra, verdikleri zarar nedeniyle dört yetkiliyi, kendisi ve hayatta olan üç oğlu adına İstanbul İdari Mahkemesi'ne ("mahkeme") dava etmiştir. Başvuran, bu yetkililerin ihmallerinin yakınlarının ölümüne, evinin ve evindeki eşyaların tahribine neden olduğundan şikayetçi olmuş ve yine yukarıda sözü edilen meblağları talep etmiştir.

4 Ocak 1994'te başvurana yasal yardım sağlanmıştır.

40. Mahkeme, 30 Kasım 1995'te karara varmıştır. Mahkeme, kararını 18 Mayıs 1993'teki bilirkişi raporuna dayandırarak (bkz. yukarıdaki 23. madde), 28 Nisan 1993'teki kazayla söz konusu dört yetkilinin ihmalkarlığı arasında doğrudan bir nedensel bağ bulmuştur. Dolayısıyla mahkeme, yetkililerin başvuran ve çocuklarına 100.000.000 TL manevi, 10.000.000 TL maddi tazminat ödemelerini talep etmiştir (söz konusu zamanda bu meblağlar sırasıyla 2.077 ve 208 Euro'ya (EUR) eşitti).

Adil olarak belirlenmiş olan ikinci meblağ, başvuranın sahip olduğu farz edilmeyen elektrikli ev aletlerinin dışındaki ev eşyalarının tahribi ile sınırlandırılmıştır. Bu noktada, mahkemenin, yetkililerin "bu evlerin ne suyu ne elektriği vardı" iddiasını kabul ettiği görülmektedir. Mahkeme, başvuranın başına gelen zarardan kısmen sorumlu olduğu için mali destekten yoksun kaldığını iddia edemeyeceği ve mağdurların ailenin yaşam masraflarına katkıda bulunabilecek ücretli bir işleri olmayan küçük çocuklar ve ev hanımları olduğu gerekçesiyle geri kalan tazminat talebini reddetmiştir. Mahkeme aynı zamanda, başvurana kazadan sonra devlet yardımı olarak bir ev tahsis edildiği ve Ümraniye İlçe Meclisi'nin evi yıkmak için gücünü kullanmamasına rağmen, hiçbir zaman bunu önlemek için bir şey yapılmamış olması gerekçesiyle başvuranın tazminat talebinde bulunamayacağına karar vermiştir.

Mahkeme son olarak, manevi tazminat miktarı için gecikme faizi uygulamamaya karar vermiştir.

41. Taraflar, bu karara karşı Danıştay'a başvuruda bulunmuş, Danıştay ise 21 Nisan 1998'deki kararıyla başvurularını reddetmiştir.

Kararın düzeltilmesi için belediye meclisi tarafından yapılan başvuru da aynı şekilde başarısız olmuş, dolayısıyla 10 Ağustos 1998'de karar kesinlik kazanmış ve başvuranın lehine işlemiştir.

42. Kabul edilen tazminat hala ödenmemiştir.

6. *Gecekondu sakinleri aleyhine yapılan cezai takibatın sonucu*

43. 22 Aralık 2000'de, 23 Nisan 1999'dan önce işlenmiş olan bazı suçlarla ilgili muallakta olan hukuki önlemlerin uygulanmasının askıya alınmasını öngören 4616 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir.

22 Nisan 2003'te Adalet Bakanlığı, gecekondu sakinleriyle ilgili muallakta olan ceza sorgulamasını sonuca bağlamanın mümkün olmadığını, onları ilgilendiren tek kararın 21 Mayıs 1993'teki yargılama yetkisini reddeden mahkeme kararının olduğunu ve kendilerine karşı yapılan suçlamanın 28 Nisan 2003'te zaman aşımına uğrayacağını İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na bildirmiştir.

Sonuç olarak, 24 Nisan 2003'te İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, başvuran dahil olmak üzere gecekondu sakinleri aleyhine cezai takibatın başlatılmasının askıya alınmasına karar vermiş, dört gün sonra da aleyhlerine olan cezai takibat zaman aşımına uğramıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

A. Türk Ceza Hukuku

44. Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri şöyledir:

Madde 230 §§ 1 ve 3

“Hangi nedenle olursa olsun memuriyet görevini yapmakta savsama ve gecikme gösteren veya üstünün yasaya göre verdiği buyrukları geçerli bir neden olmadan yapmayan memur üç aydan bir yıla kadar hapis ve 6.000 liradan 30.000 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. ...

Her iki durumda memurun vazifesini geciktirmesinden veya verilen buyruğu yapmamasından, kişiler herhangi bir zarara uğramışsa bu zarar ayrıca ödetirilir.”

Madde 455 §§ 1 ve 2

“Tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve sanatta acemilik veya nizamata riayetsizlik ile bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren şahıs iki seneden beş seneye kadar hapse ve 20.000 liradan 150.000 liraya kadar ağır para cezasına mahkum olur.

Eğer fiil birkaç kişinin ölümüne mucip olmuş veya bir kişinin ölümü ile beraber bir veya birkaç kişinin de mecruhiyetine sebebiyet vermiş ... ise dört senden on seneye kadar hapis ve 60.000 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası ile mahkum olur.”

Madde 29 § 8

“Hakim, iki sınır arasında temel cezayı, suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer, fiilin diğer özellikleri, zararın ve tehlikenin ağırlığı, kastın veya taksirin yoğunluğu, suç sebepleri ve saikleri, failin amacı, geçmişi, şahsi ve sosyal durumu, fiilden sonraki davranışı gibi hususları gözönünde bulundurmak suretiyle takdirini kullanarak belirler. Cezanın asgari haddten tayini halinde dahi takdirin sebepleri kararda mutlaka gösterilir.”

Madde 59

“Kanuni tahfif sebeplerinden ayrı olarak mahkemece her ne zaman fail lehine cezayı hafifletecek takdiri sebepler kabul edilirse idam cezası yerine müebbet ağır hapis ve müebbet ağır hapis yerine 30 sene ağır hapis cezası hükmolunur.

Diğer cezalar altıda birden fazla olmamak üzere indirilir.”

45. Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 4(1) ve 6. Maddeleri şu şekildedir:

Madde 4(1)

“Ağır hapis hariç, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine, sair hallerine ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre mahkemece;

(1)kabahatlerde beher gün karşılığı beş bin ila on bin lira hesabıyla ağır para cezasına çevrilebilir; ...”

Madde 6(1)

“Adliye mahkemelerince para cezasından başka bir ceza ile mahkum olmayan kimse, işlediği bir suçtan dolayı ağır veya hafif para veya bir yıla kadar (bir yıl dahil) ağır hapis veya iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis veya hafif hapis cezalarından biriyle mahkum olur ve geçmişteki hali ve suç işleme hususunda eğilimine göre cezanın ertelenmesi ileride suç işlemekten çekinmesine sebep olacağı hakkında mahkemece kanaat edilirse, bu cezanın ertelenmesine hükmolunabilir. ...”

46. Türk Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) uyarınca, bir Cumhuriyet Savcısı, ne şekilde olursa olsun, bir suçun işlenmiş olduğu şüphesini uyandıran bir durumdan haberdar olduğunda ceza takibatının yapılıp yapılmamasına karar vermek için olayları incelemelidir (Madde 153). Bununla beraber, şüpheli suçlu eğer bir memur ise ve suç görevini yaparken işlenmişse, davanın tahkikatı, Cumhuriyet Savcısı'nın yetkisini takibatın belirli safhasına gelince *ratione personae* sınırlandıran Memurun Muhakematı Kanunu uyarınca yapılmalıdır. Bu gibi durumlarda, başlangıçtaki tahkikatı yapmak ve son olarak cezaî takibat açıp

açmamaya karar vermek, ilgili yerel idare kurulunun (şüphelinin durumuna göre ilçe veya bölge) görevidir.

Danıştay'a yapılan bir başvuru, idare kurulunun kararına karşı yapılan bir itirazdır. Eğer cezai takibat açma kararı alınmışsa, dava otomatik olarak bu mahkemeye sevk edilmiştir.

47. Türk ceza hukuku, şikayette bulunan kişilerin cezai takibata müdahale etmesine imkan tanımaktadır. CMK'nın 365. Maddesi, şikayette bulunanların ve bir suç nedeniyle zarar gördüklerini düşünen kişilerin, Cumhuriyet Savcısı tarafından başlatılmış olan takibata "müdahalede bulunan taraf" olarak katılmak amacıyla başvuruda bulunmasını ve son olarak, kovuşturmayla beraber hareket etmesini sağlayan bir hüküm içermektedir. Cumhuriyet Savcısı'na danıştıktan sonra, mahkemenin takibata müdahalede bulunan taraf olarak katılmak için yapılan başvurunun kabul edilebilirliği konusunda karar vermesi gerekmektedir (CMK'nın 366. Maddesi).

48. Başvuru kabul edilirse, müdahalede bulunan taraf, diğer şeylerin yanı sıra, mağdur olarak suçtan kaynaklanan zarar için tazminat talebinde bulunabilir. Bununla birlikte, Avrupa Konseyi üye Devletlerinin çoğunun mevzuatında sunulan "medeni hukukla ilgili başvurular" ya da "hukuk davaları" bazı kesin kurallara tabidir. Yargıtay içtihat hukukuna göre, bir suç sonucunda verilen tazminat hakkında verilecek karar için, zarar gören kişi yalnızca takibata müdahalede bulunan taraf olarak katılmak için başvuru yapmamalı, aynı zamanda açık bir biçimde tazminat alma hakkı iddiasında bulunmalıdır. Türk hukukuna göre, böyle bir iddia, müdahil taraf başvurusunun tamamlayıcı parçası olarak varsayılmamaktadır. Tazminat talebinin, müdahil taraf başvurusuyla aynı zamanda yapılması gerekmemektedir; daha önce hukuk mahkemelerine ya da idari mahkemelere tazminat davası açılmamış olması şartıyla daha sonra da yapılabilir. Ayrıca, CMK'nın 358. Maddesi (ya da 365 § 2 Maddesi) uyarınca, tazminat talepleri belirgin ve doğrulanmış olmalıdır, çünkü bu tür talepleri değerlendirirken ceza mahkemelerinin, talep edilenin üzerinde miktar verilmesinin yasaklanmasını kapsayan ilgili medeni hukuk kurallarını uygulamaları gerekmektedir. Müdahil tarafın tazminata ehil olduğuna karar verebilmek için sanığın mahkumiyeti gereklidir.

B. Devlet memurları aleyhinde idari ve özel kanun yolları

1. İdari Kovuşturma

49. Suçlardan doğan özel ve idari yükümlülükle ilgili olarak, İdari Usul Kanunu'nun 13. Maddesi (2577 sayılı Kanun) uyarınca, idari mercilerin işlediği bir suç sonucu zarar gören herkes, olaydan sonraki bir yıl içinde yetkililerden tazminat talebinde bulunabilir. Bu talep kısmen ya da tamamen reddedilirse, ya da altmış gün içinde hiçbir cevap alınmamışsa, mağdur idari kovuşturma başlatabilir.

İdari mahkemelerin yapısı ve yargıçların statüsü, 6 Ocak 1982'deki İdari Mahkemeler (Yetkileri ve Yapısı) Kanunu (2576 sayılı Kanun) ile Danıştay Kanunu'na (2575 sayılı Kanun) göre idare edilir.

2. Özel Hukuk Usulleri

50. Borçlar Kanunu uyarınca, haksız fiil ya da suç fiili nedeniyle zarar uğrayan herkes, maddi (41-46. Maddeler) ve manevi (47. Madde) tazminat davası açabilir. Hukuk mahkemeleri, ceza mahkemelerinin sanığın suçuyla ilgili olarak verdiği karara ya da bulgulara bağlı değildir (53. Madde).

Bununla beraber, Devlet Memurları Kanunu'nun (657 sayılı kanun) 13. Maddesi uyarınca, kamu hukuku tarafından yönetilen görevlerin ifası sonucu zarara uğrayan herkes, teorik olarak, doğrudan memura değil, yalnızca söz konusu memurun görev yaptığı idari makama karşı dava açabilir (bkz. Anayasa'nın 129 § 5 Maddesi ve Borçlar Kanunu'nun 55 ve 100. Maddeleri). Ancak, bu kati bir kural değildir. Bir fiil haksız veya suçlu bulunduğu ve son olarak artık "idari" bir fiil ya da iş değilse, hukuk mahkemeleri, mağdurun memurun

işvereni olduğu için ortak sorumluluk sahibi olmasına dayanarak makama karşı dava açma hakkını bozmaksızın, ilgili memur aleyhine tazminat davası açılmasına izin verebilir (Borçlar Kanunu'nun 51. Maddesi).

C. Mahkeme Kararlarının Makamlarca Uygulanması

51. 1982 Anayasası'nın 138 § 4 Maddesi'ne göre:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

İdari Usul Kanunu'nun 28 § 2 Maddesi'ne göre:

"Tam yargı davaları hakkındaki kararlardan belli bir miktarı içerenler genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur."

İcra ve İflas Kanunu'nun (2004 sayılı Kanun) 82(1). Maddesi uyarınca, devlet malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallara haciz konamaz. Belediye Kanunu'nun (1580 sayılı, 3 Nisan 1930 tarihli) 19(7). Maddesi uyarınca, belediyeye ait mallara, yalnızca kamu kullanımı için ayrılmadığı takdirde haciz konulabilir.

Bu alandaki Türk hukuk teorisine göre, yukarıdaki hükümlerden de anlaşılacağı gibi, makamlar tazminat talep eden nihai ve uygulanabilir kararlara uymadığı takdirde, ilgili taraf olağan kanun uyarınca icra takibi başlatabilir. Bu durumda, haciz kural dışı olmasına rağmen, yetkili kurum 2004 sayılı Kanun'da belirtilen önlemleri makamlara kabul ettirme yetkisine sahiptir.

D. İzinsiz yapılar ve çöp alanlarına ilişkin mevzuat

1. Anayasa

52. Anayasa'nın çevre ve konutla ilgili hükümleri şöyledir:

Madde 56

"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir."

Madde 57

"Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler."

Madde 65

"Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir."

2. Gecekondu ve ilgili mevzuat

53. AİHM'ye ait bilgi ve dokümanlar, yoksul semtlerde yaşayan insanların daha zengin bölgelere kitleler halinde göç ettiği 1960 yılından beri, Türkiye'nin çoğunlukla sonradan genişletilen kalıcı yapılardan oluşan gecekondu problemiyle karşılaştığını göstermektedir. Bugün, nüfusun üçte birinden fazlasının böyle evlerde yaşadığı

görülmektedir. Sorunla ilgilenen araştırmacılar, nüfusu yoğun olan bu bölgelerin şehir planlamasındaki eksiklikler ya da zabitanın ihmalleri sonucu birdenbire ortaya çıkmadığını belirtmişlerdir. Araştırmacılar, gecekonduların düzenlemek için önceki yıllarda çıkan on sekizinci üstünde genel af yasasına dikkat çekmekte ve bu afların amacının aynı zamanda bu gecekondularda yaşayan potansiyel seçmeni memnun etmek olduğuna inanmaktadırlar.

54. Aşağıdakiler, gecekonduların artmasını önlemeye ilişkin Türk hukukunda yer alan temel hükümlerdir.

Belediye Kanunu'nun (1580 sayılı ve 3 Nisan 1930 tarihli) 15(2). Maddesi'nin 19. fıkrası uyarınca, belediye meclisleri, izinsiz olarak inşa edilmeleri, halkın sağlığına, düzenine ve huzuruna karşı tehdit oluşturmaları nedeniyle kanun ve nizama uymayan bina ve kuruluşların yapılmasını önlemeli ve yasaklamalıdır.

20 Temmuz 1966 tarihli, 775 sayılı Kanun'un 18. Maddesi uyarınca, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra, bütün izinsiz yapılar, inşa sırasında olsun veya iskan edilmiş bulunsun, hiçbir karar alınmasına lüzum kalmaksızın derhal yıktırılır. Bu işlemlerin yapılması, idari makamların yükümlülüğüdür. İdari makamlar, güvenlik güçlerinden ve devletin diğer imkanlarından faydalanabilirler. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılan binalara ilişkin, 21. Madde bazı şartlara tabi olarak, gecekonduda yaşayanların oturdukları arsayı satın alabileceklerini; kanunlara ve şehir geliştirme planlarına uygun evlerin yapımının masrafını karşılamak için düşük faizli kredi çekebileceklerini belirtmektedir. 21. Madde'deki hükümlerin uygulanacağı meskûn bölgeler "gecekonduların ıslahı ve yıkım bölgesi" olarak adlandırılmakta ve plana uygun olarak düzenlenmektedir.

775 sayılı kanunu tadil eden 6 Mayıs 1976 tarihli, 1990 sayılı kanun uyarınca, 1 Kasım 1976 tarihinden önce yapılmış olan izinsiz binalar da yukarıda değinilen 21. Madde kapsamına girmektedir. Gecekondular ve şehir planlaması hakkındaki mevzuata uymayan binalarla ilgili olan 24 Şubat 1984 tarihli, 2981 sayılı kanun da, bu tarihten önce yapılmış olan izinsiz binaların korunması, ıslahı ve yıkımı için alınması gereken önlemleri belirtmektedir.

Kamu mülkiyeti ile ilgili olarak, 21 Haziran 1987 tarihli Kadastro Kanunu'nun (3402 sayılı Kanun) 18(2) Maddesi'ne göre:

"Orta malları, ... ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar, tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez."

55. Bununla beraber, Türk ekonomisini güçlendirmek için hazırlanan ve 3 Temmuz 2003 tarihli, 4916 sayılı Kanun'la değiştirilen 29 Haziran 2001 tarihli, 4706 sayılı Kanun, Hazine'ye ait taşınmaz malların belli şartlar altında üçüncü şahıslara satılmasına müsaade etmektedir. Kanun'un 4(6) ve (7). Maddeleri, 31 Aralık 2000 tarihinden önce yapılan konutlardan oluşan Hazine'ye ait arazinin bağlı bulunduğu belediyeye ücretsiz olarak aktarılmasını ve tercihen bina sahiplerine ya da mirasçılara satılmasını öngörmektedir. Satışlar, arazinin piyasa değerinin ¼ ünün peşin olarak, kalanının üç yıl içinde aylık taksitler halinde ödenmesiyle yapılabilir.

Yukarıda değinilen Kanun'a uygun olarak, yerel makamların aktarılan mallarla ilgili arazi kullanım planları ve uygulama planları yapmaları gerekmektedir.

3. Çöp alanları ve ilgili yönetmelikler

56. Yukarıda değinilen 1580 sayılı Kanun'un 15(2) Maddesi ile 24. fıkrası uyarınca, ilçe meclisleri, evsel atıkları düzenli aralıklarla, uygun vasıtalar ile toplamak ve imha etmekle yükümlüdür. 3030 sayılı Belediye Kanunu'nun 6-E Maddesi, (j) fıkrası ve kanunu uygulayan Kamu Yönetimi Mevzuatı'nın 22. maddesi uyarınca, belediye meclisleri, evsel ve endüstriyel atıkların toplanması için alanlar belirlemek, atıkları işlemeye geçirmek, geri dönüşüm işlemine tabi tutmak ve imha etmek için gerekli sistemleri kurmakla görevlidir.

14 Mart 1991 tarihli, 20814 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Katı Atık Kontrolü Yönetmeliği'nin 5 ve 22. Maddeleri uyarınca, ilçe meclisleri, çöp alanlarının kullanımını düzenlemekle ve çalışmalarının çevreye ve insanlarla hayvanların sağlığına zarar vermemesini sağlamak için gerekli bütün önlemleri almakla yükümlüdür. 31. Madde, belediye

meclislerine, ilçe meclislerinin yetkisi altında bulunan arazide yer alan çöp toplama alanlarının işletilmesi için izin çıkarma yetkisi vermektedir.

Yönetmelik, yerleşim yerlerinin 1000 metre yakınına çöp toplama alanı yapılamayacağını, bir çöp alanı işletiliyorken alanın etrafına hiçbir evin yapılmasına izin verilemeyeceğini (24. Madde) ve alanın ayrılması gerektiğini öngörmektedir. Biyogaz kontrolüyle ilgili olan 27. madde şöyledir:

“Atık yığınının içinde bulunan organik maddenin mikrobiyolojik olarak ayrışması sonucu ortaya çıkan, patlama ve zehirlenmeye sebep olabilen nitrojen, amonyak, hidrojen sülfat, karbondioksit ve özellikle metan gazı karışımı ...dikey ve yatay drenaj sistemi aracılığıyla toplanarak kontrollü bir biçimde atmosfere bırakılmalı ya da enerji üretmek için kullanılmalıdır.”

Böyle alanlardaki metan gazı patlaması riskiyle ilgili olarak AİHM'nin edindiği bilgi şu şekilde özetlenebilir. Metan (CH₄) ve karbondioksit (CO₂), anaerobik fermantasyonun (havasızlık durumunda ortaya çıkan bir süreç) en son ve en uzun safhası olan metanogenezin iki temel ürünüdür. Bu maddeler atıkların, *inter alia*, biyolojik ve kimyasal olarak ayrışması sonucu elde edilmektedir. Patlama ve yangın risklerinin asıl sebebi, biyogaz içinde bulunan yüksek orandaki metandır. Havadaki CH₄ oranı % 5 ila % 15 arasında olduğu zaman patlama riski oluşur. Bu oran % 15'in üzerine çıkarsa, metan tutuşur, fakat patlamaz.

58. Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin evsel atık idaresi ve belediyeye ait çöp alanlarının işletilmesiyle ilgili yürürlükte olan birçok genelge ve yönetmeliğinden, ilgili makamların ve işletmecilerin temel önceliklerinin şunlar olduğu görülmektedir: çöp ve atık yok etme alanlarının yerleşim yerlerine minimum uzaklıkta olmamasını sağlayarak bu alanları izole etmek; sabit setlerle hendekler açarak ve sıkıştırma tekniği kullanarak kayma riskini önlemek; yangın ve biyogaz patlaması riskini ortadan kaldırmak.

En son değinilen öncelikle ilgili olarak, alanların dezenfekte edilmesi için önerilen yöntem, gazların dışarı atılması ve alan işletilmeye devam ettiği sürece biyolojik bir filtreyle işlem den geçirilmesini sağlayan fermantasyon gazları için bir drenaj sistemi kurmayı gerektirmektedir. Türkiye'de yürürlükte olan 14 Mart 1991 tarihli yönetmelikte de yer alan bu tür bir gaz açığa çıkarma sistemi, genel olarak atığın içine yerleştirilen delikli dikey kanallardan ya da atık yığının içine gömülen yatay kanallardan, bir havalandırma sisteminden, biyolojik bir filtreden ve emme borularından oluşan bir ağdan meydana gelmektedir.

E. Avrupa Konseyi'nin İlgili Araçları

59. Avrupa Konseyi'nin çevre ve kamu makamlarının endüstriyel etkinlikleri alanında edindiği çeşitli metinlerle ilgili olarak, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin çalışmaları arasında, kentsel ve endüstriyel atıklarla ilgili sorunlar üzerine olan 587 sayılı Karar'dan (1975), Çernobil faciasının sonuçlarıyla ilgili olan 1087 sayılı Karar'dan (1996) ve atıkların idaresi, işlem den geçirilmesi, geri dönüştürülmesi ve pazarlanması konulu 1225 sayılı Tavsiye Kararı'ndan (1993); Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin çalışmaları arasında ise çevreyle ilgili yetki ve sorumlulukların merkezi, yerel ve bölgesel makamlar arasında dağılımı hakkında olan R (96) 12 sayılı Tavsiye Kararı'ndan söz edilmelidir.

Ayrıca, bugüne kadar sırasıyla dokuz ve on üç Devlet tarafından imzalanan, çevreye zarar veren faaliyetlerden doğan hasarlar için Sivil Sorumluluk Sözleşmesi'nden (ETS no. 150 – Lugano, 21 Haziran 1993) ve Ceza Hukuku yoluyla Çevrenin Korunması Sözleşmesi'nden de (ETS no. 172 – Strazburg, 4 Kasım 1998) bahsedilmelidir.

60. Bu belgelerden anlaşılıyor ki, evsel atıkların temel sorumluluğu, Hükümetlerin mali ve teknik destek sağlamak zorunda olduğu yerel makamlara aittir. Kamu makamlarının bir alanı kalıcı atık toplama yerine dönüştürmesi “tehlikeli bir faaliyet” ve “hayat kaybı” olarak tanımlanmaktadır, çünkü böyle bir alanda atıkların toplanması, kamu makamlarının neden olduğu “zarar” olarak görülmektedir (bkz., *inter alia*, Lugano Sözleşmesi, Madde 2 §§ 1 (c)-(d) ve 7 (a)-(b)).

61. Bu bağlamda, Strazburg Sözleşmesi, taraflardan “ceza gerektiren suçlar için alınması gereken önlemler kadar gerekli olabilen” önlemler almalarını, “insanların ciddi şekilde yaralanmalarına veya ölüme sebep olan ya da sebep olma ihtimali bulunan ... tehlikeli

atıkların ... elden çıkarılması, işleminden geçirilmesi ve toplanmasını” üstlenmelerini talep etmekte ve bu tür suçların aynı zamanda “ihmalkarlık sonucu” işlenebileceğini belirtmektedir (2 ve 4. Maddeler). Bu sözleşme henüz yürürlüğe girmemiş olsa da, çevreye verilen zarar için daha ağır ceza verme eğiliminin dışına çıkmamaktadır ve insan hayatının tehlikeye düşmesi ile yakından bağlantılıdır (bkz., örneğin, 27 Ocak 2003 tarihli, 2003/80 sayılı Avrupa Birliği Komisyonu Çerçeve Kararı ve çevrenin korunmasıyla ilgili bir direktif ile ceza hukuku aracılığıyla 30 Eylül 2002’de değiştirilen 13 Mart 2001 tarihli Avrupa Komisyonu önerisi).

Strazburg Sözleşmesi’nin 6. Maddesi uyarınca, suçların ciddiyetini dikkate alan cezai yaptırımlarla (bu yaptırımlar faillere hapis cezası verilmesini de kapsamalıdır) bu suçların cezalandırılabilir olmasını sağlamak için gerekli olan bu tür önlemler alınmalıdır.

62. Bu tür tehlikeli faaliyetlerin olduğu yerlerde, halkın net ve tam bilgiye ulaşması temel bir insan hakkı olarak görülmektedir; örneğin, yukarıda değinilen 1087 sayılı Karar (1996), bu hakkın kamu sektöründe nükleer enerji kullanılmasından doğan risklerle sınırlandırılmaması gerektiğinin altını çizmektedir.

HUKUK

I. SÖZLEŞME’NİN 2 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

63. Başvuran, ilk olarak, 28 Nisan 1993’te gerçekleşen kazada dokuz yakın akrabasının ölümünün ve bu olayı izleyen dava işlemlerindeki kusurların, ilgili kısımları aşağıda yer alan AİHS’nin 2. maddesini ihlal ettiğinden şikayet etmiştir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez. ...”

64. Hükümet, Daire huzurunda olduğu gibi Büyük Daire’de de bu iddiaya karşı çıkmıştır.

A. Uygulanabilirlik

1. Daire kararı

65. *L.C.B./İngiltere* (9 Haziran 1998 tarihli karar, *Karar ve Hüküm Raporları* 1998-III), *Guerra ve Diğerleri/İtalya* (19 Şubat 1998, *Raporlar* 1998-I), *Botta/İtalya* (24 Şubat 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-I) ve *Calvelli ve Ciglio/İtalya* ([BD], sayı 32967/96, AİHM 2002-I) gibi davaların oluşturduğu örnekler ile bu alandaki Avrupa standartlarına atıfta bulunan Daire, AİHS’nin 2. maddesinde belirtilen yaşama hakkının korunmasının çöp toplama etkinliğinin yarattığı tehlikeler nedeniyle bu konu için de geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Devletlerin 2. madde uyarınca sahip olduğu, topraklarında yaşayan insanların yaşamlarını korumaya yönelik gerekli önlemleri alma kesin yükümlülüğünün sözkonusu dava için geçerli olduğuna karar vermiştir.

2. Mahkemeye çıkanların iddiaları

66. Hükümet, Daire’nin “tüm kasıtsız ölüm durumlarının” 2. maddenin kapsamına girdiği yönündeki kararının, bu hükmün ortaya koyduğu kesin yükümlülükleri benzeri görülmemiş şekilde genişlettiğini ileri sürmüştür. Sundukları savunmaya göre, Daire’nin kararı, *Mastromatteo/İtalya* ([BD], sayı 37703/99, AİHM 2002-VIII) gibi konuya ilişkin yakın tarihli davalarda AİHM’nin kabul ettiği yaklaşımdan farklıdır ve atıfta bulunulan davalar, özellikle de AİHM’nin, 2. maddenin ihlal edilmediği kararına vardığı *Osman/İngiltere* (28 Ekim 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-VIII) ve *Calvelli ve Ciglio* (yukarıda anılan) davaları tarafından desteklenmemektedir.

67. Duruşmada Hükümet, Devletin doğrudan temsilcilerine isnat olunamayacak hareketler üzerindeki sorumluluğunun tüm kaza ya da felakete yayılamayacağını; bu şartlar altında AİHM’nin, 2. maddenin uygulanabilirliğine ilişkin olarak teleolojik ya da geniş değil, kısıtlı bir yorum yapması gerektiğini öne sürmüştür. Aksi halde, yalnızca bir havaalanının, nükleer santralin ya da cephane fabrikasının yanında bulunmanın ya da kimyasal maddelere maruz kalmanın bile 2. maddenin potansiyel olarak ihlaline neden olabileceği sonucuna varılabilir.

68. Başvuran, Devlet makamlarının kayıtsız ihmallerinin akrabalarının ölümüne neden olduğu göz önüne alındığında, bunların AİHS’nin 2. maddesinin kapsamında olduğundan şüphe

duyulamayacağını ve Hükümet'in sunduğu savunmada bu sonucu yalanlayacak hiçbir şey olmadığını iddia etmiştir.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

69. Tarafların savları, bir bütün olarak göz önüne alındığında AİHM, 2. maddeyi yorumlarken, insanların korunmasına yönelik bir araç olan AİHS'deki hükümlerin yorumlanıp uygulanmasında, bu Sözleşme'de getirilen güvencelerin pratik ve etkin kılınmasının gerekli olduğu fikrini rehber edindiğini yineler (örneğin bkz. *Yaşa/Türkiye*, 2 Eylül 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-VI, s. 2429, § 64).

70. Söz konusu davada Mahkeme huzurundaki şikayet, ulusal makamların, başvuranın yakın akrabalarının 28 Nisan 1993 tarihinde yetkililerin denetimindeki Ümraniye Belediye çöplüğünde meydana gelen kazada ölümünü engellemek için kendilerinden beklenen tüm önlemleri almadığına yöneliktir.

71. Bu bağlamda, AİHM, 2. maddenin yalnızca Devleti temsil eden kişilerin kuvvet kullanması sonucunda meydana gelen ölümleri kapsamadığını; aynı zamanda ilk bendinin ilk cümlesi ile Devletlere, topraklarında yaşayan kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli önlemleri almaya yönelik kesin bir yükümlülük verdiğini vurgular (örneğin bkz. yukarıda anılan *L. C. B.*, s. 1403, § 36 ve *Paul ve Audrey Edwards/İngiltere*, sayı 46477/99, § 54, AİHM 2002-II).

Mahkeme, bu yükümlülüğün, kamusal olsun ya da olmasın, yaşama hakkının tehlikeye girebileceği her türlü etkinlik ve *a fortiori* olarak da doğaları gereği tehlikeli olan çöp toplama alanlarının işletimi gibi endüstriyel etkinlikler için de geçerli olduğu kanaatindedir ("tehlikeli etkinlikler" – ilgili Avrupa standartları için bkz. yukarıdaki 59. ve 60. paragraflar).

72. Sözleşme kurumlarının, bu gibi alanlarda yaşamı koruma hakkının ihlaline ilişkin iddiaları incelemesinin gerekli olduğu durumlarda hiçbir zaman 2. maddenin uygulanabilir olmadığına karar verilmemiştir. AİHM, örneğin, gübre fabrikasından (bkz. yukarıda bahsedilen *Guerra ve diğerleri*, s. 228-29, §§ 60 ve 62) ya da nükleer denemelerden (bkz. yukarıda bahsedilen *L. C. B.*, p. 1403, § 36) yayılan toksik atıklara ilişkin davaları hatırlatır.

73. Bu bağlamda, Hükümet'in iddialarının aksine, söz konusu etkinliğin ne kadar zararlı olduğu, başvuranın hayatını tehdit eden şartlar nedeniyle nasıl bir riske maruz kaldığı, bu şartların ortaya çıkmasında payı olan kişilerin konumu ve bunlara atfedilen hareket ya da ihmallerin kasıtlı olup olmadığı, belirli bir davanın esasları Devletin 2. madde uyarınca sahip olduğu sorumluluğu belirleme amacıyla incelenirken göz önüne alınması gereken etkenlerden yalnızca birkaçıdır (adı geçen davalar, s. 1403-04, §§ 37-41).

Mahkeme bu hususlara tekrar değinecektir.

74. Özetlemek gerekirse, AİHM, başvuranın şikayetinin (bkz. yukarıdaki 70. paragraf) 2. maddenin ilk cümlesinin kapsamında yer aldığından ve dolayısıyla bu maddenin söz konusu davada uygulanabilir olduğundan şüphe duymamaktadır.

B. Uyum

1. Daire kararı

75. Daire, söz konusu davada ilgili yetkililerin 7 Mayıs 1991 tarihli bilirkişi raporunda vurgulanan ciddi işletme risklerini ortadan kaldırmak için hiçbir önlem almamakla kalmayıp başvuranın tüm bu risklerin kaynağı olan çöplüğün yakınında yaşamaktan caydırmak için hiçbir girişimde bulunmadıklarını vurgulamıştır. Daire, aynı zamanda, davalı Hükümet'in makamlarının Kazım Karabekir mahallesinde yaşayanları, bir çöplüğün yakınında yaşamakla girdikleri riskler konusunda bilgilendirmediğine de dikkat çekmiştir.

Dolayısıyla Daire, bir tarafta Türk makamlarına atfedilen ihmaller ile 28 Nisan 1993 tarihinde meydana gelen kaza ve diğer tarafta yaşanan can kaybı arasında bir sebep-sonuç ilişkisi olduğuna karar vermiştir. Bu nedenle, Daire, söz konusu davada Türk makamlarının, Ümraniye'nin bazı gecekondu mahallelerinde yaşayan insanların yaşamlarına yönelik gerçek risklerin gerçekleşmesini önlemek için ellerinden gelen her şeyi yaptığını söylemenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

76. Daha sonra Daire, başvuranın şikayetlerinin halledilip halledilmediğine karar vermek için 2. maddede öngörülen “usuli yükümlülükler” ışığında Türk ceza ve idare mahkemelerinin kusurlarına ilişkin şikayetleri incelemeye almıştır.

Söz konusu davada başlatılan cezai işlemlere ilişkin olarak, Daire, bunların başvuranın yaşama hakkının ihlal edildiği iddiaları açısından “yeterli” kabul edilemeyeceğine karar vermiştir zira bunların tek amacı yetkililerin gerçekleşen ölümlerden değil, “görevi ihmali” suçundan sorumlu tutulup tutulamayacaklarına karar vermek olmuştur.

Tazminata yönelik idari işlemlere ilişkin olarak Daire, öncelikle, başvuranın tazminat hakkının, ancak ilk tazminat talebinin reddedilmesinden dört yıl, on bir ay ve on gün sonra kabul edildiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca başvuranın bu süre sonunda tazminata hak kazanmasına rağmen, kendisine herhangi bir ödeme yapılmadığını da vurgulamıştır.

Dolayısıyla Daire, bir bütün olarak düşünüldüklerinde bile, ulusal düzeyde kullanılan hukuki yolların, başvuranın AİHS’nin 2. maddesi uyarınca yaptığı şikayetlerin halli için yeterli olmadığı kararına varmıştır.

2. AİHM’ye çıkan tarafların görüşleri

(a) Hükümet

77. Hükümet’in temel iddiası, Daire’nin yaptığı değerlendirmedeki belirleyici kanıtın, ve çeşitli meclisler arasında tartışmalara yol açıp yerel hukuk tarafından hiçbir zaman kabul edilmeyen 7 Mayıs 1991’de hazırlanmış bir bilirkişi raporu olduğudur. Daire’nin “aciliyet” ve “gerçeklik” kriterlerinin Belediye çöplüğünün oluşturduğu tehlike açısından geçerli olup olmadığını incelemeyen yaptığı değerlendirme, yetkililerin önlem alması ya da ivedilikle ve uygun şekilde müdahale etmesi gerektiği düşüncesine dayanan bir ihlal kararı verebilmek için yeterli değildir.

Bununla bağlantılı olarak Hükümet, Devletlerin önlerindeki sorunları, genel politikalar bağlamında inceleyip bunlara çözümler araması gerektiğini ve AİHM’nin içtihatları uyarınca acil bir tehlike olmadıkça önlem alma yükümlülüğü taşımadığını iddia etmektedir.

78. Özellikle yetkililerin ihmalkar davranışları hakkındaki davalara ilişkin olarak Hükümet, *Leray ve diğerleri/Fransa* (sayı 44617/98, 16 Ocak 2001) ve *Emilia Álvarez Ramón/İspanya* (sayı 51192/99, 3 Haziran 2001) davalarına da dayanarak, geçmişte AİHM’nin bir hukuki çerçeve olup olmadığına ve buna uyulup uyulmadığına bakmakla yetindiğini, söz konusu ölüm ya da ölümler ile ihmalkar davranış arasında sebep-sonuç ilişkisi arayan ayrıntılı bir inceleme yürütmediğini öne sürmüştür. Tam tersine, AİHM bu gibi davalarda yerel makamların bulgularını ve değerlendirmelerini kabul etmiştir.

79. Hükümet, Devlet’in söz konusu davada, başvuranın yakın akrabalarının hayatlarını koruma yükümlülüğünü çiğnemekle hiçbir şekilde suçlanamayacağını savunmuştur. Daire huzurunda yaptığı gibi, 7 Mayıs 1991 tarihli bilirkişi raporunun hazırlanmasından çok önce izinsiz yapılaşmayı önlemek, Ümraniye gecekonduların sakınlarını başka bir barınma alanı bulmaya teşvik etmek ve belediye çöplüğünün üzerine sürekli kimyasal sıkarak sağlık risklerini ortadan kaldırmak için adli, idari ve bilgilendirme kanalları aracılığıyla Ümraniye İlçe Meclisi tarafından alınan önlemleri hatırlatmıştır. Aynı zamanda il meclisi tarafından İstanbul ilinin genelinde oluşturulan ev atığı yönetim sistemine de dikkat çekmiştir.

80. Buna uygun olarak Hükümet, *Chapman/İngiltere* kararına ([BD], sayı 27238/95, AİHM 2001-I) dayanarak, Daire’nin yaklaşımını eleştirmiş; başvuranın mevcut risklere rağmen bir çöplüğün yakınında ev yapmayı bilerek tercih ettiği gerçeğini göz ardı edip 7 Mayıs 1991 tarihli raporun bulgularına dayanarak binlerce kişiyi hiçbir insani kaygı gözetmeden hızla evlerinden çıkarmadıkları, büyük bir yerleşim alanını imar etmedikleri ve yirmi yıldan uzun bir süredir kullanımda olan bir çöp dökme alanını bir gecede taşımadıkları için yerel yetkilileri suçlamakla yetindiğini öne sürmüştür.

Bu hususta Hükümet, bu gibi geniş ölçekli projelerin önemli miktarda düşünce ve yatırım, uzun süren bir planlama ve karar-verme süreci ve ciddi bir tasarım ve uygulama çalışması gerektirdiğini vurgulamıştır. Bu şartlar altında AİHM, Ümraniye’nin gecekondular semtlerindeki, mahalle sakinlerinin günlük yaşamlarına potansiyel bir tehdit oluşturan her

türlü önleme gösterdikleri direnci de kapsayan toplumsal ve ekonomik sorunları çözmeye yönelik en iyi politikaya ilişkin kendi görüşünü empoze etme hakkına sahip değildir.

81. Söz konusu davanın cezai işlemler yönüne ilişkin olarak Hükümet, yine AİHM'nin (yukarıda anılan) *Leray ve Diğerleri* kararında vardığı sonuçları vurgulamıştır. Bu davada AİHM, başvuruların Fransız makamlarının büyük ihmalinin yirmi üç kişinin ölümüne neden olduğu iddialarını tereddütsüz reddetmiştir.

82. Yukarıda bahsedilen *Calvelli ve Ciglio* ile *Mastromatteo* kararlarına dayanan Hükümet, yaşama hakkının ihlali kasıtlı değilse 2. Madde'nin öngördüğü kesin yükümlülüğün cezai işlem yapılmasını gerektirmediğini öne sürmüştür. Söz konusu davada cezai işlemler başlatılmış ve soruşturmanın başlangıcından davanın karara bağlanmasına kadar Türk adli yargı sistemi AİHS'nin 2. maddesi uyarınca eleştirilemeyecek kadar etkin ve titiz bir şekilde çalışmıştır. Bu bağlamda Hükümet, söz konusu belediye başkanlarına dokunulmazlık sağlandığı iddialarını reddetmiştir. Belediye başkanlarının davasında yalnızca Ceza Yasası'nın 230. Maddesi'nin uygulanmasının yalnızca kamu çalışanlarına uygulanan bu maddede tanımlanan suçun "kendine özgü doğasından" kaynaklandığını; ilk derece mahkemesinin iddianamede yer almayan başka muhtemel suçlular olduğu için asgari yasal cezayı verdiğini iddia etmiştir.

83. Duruşma sırasında Hükümet, özellikle de AİHM'nin *Tarıbilir/Türkiye* (sayı 21422/93, § 85, 16 Kasım 2000) davasında verdiği kararın ışığında, başvuranın – kendi isteğiyle – ön soruşturmada yer almamasının cezai işlemlerin etkinliğini hiçbir şekilde azaltamayacağını savunmuştur. Hiçbir zaman işlemlere katılmasının engellendiğini iddia etmeyen başvuran, iki tanınan siyasi ismi kapsayan ve basından büyük ilgi gören dava hakkında bilgisi olmadığını da öne süremez.

84. Söz konusu davada tazminat talebi için kullanılan idari çözüm yoluna ilişkin olarak Hükümet, ilgili belediye başkanlarının bu davalarda imtiyazlı muamele görmediğine, başvurana hem maddi hem manevi tazminat ödemeye mahkum edildiklerine ve başvuranın bu başlık altında almaya hak kazandığı miktarı halen alabileceğine dikkat çekmiştir.

(b) Başvuran

85. Başvuran Daire'ye sunduğu savları yinelemiş ve yeniden Hükümet'in Ümraniye gecekondulu mahallelerinin gelişimine göz yumduğunu, bunların çöp atım sahalarına yakınlaşmasını engellemediğini savunmuştur. Mahkemeye sunduğu görüşe göre, Hükümet mahalle sakinlerinin tüm temel hizmetlerden yararlanmalarına izin vermek ve siyasi amaçlarla oy deposu olarak görülen yasadışı bu yerleşmeleri yasallaştıran on sekizden fazla yasa geçirmek suretiyle durumu teşvik etmiştir.

Duruşmada başvuranın temsilcisi Hükümet'in Ümraniye gecekondulu semtlerinde hiçbir kamu hizmetinin bulunmadığına yönelik iddialarını yalanlayan bazı resmi belgeler sunarak Gerze Sokak sakinlerinin belediyeden su aldığını ve emlak vergisi mükellefi olduğunu öne sürmüştür. Üstelik, AİHM'ye sunulan resmi haritaya (bkz.yukarıdaki 10. paragraf) ilişkin olarak, temsilci olayın meydana geldiği dönemde Adem Yavuz Sokak'ta bir postane olduğunu ve bölgede dört Devlet okulu bulunduğunu belirtmiştir.

86. Başvuranın iddialarına göre, yetkililer öne sürülenin aksine gecekondulu sakinlerini çöplüğün yarattığı tehlikeler konusunda uyararak hiçbir çaba göstermemiştir.

Duruşma sırasında başvuranın temsilcisi Hükümet'in en fakir ve en az eğitimli vatandaşlarının bu kadar önemli çevre sorunlarına ilişkin bilgi edinmesi gerektiği öne sürerek yükümlülüklerinde kaçamayacağını savunmuştur. Temsilci, ilgili ilçe meclisinin çöp yığınlarının üzerine düşüncesizce toprak dökmekle yetinmek yerine havalandırma bacaları yerleştirmesinin, trajediyi önlemeye yeteceğini öne sürmüştür.

87. Yetkili makamlar aleyhine başlatılan adli işlemlere ilişkin olarak, başvuran yalnızca, suçluları cezalandırma arzusu gütmeyen bu işlemlerin kamuoyunu öfkeliendirmekten başka bir etkisi olmadığını söylemekle yetinmiştir.

88. Buna ek olarak, başvuran, yalnızca manevi hasar için gülünç bir meblağ ödenmesini karara bağlanmış ve bu meblağ da ödenmemişken Hükümet'in tazminat işlemlerinin etkin olduğunu iddia edemeyeceğini düşünmektedir.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

(a) Sözkonusu davada uygulanabilir genel ilkeler

(i) Tehlikeli etkinlikler sonucunda yaşama hakkının ihlal edilmesini önlemeye yönelik ilkeler: AİHS'nin 2. maddesinin esas yönü

89. 2. madde uyarınca yaşamı korumak için tüm önlemleri almaya yönelik kesin yükümlülük (bkz. yukarıdaki 71. paragraf), her şeyden önce, Devlet'e yaşama hakkını tehdit eden durumlara karşı etkin bir caydırma mekanizması oluşturacak yasal ve idari çerçeve oluşturmak görevi vermiştir (örneğin bakınız, *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Osman*, s. 3159, § 115; yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards*, § 54; *İlhan/Türkiye* [BD], sayı 22277/93, § 91, AİHM 2000-VII; *Kılıç/Türkiye*, sayı 22492/93, § 62, AİHM 2000-III; ve *Mahmut Kaya/Türkiye*, sayı 22535/93, § 85, AİHM 2000-III).

90. Bu yükümlülüğün, sözkonusu etkinliğin kendine özgü niteliklerine ve insan hayatı açısından oluşturduğu potansiyel riske uygun olarak hazırlanan yönetmeliklere özellikle önem verilmesi gereken tehlikeli etkinlikler için de geçerli olduğu şüphesizdir. Bu yönetmelikler etkinliğe ruhsat verilmesini, hazırlanılmasını, etkinliğin işletimini, güvenliğini ve denetimini düzenlemeli; tüm ilgililerin açığa çıkan riskler nedeniyle hayatı tehlikeye girebilecek vatandaşların etkili bir şekilde korunmasını sağlamaya yönelik pratik önlemleri almasını zorunlu hale getirmelidir.

Bu önlemler arasında, AİHS kurumlarının içtihatları tarafından belirlenen kamunun haber alma hakkına da özellikle önem verilmelidir. Prensipde, daha önce 8. Madde ile tanınan (bkz. yukarıda anılan *Guerra ve Diğerleri*, s. 228, § 60) bu haktan, yaşama hakkının korunmasını sağlamak için de yararlanmanın mümkün olduğu konusunda Büyük Daire de Daire ile aynı fikirdedir. Avrupa standartlarındaki yakın tarihteki gelişmeler de bu yorumu desteklemektedir (bkz. yukarıdaki 62. paragraf).

Her halükarda, ilgili yönetmelikler, sözkonusu etkinliğin teknik yönlerini de göz önüne alarak, ilgili süreçteki eksiklikleri ve farklı düzeylerdeki sorumlular tarafından yapılmış olabilecek hataları belirlemeye yönelik süreçler oluşturmalıdır.

(ii) Yaşama hakkının ihlal edildiğinin iddia edilmesi halinde gerekli adli tepkiye ilişkin ilkeler: AİHS'nin usuli yönü

91. 2. Maddenin getirdiği yükümlülükler bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Can kaybının, Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında olması halinde, bu hüküm, Devlete elindeki tüm imkanları kullanarak yaşama hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin doğru bir şekilde uygulanmasını ve bu hakka yönelik yapılan ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak yeterli – adli veya diğer – tepkileri verme görevi yüklemektedir (bkz., *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Osman*, s. 3159, § 115; ve yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards*, § 54).

92. Bu bağlamda, AİHM, yaşama ya da fiziksel sağlık hakkına yönelik ihlallerin kasıtlı olmadığı durumlarda, “etkili bir adli sistem” oluşturmayı kapsayan kesinyükümlülüğün her davada adli işlem başlatmayı gerektirmediğine ve özel, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının mağdurlara açık olmasının yeterli olacağına karar vermiştir (örneğin bkz., *Vo/Fransa* [BD], sayı 53924/00, § 90, AİHM 2004-VII; yukarıda anılan *Calvelli ve Ciglio*, § 51; ve yukarıda anılan *Mastromatteo*, §§ 90, 94 ve 95).

93. Ancak, bu davadaki konunun kapsamında olan alanlar açısından uygulanabilir ilkeler, daha ziyade AİHM'nin özellikle ölümcül güç kullanımına ilişkin oluşturduğu ilkelerde ifade bulur. Bu ilkeler başka dava türlerinde de uygulanabilir özelliğe sahiptirler.

Bu bağlamda, 2. madde'nin cinayet davalarında resmi bir soruşturma açma yükümlülüğü getirdiği şeklinde yorumlanması makuldür, çünkü bu suça ilişkin iddialar normalde cezai sorumluluğa yol açmakta (bkz. *Caraher/İngiltere* (karar), sayı 24520/94, AİHM 2000-I) ve genellikle gerçek ölüm şartları yalnızca Devlet görevlileri ya da makamlarının bilgisi

dahilinde kalmakta ya da bunu sağlamak mümkün olmaktadır (bkz. *McCann ve Diğerleri/İngiltere*, 27 Eylül 1995 tarihli karar, Seri A sayı 324, ss. 47-49, §§ 157-164, ve yukarıda anılan *İlhan*, § 91).

AİHM'nin fikrinde, bu gibi olaylara neden olabilecek karmaşık olguları saptamak için yeterli bilgiye sahip tek birim olan kamu makamlarının sorumluluğu altında yürütülen ve can kaybına yol açan tehlikeli etkinlikler sözkonusu olduğunda, bu gibi görüşlerin geçerli olduğu şüphesizdir.

Devlet görevlilerinin ya da kurumlarının bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu, yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen sözkonusu makamların kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir etkinlik nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda (bkz. *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Osman*, ss. 3159-60, § 116), bireyler kendi inisiyatifleriyle ne gibi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun, insanların hayatını tehlikeye girmesine neden olan kişilerin aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması 2. maddenin ihlal edildiği anlamına gelebilir (bkz. yukarıdaki 48, 49 ve 50. paragraflar); ilgili Avrupa standartlarındaki gelişmelerle bu durum kanıtlanmıştır (bkz. yukarıdaki 61. paragraf).

94. Özetlemek gerekirse, 2. maddenin öngördüğü yasal sistem, etkinliğe dair bazı asgari standartları karşılayan ve tehlikeli bir etkinliğin can kaybına yol açması halinde soruşturmanın bulguları çerçevesinde adli cezaların uygulanmasını sağlayan bağımsız ve tarafsız bir resmi soruşturma usulünü hükme bağlamalıdır (bkz. *mutatis mutandis*, *Hugh Jordan/İngiltere*, sayı 24746/94, §§ 105-109, AİHM 2001-III, ve yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards*, §§ 69-73). Bu gibi davalarda, yetkili makamlar büyük bir gayretle ve ivedilikle çalışmalı ve ilk olarak olayın meydana gelme şartları ile denetim sisteminin işleyişindeki aksaklıkları, ikinci olarak da sözkonusu olaylar zincirinde herhangi bir şekilde rol oynayan Devlet görevlileri ya da makamlarını saptamak için inisiyatifi kendileri alarak soruşturma açmalıdır.

95. Öte yandan, resmi soruşturma aşamasının ulusal mahkemelerde işlemlerin başlatılmasına neden olduğu durumlarda 2. maddenin şartları daha da genişler; dava aşaması da dahil tüm işlemler kanun yoluyla hayatı korumaya yönelik kesin yükümlülüğün şartlarını da karşılamalıdır.

96. Yukarıda anlatılanlar, hiçbir şekilde 2. maddenin başvurana üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı (bkz. *mutatis mutandis*, *Perez/Fransa* [BD], sayı 47287/99, § 70, AİHM 2004-I) ya da tüm yargılamaları mahkumiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma yükümlülüğü (bkz. *mutatis mutandis*, *Tanlı/Türkiye*, sayı 26129/95, § 111, AİHM 2001-III) verdiği anlamına gelmemektedir.

Diğer taraftan, ulusal mahkemeler hiçbir şekilde hayatı tehlikeye atan suçları cezasız bırakmamalıdır. Halkın güvenliğini ve hukukun üstünlüğüne uyumu sağlamak, yasadışı fiillere hoşgörü ya da katılımı engellemek için bu şarttır. Dolayısıyla AİHM'nin görevi, kullanılan yargı sisteminin caydırıcı etkisinin ve yaşama hakkı ihlallerinin önlenmesinde bu sistemin oynaması gereken rolün zayıflatılmaması için, mahkemelerin karara varırken 2. madde ile öngörülen dikkatli inceleme şartını yerine getirip getirmediğini ve ne kadar getirdiğini belirlemekten ibarettir.

(b) Bu ilkeler ışığında dava olaylarının değerlendirilmesi

(i) *AİHS'nin 2. maddesinin esas yönü ışığında, Devlet'in sözkonusu davadaki ölümlere ilişkin sorumluluğu*

97. Sözkonusu davada, AİHM, öncelikle davanın konusunu oluşturan her iki etkinlik alanı için de – evsel atık depolarının işletimi (bkz. yukarıdaki 56 ve 57. paragraflar) ve gecekondu bölgelerinin rehabilitasyonu ve temizlenmesi - Türkiye'de yürürlükte olan yönetmelikler bulunduğu dikkat çekmektedir.

Dolayısıyla AİHM, sözkonusu davada incelenen durumda uygulanan yasal tedbirlerin yeterli olup olmadığını ve ulusal makamların ilgili yönetmeliklere gerçekten uyup uymadığını belirlemek zorundadır.

98. Bu maksatla, AİHM, öncelikle davanın şartlarının değerlendirilmesinde büyük önem taşıyan bir etkene, yani belediye çöplüğünün teknik eksiklikleri nedeniyle Ümraniye'deki bazı gecekondu sakinlerinin fiziksel sağlığının risk altında olduğu yönündeki mevcut bilgilere dikkat çekmesi gerektiği kanısındadır.

Üsküdar İlçe Mahkemesi'nin Üçüncü Dairesi'nin talebiyle hazırlanan ve 7 Mayıs 1991'de sunulan bilirkişi raporuna göre, çöplük 1970'lerin başında ilgili teknik standartları ihlal ederek işletmeye açılmış; daha sonra yürürlükteki sağlık, güvenlik ve teknik şartlara, özellikle de 14 Mart 1991 tarihli, 20814 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Katı-Atık Kontrolü'ne İlişkin Yönetmelik'e uymadığı halde kullanılmaya devam etmiştir (bkz. yukarıdaki 56. paragraf). Çöplük alanının yarattığı çeşitli riskleri sıralayan rapor, özellikle de çöplükte "dekompozisyon sonucu oluşan metan patlamasını engellemeye yönelik bir önlem alınmadığından" metanojeneze bağlı patlama tehlikesine dikkat çekmiştir (bkz. yukarıdaki 13. paragraf).

99. Bu hususta AİHM, Hükümet'in 7 Mayıs 1991 tarihli bilirkişi raporunun geçerliliğine ilişkin yaklaşımı ile Kadıköy ve Üsküdar İlçe Meclisleri ile İstanbul İl Meclisi'nin raporun reddedilmesine yönelik başvurularına (bkz. yukarıdaki 14. paragraf) verilmesi gereken önemi incelemeye almıştır. Ancak AİHM, bu adımların farklı makamlar arasındaki bir kuvvet çatışmasından kaynaklandığı ya da aslında bir geciktirme taktiğinden ibaret olduğu görüşündedir. Her halükarda, raporu reddetme işlemleri meclis avukatları tarafından takip edilmediğinden yarım kalmış ve rapor hiçbir zaman geçersiz kabul edilmemiştir. Aksine bu rapor, 28 Nisan 1993 tarihinde meydana gelen kazanın soruşturulmasından sorumlu tüm makamlar için belirleyici olmuş ve üstelik daha sonra Üsküdar Cumhuriyet Savcısı tarafından görevlendirilen bilirkişi komitesinin 18 Mayıs 1993 tarihli raporu (bkz. yukarıdaki 23. paragraf) ve İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen baş müfettişin 9 Temmuz 1993 tarihli raporunda atıfta bulunulan iki bilimsel görüş (bkz. yukarıdaki 28. paragraf) tarafından doğrulanmıştır.

100. AİHM, patlama riskinin 7 Mayıs 1991 tarihli raporda vurgulanandan çok önce gerçekleştiği ve çöplük aynı şartlar altında kullanılmaya devam ettiğine göre bu süre zarfında anılan riskin ancak artmış olabileceği göz önüne alındığında, sözkonusu tehlikenin gerçekliğinin ya da aciliyetinin tartışma konusu olmadığı kanısındadır.

101. Bu nedenle Büyük Daire, özellikle de konuya ilişkin özel yönetmelikler bulunduğu düşünüldüğünde, çöplüğün denetimi ve yönetiminden sorumlu idari ve belediye müdürlüklerinin, metanojenezin oluşturduğu risklerden ya da gerekli önlemlerden haberdar olmamasının mümkün olmadığı konusunda Daire ile aynı görüştedir (bkz. Daire kararının 79. paragrafı). Üstelik, AİHM, en azından 7 Mayıs 1991 tarihli raporun kendilerine bildirildiği 27 Mayıs 1991 itibarıyla, çeşitli diğer makamların da bu risklerin farkında olduğunu kabul etmektedir (bkz. yukarıdaki 13. ve 15. paragraf).

Bu durumdan, birçok farklı Türk makamının, Ümraniye belediye çöplüğünün yakınlarında yaşayan birçok insan için gerçek ve açık bir risk bulunduğunu bildiği ya da bilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, özellikle de söz riski oluşturan çöplük kendileri tarafından açıldığı ve kullanımına izin verildiği göz önüne alındığında, AİHM'nin 2. maddesi uyarınca bu makamların bölgedeki bireyleri korumaya yönelik gerekli ve yeterli koruyucu işletim önlemlerini almalarını gerektiren kesin yükümlülükleri vardır (bkz. yukarıdaki 92. ve 93. paragraflar).

102. Ne var ki, AİHM önündeki kanıtlar özellikle il meclisinin 14 Mart 1991'den önce ya da sonra gerekli acil önlemleri almamakla kalmayıp – Daire tarafından da belirtildiği gibi – Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nın bu yöndeki tavsiyesine de karşı çıktığını göstermektedir (bkz. yukarıdaki 15. paragraf). Çevre Müsteşarlığı, çöplüğün Katı-Atık Denetimi Yönetmeliği'nin 24 ila 27. maddelerinde belirtilen standartlara uygun hale getirilmesini talep etmiştir. 27 madde, açık bir şekilde, biriken gazın kontrollü bir şekilde atmosfere salınmasına imkan veren bir "dikey ve yatay drenaj sistemi" oluşturulmasını gerektirmektedir (bkz. yukarıdaki 56. madde).

103. İl meclisi aynı zamanda Ümraniye Belediye Başkanı'nın 27 Ağustos 1992 tarihinde atık depolama alanının geçici olarak kapatılması için mahkemelere yaptığı son başvuruya da karşı çıkmıştır. İl meclisi, muhalefetini, sözkonusu ilçe meclisi o ana kadar çöplüğü dekontamine etmek için hiçbir girişimde bulunmadığından, çöplüğün kapatılmasını istemeye hakkı da olmadığına dayandırmıştır (bkz. yukarıdaki 16. paragraf).

Bunun yanı sıra Hükümet, *Chapman/İngiltere* kararının sonuçlarına atıfta bulunmakta ve başvuruları bir çöplüğün yakınında yaşayarak yasalara bilerek karşı geldiği için eleştirmektedir (bkz. yukarıdaki 23., 43. ve 80. paragraflar).

Ancak aşağıdaki nedenlerle bu savlar sağlam temellere dayanmamaktadır.

104. Sözkonusu davada AİHM, "gecekondu rehabilitasyon ve yıkım alanlarının" içinde ve dışında bulunan kamu mallarının üçüncü taraflara transferine ilişkin iç hukuk hükümlerini incelemiştir. Aynı zamanda, 20 Temmuz 1966 tarihli, 775 sayılı Yasa'nın *ratione temporis* kapsamında uygulamada genişletmeye yönelik çeşitli yasal girişimlerin etkisini de göz önüne almıştır (bkz. yukarıdaki 54 ve 55. paragraflar).

AİHM, yukarıdaki yasal hususlara dayanarak, şehir planlaması konusundaki yasal kısıtlamalara karşın, gecekondu alanlarına ilişkin süregelen Devlet politikalarının bu tür alanların şehre dahil olmasını teşvik ederek bu alanların varlığını ve kendi istekleriyle ya da bu politikanın sonucunda 1960'lardan beri bu alanların büyümesine neden olan vatandaşların yaşam biçimini kabul ettiği sonucuna varmıştır. Bu politikanın, uygulamada, kamu arazilerine kanundışı el koyulmasını da kapsayan bir dizi şehir planlaması ihlalinin affedilmesi anlamına geldiği düşünüldüğünde, yasanın öngördüğü önlemleri uygulama yükümlülüğüne sahip idari makamların ne kadar takdir hakkına sahip olduğuna ilişkin bir belirsizlik oluşmuş olmalıdır. Dolayısıyla halkın bu önlemleri tahmin etmesi beklenemez.

105. Üstelik, sözkonusu davada idari makamların başvurularına karşı takındıkları tutum da bu yorumu desteklemektedir.

AİHM, sözkonusu evin 1988'de ruhsatsız olarak inşa edilmesinden 28 Nisan 1993'de meydana gelen kazaya kadar, bu durum 775 sayılı yasanın özellikle 18. fıkrasında belirtilen kurallara tabi olmasına ve bu fıkra uyarınca belediye makamlarının evi istedikleri zaman yıkmaya hakkı bulunmasına rağmen, meskenin başvuranın mülkiyetinde kaldığına dikkat çekmektedir. Aslında Hükümet de bu hususa dikkat çekmiş (bkz. yukarıdaki 77. ve 80. paragraflar), ancak sözkonusu davada ilgili makamların başvuran aleyhinde böyle bir önlem almayı düşündüğünü bile kanıtlayamamıştır.

Yetkili makamlar başvuran ve yakın akrabalarının evlerinde, oluşturdukları toplum ve aile çevresinde hiç rahatsız edilmeden yaşamasına izin vermiştir. Üstelik, AİHM'ye sunulan ve Hükümet tarafından yalanlanmayan somut kanıtlara ilişkin olarak, başvuranın yetkililerin kendisinden ve Ümraniye gecekondu mahallelerinin diğer sakinlerinden emlak vergisi aldığı ve ücret karşılığında kamu hizmetlerinden yararlanmalarını sağladığı iddialarından şüphe duymayı gerektiren bir neden yoktur (bkz. yukarıdaki 11. ve 85. paragraflar).

106. Bu şartlar altında, Hükümet'in tüm ihmallerin ve sağduyu eksikliğinin 28 Nisan 1993 tarihli kazanın mağdurlarından kaynaklandığını meşru bir şekilde iddia etmesi ya da İngiliz yetkililerinin Mrs. Chapman'ın yasadışı eylemleri karşısında pasif kalmadığına karar verilen *Chapman/İngiltere* davasının sonuçlarına atıfta bulunması zor olacaktır.

AİHM'nin, Hükümet'in genel olarak aşağıdaki hususlara ilişkin iddialarını yanıtlaması da gereklidir: sözkonusu dönemde Ümraniye atık depolama alanının yarattığı sorunları azaltmak için il meclisi tarafından yürütülen rehabilitasyon projesinin boyutları; ulusal makamların çöplükteki duruma yaklaşma biçimlerini etkilediği söylenen yatırım miktarı; ve son olarak, o dönemde gecekondu bölgelerinin hızla ve tamamen yıkılmasını sağlayacak önlemlerin alınmasını olanaksız hale getirdiği iddia edilen insancıl kaygılar.

107. AİHM, görevinin İstanbul'un bu kısmındaki toplumsal, ekonomik ve kentsel sorunların çözümüne yönelik en iyi politika konusundaki düşüncelerini yerel yetkililere kabul ettirmek olmadığını kabul etmektedir. Dolayısıyla Hükümet'in bu konudaki savını kabul etmektedir, özellikle de öncelikler ve kaynaklar konusunda yapmaları gereken işletme seçenekleri göz

önüne alınmadan yetkililere olanaksız ya da çok ağır bir yük yüklenmemelidir (bkz. yukarıda anılan *Osman*, ss. 3159-60, §116); bu durum, AİHM'nin daha önce de belirttiği, Devletlerin sözkonusu davaya konu olana benzer zorlu toplumsal ve teknik alanlarda sahip olduğu geniş takdir hakkından kaynaklanmaktadır.

Ancak bu açıdan bakıldığında bile AİHM Hükümet'in savlarını inandırıcı bulmamaktadır. Sözkonusu kesin yükümlülüğün getirdiği önlemler tam olarak bu makamlara tanınan yetkilerin arasında yer almaktadır ve dikkatlerine sunulan riski ortadan kaldırmaya yönelik uygun bir araç olarak görülebilir. AİHM, durumun ölümcül bir hale gelmesinden önce Ümraniye çöplüğünde kurulacak bir gaz boşaltma sisteminin, Devlet'in kaynaklarını Türk Anayasası'nın 65. maddesine aykırı bir şekilde harcanmasına fırsat vermeyen (bkz. yukarıdaki 52. paragraf) ya da Hükümet'in öne sürdüğü boyutta politika sorunlarına neden olmayan etkin bir önlem oluşturacağı kanaatindedir. Böyle bir önlem konuya ilişkin Türk yönetmeliklerine ve genel uygulamalara uyumlu olmakla kalmayacak (bkz. yukarıdaki 56. 58. ve 101. paragraflar), aynı zamanda Hükümet'in AİHM'nin dikkatine sunduğu insancıl kaygıları da daha iyi yansıtmış olacaktır.

108. Daha sonra AİHM kamunun bilgi edinme özgürlüğüne saygı hususuna verilmesi gereken önemi değerlendirecektir (bkz. yukarıdaki 90. paragraf). Bu bağlamda Hükümet'in sözkonusu davada Ümraniye gecekondü bölgelerinde yaşayan insanlara, yapmış oldukları tercihler sonucunda girdikleri riskleri değerlendirmelerini sağlayacak herhangi bir bilgi sunulduğunu kanıtlayamadığına dikkat çekmektedir. Her halükarda, AİHM, Ümraniye gecekondü bölgeleri sakinlerinin hayatlarını tehdit eden riskleri önlemeye yönelik daha pratik önlemler alınmadığı dikkate alındığında, bilgi edinme hakkına saygı gösterilmiş olmasının da Devlet'in yükümlülüklerinden kurtulmasını sağlamayacağı kanısındadır.

109. Yukarıdaki hususların ışığında, AİHM, yerel soruşturma makamlarının bulgularından şüphe etmek için bir neden görememekte (bkz. yukarıdaki 23. 28. ve 78. paragraflar; aynı zamanda bkz. *Klaas/Almanya*, 22 Eylül 1993 tarihli karar, Seri A sayı 269, s. 17, §§ 29-30) ve yukarıda incelenen şartların, sözkonusu davada Devlet'in, 2. madde uyarınca birçok yönden sorumlu kabul edilebileceğini gösterdiğini düşünmektedir.

Öncelikle, Ümraniye belediye atık depolama alanının ilgili teknik standartlara uymadığı halde açılarak işletmeye alındığı ve dikkatlerine sunulan risklerin insan hayatını tehdit edecek dereceye gelmesini engelleme amacıyla farklı idari makamlar arasında koordinasyon ve işbirliği oluşturmaya yönelik gerekli önlemleri almaları ve halka yeterli koruma sağlamaları için sorumluları teşvik edecek tutarlı bir denetleme sistemi olmadığı göz önüne alınırsa hukuki çerçevenin yeterli olmadığı açığa çıkmaktadır.

Genel şehir planlama sorunlarını çözmeye başarısız olan ve yasal önlemlerin uygulanmasında belirsizlik yaratan genel politikalar nedeniyle daha da kötüleşen bu durumun, Devlet görevlilerinin bu insanları maruz kaldıkları acil ve bilinen risklerden korumak için hiçbir önlem almamaları sonucunda, Ümraniye gecekondü bölgesi sakinlerinin hayatına mal olan 28 Nisan 1993 tarihli üzücü kazaya yol açan olaylar dizisinde rol oynadığı açıktır.

110. Bu şartlar AİHS'nin 2. maddesinin esas yönünden ihlaline yol açmıştır; Hükümet'in sözkonusu davaya ilişkin olarak başlatılan idari işlemlerin olumlu sonuçlandığı savı, aşağıdaki 151. ve 152. paragraflarda belirtilen nedenlerle, bir önem taşımamaktadır.

(ii) *AİHS'nin usuli yönü ışığında, ölümlere yargının yaklaşımı konusunda Devlet'in taşıdığı sorumluluk*

111. AİHM, Hükümet'in iddialarının aksine, yargının sözkonusu davadaki yaklaşımını değerlendirirken tazminat talep etmek için kullanılan idari hukuk yollarını (bkz. yukarıdaki 37., 39., 40., 84. ve 88. paragraflar) incelemenin gereksiz olduğu kanaatindedir, çünkü sonucu ne olursa olsun bu tür hukuk yollarını 2. maddenin usuli yönleri uyarınca değerlendirmek mümkün değildir (bkz. yukarıdaki 91-96. paragraflar).

112. AİHM, ilk olarak, Türkiye'deki ceza hukuku işlemlerinin, kuramsal olarak, tehlikeli etkinlikler karşısında insan hayatını korumaya yetecek gibi görünen bir sisteme ait olduğuna

dikkat çeker; bu açıdan Türk Ceza Kanunu'nun 230 § 1 ve 455 §§ 1. ve 2. maddeleri Devlet görevlileri veya makamlarının ihmallerine ilişkindir (bkz. yukarıdaki 44. paragraf).

AİHS'nin bu konudaki şartları ışığında, Ümraniye belediye çöplüğündeki kazanın ardından Türk ceza hukuku sistemi çerçevesinde alınan önlemlerin uygulamada yeterli olup olmadığına karar verilmesi gerekmektedir (bkz. yukarıdaki 91-96. paragraflar).

113. Bu bağlamda AİHM, 28 Nisan 1993'te kazanın yaklaşık saat 11'de meydana gelmesinden hemen sonra polisin olay mahalline gelerek mağdurların aileleriyle görüştüğüne dikkat çekmektedir. Buna ek olarak İstanbul Valiliği'nin oluşturduğu kriz masasının üyeleri aynı gün olay yerine gitmiştir. Sonraki gün, 29 Nisan 1993'te, İçişleri Bakanlığı kendi inisiyatifıyla yetkililerin kazanın meydana gelmesindeki sorumluluklarını belirlemek için bir idari soruşturma açılmasını emretmiştir. Üsküdar Cumhuriyet Savcısı 30 Nisan 1993'te bir cezai soruşturma açmıştır. Son olarak, resmi soruşturmalar 15 Temmuz 1993'te, iki belediye başkanı Sn. Sözen ile Sn. Öktem'in ceza mahkemelerinde yargılanması kararıyla sona ermiştir.

Bu şartlarda soruşturma makamlarının örnek bir ivedilikle hareket ettikleri (bkz. yukarıda anılan *Yaşa*, ss. 2439-40, §§ 102-104; yukarıda anılan *Mahmut Kaya*, §§ 106-107; ve *Tanrıkulu/Türkiye* [BD], sayı 23763/94, § 109, AİHM 1999-IV) ve hem 28 Nisan 1993'te meydana gelen kazaya hem de bunun yol açtığı ölümlere neden olan olayları belirlemek için gayret gösterdikleri söylenebilir.

114. Aynı zamanda sözkonusu olayın sorumlularının belirlendiği sonucuna da varılabilir. Cumhuriyet Savcısı, geçerliliğine itiraz edilmeyen bir bilirkişi raporuna dayanan (bkz. yukarıdaki 24. paragraf) 21 Mayıs 1993 tarihli bir kararda, “çöplük, 1970'de açıldığında mevcut olan ve o tarihten beri daha da kötüleşen teknik sorunları önlemek ya da 3030 sayılı Kanun uyarınca ilgili ilçe meclislerine alternatif bir atık depolama alanı göstermek için zamanında harekete geçmemesi” nedeniyle İstanbul İl Meclisi'nin sorumlu tutulması gerektiği sonucuna varmıştır. Karar, ayrıca, başka Devlet makamlarının da durumun kötüye gitmesine ve uzamasına katkıda bulunduğunu belirtmektedir: Ümraniye İlçe Meclisi ilgili yönetmeliklere uygun olmayan bir şehir geliştirme planı uygulamış ve bölgedeki kaçak yapılaşmaya engel olmamıştır; Çevre Bakanlığı Katı Atık Kontrolü'ne ilişkin Yönetmeliklere uyulmasını sağlamamıştır; zamanın Hükümeti de bina sahiplerine tapu vererek bu tip kaçak yapılaşmanın yayılmasını teşvik eden af yasaları çıkartmıştır.

Dolayısıyla Cumhuriyet Savcısı, ilgili makamlar açısından Ceza Kanunu'nun 230 ve 455. Maddelerinin (bkz. yukarıdaki 44. paragraf) geçerli olduğu kararına varmıştır.

115. Ne var ki, cezai işlemleri başlatma yetkisine sahip idari soruşturma kurumları (bkz. yukarıdaki 46. paragraf), AİHM'nin anlayamadığı ve Hükümet'in hiçbir zaman açıklamaya çalışmadığı nedenlerle, Cumhuriyet Savcısı'nın görüşlerini ancak kısmen onaylamıştır.

Aslında, bağımsızlıkları AİHM'nin daha önce incelediği birçok davada (bkz. *Güleç/Türkiye*, 27 Temmuz 1998 tarihli karar, *Raporlar* 1998-IV, ss. 1732-33, §§ 79-81 ve *Oğur/Türkiye* [BD], sayı 21954/93, §§ 91-92, AİHM 1999-III) tartışılan bu kurumlar, nihayetinde Çevre Bakanlığı ve hükümet makamları (bkz. yukarıdaki 29. ve 31. paragraflar) aleyhine tüm suçlamalardan vazgeçerek davanın hayatı riske atma yönünün incelenmesini engellemek için suçlamaları yalnızca “ihmkarlık” ile sınırlandırmaya çalışmışlardır.

Ancak, İstanbul Beşinci Ceza Mahkemesi'nde cezai işlemlerin başlatıldığı ve mahkemenin önüne getirilen davada olayları istediği gibi inceleyebilme, uygun bulduğunda soruşturmaların derinleştirilmesini isteme yetkisi olduğu göz önüne alındığında bu kusurların üzerinde durmak gereksizdir; üstelik bu mahkemenin verdiği karar Yargıtay'ın incelemesine de tabidir.

Buna göre, AİHM'nin kanısınca asıl değerlendirilmesi gereken husus, bu gibi konularda oluşturulan tüm usuli şartlara tamamen uyan bir hazırlık soruşturması olup olmadığını incelemek (bkz. yukarıdaki 94. paragraf) değil; insan hayatını korumak için kabul edilen yasaların muhafızları olan adli makamların, sorumluları cezalandırmaya kararlı olup olmadıklarını değerlendirmektir.

116. Sözkonusu davada, 4 Nisan 1996 tarihli bir kararla İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi, adı geçen iki Belediye Başkanı'nı, Ceza Kanunu'nun 230 § 1 maddesinin kapsamı uyarınca (bkz. yukarıdaki 23 paragraf) görevi ihmalden 610.000 TL (o dönem için yaklaşık 9,70 EUR) para cezasına çarptırılmış ve bu cezayı ertelemiştir. Hükümet, AİHM'de, iki Belediye Başkanı'na neden yalnızca bu iki hükmün uygulandığını ve neden öngörülen en düşük cezaya çarptırıldıklarını açıklamaya çalışmıştır (bkz. yukarıdaki 82. paragraf). Ancak, bireylerin cezai sorumluluğuna ilişkin benzeri iç hukuk sorunlarının incelenmesi AİHM'nin görevleri arasında değildir, bu konu ulusal mahkemelerin takdirine bırakılmıştır. Yine bu bağlamda suçlu-suçsuz kararı vermek de AİHM'nin görevi değildir.

Görevlerine ilişkin olarak AİHM, sözkonusu davada tartışılan cezai işlemlerin tek amacının, yetkili makamların, Ceza Kanunu'nun insan hayatını tehlikeye sokan eylemlerle ya da 2. madde uyarınca yaşama hakkının korunmasıyla hiçbir ilişkisi olmayan 230. maddesi uyarınca "görevi ihmal" suçundan sorumlu tutulup tutulamayacağını belirlenmesi olduğuna dikkat çekecektir.

Aslında, 4 Nisan 1996 tarihli karardan, ilk derece mahkemesinin İdare Meclis tarafından verilen lüzumu muhakeme kararının gerekçelerine bağlı kalmış ve başvuranın dokuz akrabasının ölümünde yetkili makamların muhtemel sorumluluğuna ilişkin bir yorumda bulunmamıştır. Görüldüğü gibi, 4 Nisan 1996 tarihli karar, 28 Nisan 1993'te meydana gelen ölümlere davanın bir ögesi olarak yaklaşan kısımlar içermemektedir. Ancak bu durum yaşama hakkını koruyamamaktan kaynaklanan sorumluluğun kabul edildiği anlamına gelmemektedir. Kararın işlevsel hükümleri bu hususta yorum yapmamakta ve üstelik, ilk derece mahkemesinin, kazanın son derece ciddi sonuçlarına gereken önemi verdiğini düşündürmemektedir; sorumlu tutulan kişiler sonuçta gülünç sayılabilecek cezalara çarptırılmış, dahası bu cezalar ertelenmiştir.

117. Buna göre, Türk cezai adalet sisteminin trajediye yaklaşım biçiminin, bu Devlet görevlilerinin veya makamlarının olaydaki mesuliyetlerini tamamen tespit ettiğini ve yaşama hakkına saygı duyulmasını garanti eden iç hukuk hükümlerinin, özellikle de Ceza Kanunu'nun caydırıcı işlevinin etkin bir şekilde uygulanmasını sağladığını söylemek mümkün değildir.

118. Kısacası, sözkonusu davada, tehlikeli bir eylemin yürütülmesinden kaynaklanan ölümcül kazayla bağlantılı olarak, yaşama hakkının "kanunla" yeterince güvenceye alınamaması ve gelecekte insan hayatını tehlikeye atan benzeri davranışların caydırılmaması nedeniyle AİHM'nin 2. maddesinin usuli yönden de ihlal edildiği kararı alınmalıdır.

II. 1. NO.'LU PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

119. Başvuran, ulusal makamların evinin ve tüm taşınabilir mülkünün kaybıyla sonuçlanan ihmallerinden Devlet'in sorumlu tutulması gerektiğini iddia etmiş ve girdiği zarar için kendisine tazminat ödenmediğinden şikayetçi olmuştur. Aşağıdaki 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini öne sürmüştür:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

120. Hükümet, bu bağlamda bir ihlal olmadığını savunmuştur.

A. Uygulanabilirlik: "mülkiyet" olup olmadığı

1. Daire kararı

121. Daire, başvuranın Hazine'ye ait bir araziye yaklaşık beş yıl boyunca işgal etmesinin kendisine "mülkiyet" olarak yorumlanabilecek bir hak vermeyeceğine karar vermiştir. Ancak, bina kaçak olarak inşa edilmiş olmasına rağmen, başvuranın inşa ettiği binanın yapısının, su ve elektrik tesisatının ve içinde bulunan ev eşyaları ile kişisel eşyaların sahibi olduğu görüşündedir.

Dolayısıyla Daire başvuran tarafından inşa edilen meskenin ve yakın akrabalarıyla birlikte orada ikamet etmesinin önemli bir ekonomik çıkar teşkil ettiğini ve yetkili makamların uzun bir süre boyunca göz yumduğu bu çıkarın 1 No.'lu Protokolün 1 § 1 maddesinin ilk cümlesindeki hüküm uyarınca “mülkiyet” anlamına geldiğine karar vermiştir.

2. AİHM'ye çıkan tarafların görüşleri

(a) Hükümet

122. Daire huzurunda olduğu gibi, Hükümet başvuran tarafından kaçak olarak inşa edilen meskenin ve binanın kanunlara aykırı bir şekilde Hazine arazisini işgal etmesinin, tek başına 1 No.'lu Protokolün 1. Maddesi uyarınca “mülk edinme hakkı” ya da “mülkiyet” oluşturmayacağını belirtmiştir. Bu durum, iç hukuk hükümleri uyarınca hiçbir zaman sarahaten ya da zımnen kabul edilmemiştir ve Hükümet, başvuranın iddialarını kanıtlayan herhangi bir belge ya da tapu senedi getiremediğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, başvuran kaçak yapıların düzenlenmesine ilişkin yasalara güvenmekle hata etmiştir, zira bu yasalarda, Kadastro Yasası (3402 sayılı Yasa) uyarınca devri ve fiili işgal yoluyla elde edilmesi mümkün olmayan kamuya ait arazilerin tapusunu almasını sağlayacak hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Hükümet yukarıda anılan *Chapman/İngiltere* kararına atıfta bulunarak sözkonusu davada AİHM'nin ilgili yasal durumun dışındaki hususlardan etkilenecek başvuranın fiillerinin 1 No.'lu Protokolün 1. Maddesi uyarınca korunması gereken önemli bir çıkar oluşturduğu kararına varmaması gerektiğini, böyle bir kararın başvurunu fiilen iç hukuk kapsamından çıkartarak yasadışı davranışları nedeniyle ödüllendirilmesine yol açacağını öne sürmüştür.

(b) Başvuran

123. Başvuran Daire'ye de sunduğu savları tekrarlamıştır; daha önceki açıklamalarına (bkz. yukarıdaki 85. paragraf) ilişkin olarak da, sözkonusu davada Ümraniye gecekondü semtlerinde yaşayan herkesin sözkonusu mülk üzerinde yasal bir hak iddia edebilmesini sağlayacak, yetkili makamların gösterdiği hoşgörü ve tartışılmaz idari ve yasal önlemlerle de desteklenen yeterli kanıt bulunduğunu öne sürmüştür.

Duruşmada, başvuranın vekili 4706 sayılı Yasa'ya (bkz. yukarıdaki 55. paragraf) atıfta bulunarak tek başına bu yasanın Devlete ait arazilerin kimseye devredilemeyeceği savını çürütmek için yeterli olduğunu belirtmiştir. Müvekkilinin 775 sayılı Yasa'dan yararlanmak için gerekli adımları henüz atmamış olmasına karşın, bunu daha sonraki bir aşamada, örneğin yeni 4706 sayılı Yasa uyarınca yapmasının önünde hiçbir engel bulunmadığını açıklamıştır.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

124. AİHM 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi'nin ilk kısmındaki “mülkiyet” kavramının, maddi mülkiyet ile sınırlı olmayan ve iç hukuktaki resmi sınıflandırmadan bağımsız, kendine has bir anlamı olduğunu yineler: incelenmesi gereken husus, bir bütün olarak ele alındığında dava şartlarının, başvurana, bu hükümle güvence altına alınmış ciddi bir çıkar sağlayıp sağlamadığıdır (bkz. *mutatis mutandis*, *Zwierzyński/Polonya*, sayı 34049/96, § 63, AİHM 2001-VI). Buna göre, maddi mülkiyetin yanı sıra, kıymet teşkil eden bazı hak ve çıkarlar da bu hüküm uyarınca “mülkiyet hakkına” girebilir ve dolayısıyla “mülk” olarak görülebilir (bkz. *Iatridis/Yunanistan* [BD], sayı 31107/96, § 54, AİHM 1999-II ve *Beyeler/İtalya* [BD], sayı 33202/96, § 100, AİHM 2000-I). “Mülk” kavramı “mevcut mülkler” ile sınırlı değildir; kıymetleri, başvuranın üzerinde mülkiyet hakkını fiilen kullanabilmeye yönelik makul ve “yasal bir beklentiye” sahip olduğunu iddia edebileceği arazileri de kapsar (örneğin bkz. *Liechtenstein Prensi II. Hans-Adam/Almanya* [BD], sayı 42527/98, § 83, AİHM 2001-VIII).

125. AİHM huzurunda, başvuranın, meskenini Türk şehir planlama yönetmeliklerine aykırı olarak inşa ettiği ve ilgili teknik standartlara uymadığı, ya da işgal ettiği arazinin hazine'ye ait olduğu tartışılmamaktadır. Ancak taraflar, başvuranın, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca “mülkiyet” sahibi olup olmadığı konusunda anlaşmazlığa düşmüştür.

126. İlk olarak, meskenin üzerinde inşa edildiği ve 28 Nisan 1993'e kadar bu şekilde işgal edilen araziye ilişkin olarak, başvuran, ilgili işlemleri başlatarak arazinin tapusunu almasının önünde hiçbir zaman bir engel bulunmadığını belirtmiştir.

Ancak AİHM'nin bu spekülatif savı kabul etmesi mümkün değildir. Aslında, tarafların hiçbir ayrıntılı bilgi sunmadığı göz önüne alındığında, AİHM'nin, Kazım Karabekir bölgesinin, Hekimbaşı bölgesinin aksine (bkz. yukarıdaki 11. paragraf), gecekondurehabilitasyon planına dahil olup olmadığını; başvuranın sözkonusu tarihte işgal etmiş olduğu kamu arazisinin tapusunu alabilmek için şehir planlaması yönetmeliği uyarınca gerekli resmi şartları yerine getirip getirmediğini (bkz. yukarıdaki 54. paragraf) belirlemesi mümkün olmamıştır. Her halükarda, başvuran hiçbir zaman bu yönde idari bir adım atmadığını kabul etmiştir.

Bu şartlar altında AİHM, başvuranın bir gün sözkonusu araziye devralma beklentisinin mahkemelerde kabul edilebilecek temellere sahip olduğunu, dolayısıyla AİHM'nin içtihatları uyarınca bağımsız bir "mülk" oluşturduğunu kabul edemez (bkz. *Kopeckı/Slovakya* [BD], sayı 44912/98, §§ 25-26, AİHM 2004-...).

127. Yukarıda anlatılanlara rağmen, başvuranın meskenine ilişkin olarak farklı hususlar sözkonusudur.

Bu bağlamda, AİHM'nin, yukarıda belirtilen ve başvuranın davranışlarının Devlet makamları tarafından hoş görüldüğü sonucuna varmasını sağlayan nedenlere (bkz. yukarıdaki 105. ve 106. paragraflar) atıfta bulunması yeterli olacaktır. Bu nedenler 1 No.'lu Protokol'ün 1. Maddesi bağlamında geçerlidir ve başvuran ile akrabalarının, meskenleri ve taşınabilir mallarında bir mülkiyet çıkarına sahip olduğunun yetkili makamlar tarafından *de facto* olarak kabul edildiği yargısını desteklemektedir.

128. Bu hususta, AİHM, ilgili makamların neredeyse beş yıldır haberdar oldukları usulsüzlükler (bkz. yukarıdaki 122. paragraf) nedeniyle başvuran ve akrabalarının bu şekilde eleştirilmesini kabul edemez.

Elbette AİHM şehir ve ilçe planlanması politikalarının ve bunlar sonucunda oluşturulan önlemlerin seçimi ile uygulanmasında birçok yerel etkeni kapsayan bir takdir hakkı bulunduğunu kabul etmektedir. Ancak sözkonusu davadakine benzer bir sorunla karşılaşıldığında, bu takdir hakkının yetkilileri zamanında, uygun ve hepsinden de önemlisi tutarlı bir şekilde harekete geçme görevlerinden muaf tutması beklenemez.

Sözkonusu davada böyle olmamıştır, zira kaçak yapıları engellemeye yönelik yasaların uygulanmasında Türk toplumunda yaratılan belirsizliğin, başvuranın meskenine ilişkin durumun bir gece içerisinde değişebileceğini sanmasına neden olması elbette mümkün değildir.

129. AİHM, başvuranın meskenine yönelik mülkiyet çıkarının, 1. No.'lu Protokol'ün 1. Maddesinin ilk cümlesinin anlamı çerçevesinde önemli bir çıkar ve dolayısıyla bir "mülk" oluşturmaya yetecek doğaya sahip olduğu ve yeterli derecede tanındığı kanısındadır.

B. Uyum

1. Daire kararı

130. 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan hakkın önemini vurguladıktan sonra, Daire, bu hakkın özüne uygun, etkin bir şekilde kullanılabilmesinin yalnızca Devlet'in müdahale etmeme görevine bağlı olmadığını, pozitif koruma önlemleri gerektirebileceğine karar vermiştir.

Bu bağlamda, Daire idari makamların metan patlaması ve bunun sonucunda oluşacak toprak kayması riskini bertaraf etmek için gereken tüm önlemleri almamasının, aynı zamanda 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan hakkın "pratik ve etkin" koruma şartına da aykırı olduğuna karar vermiştir.

AİHM, böyle bir durumun, başvuranın "mülklerinden" keyfince yararlanma hakkını açık bir şekilde ihlal ettiği; yetkili makamların sözkonusu davada mal kaybına sebep olan ihmallerinin Türk idari ve ceza kanunlarını da ihlal ettiği göz önüne alındığında, 1 No.'lu Protokol'ün 1. Maddesi uyarınca hiçbir gerekçesi olmayan bir "müdahale" olarak değerlendirilmesi gerektiği kararına varmıştır.

2. AİHM'ye çıkanların iddiaları

(a) Hükümet

131. Hükümet, AİHM'nin dikkatini Daire'nin 18 Haziran 2002'de verdiği kararda, başvuranın şikayetindekine benzer bir durumda Devlet'in kesin yükümlülüğü bulunduğunu belirten tek bir emsal karara atıfta bulunamadığına çekmiştir. Sundukları görüşte Daire'nin karar verirken mülkiyet hakkı tanınmayan bir davaya atıfta bulunmasının üzücü olduğu belirtilmiştir.

Hükümet, böyle bir kararın, insani kaygılar nedeniyle başvuranın evini yıkmadıkları ve bu kararın yasal açıdan geçersiz olan bir mülkiyet hakkının tanınması olarak yorumlanacağını düşünemedikleri için Türk makamlarını tenkit etmek anlamına geleceğini iddia etmiştir.

Her halükarda, idari makamlar tarafından kendisine ciddi bir tazminat verildiği ve uygun fiyatlı ev ödeneği açıldığı için Hükümet, başvuranın 1 no.'lu Protokol'ün 1. maddesine yönelik bir ihlal nedeniyle mağdur olduğunu iddia edemeyeceği görüşündedir.

(b) Başvuran

132. Başvuran tarafından AİHM'ye sunulan görüşler yukarıda anılan *Chapman* kararına dayanmaktadır. O davada AİHM'nin, kendisine başka kişilerin çevresel haklarını korumak amacıyla yapılan uyarılara ve yasalar dahilinde verilen cezalara bilinçli olarak kulak tıkayan birinin durumunun incelendiği kanaatindedir. Söz konusu davanın şartları ise tamamen farklıdır çünkü Hükümet, yetkili makamlar yasaları uygulamak için harekete geçmediği veya bunları ihmal ettiği için eleştirilmiştir.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

133. AİHM, söz konusu davadaki olgusal ve yasal durumun karmaşıklığı nedeniyle bu davanın 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesinin ilk paragrafının ilk cümlesi ya da ikinci paragrafında tanımlanan kategorilerden birine girmediği; zaten başvuranın da Devlet'in yaptığı bir şey nedeniyle değil hiçbir şey yapmaması nedeniyle şikayetçi olduğu görüşündedir.

Dolayısıyla, davayı, ilk paragrafın ilk cümlesinde ortaya konan ve kişilerin mülklerinden istedikleri gibi yararlanabilme haklarını düzenleyen genel hükmün ışığında değerlendirilmesi gerektiği kanısındadır.

134. Bu bağlamda, AİHM 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca açık bir şekilde ortaya konan ilkeyi yineleyecektir (bkz. *Bielectric Srl/İtalya* (karar), sayı. 36811/97, 4 Mayıs 2000). Bu hüküm ile koruma altına alınan hakkın samimi, etkin bir şekilde kullanılabilmesi yalnızca Devlet'in müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir; özellikle başvuranın meşru olarak makamlardan bekleyebileceği önlemler ile mülklerinden etkin bir şekilde faydalanabilmesi arasında doğrudan bir bağ olduğu durumlarda pozitif koruma önlemleri gerektirebilir.

135. Söz konusu davada Devlet'e isnat olunabilecek büyük ihmal ile meydana gelen can kaybı arasında oluşturulan sebep-sonuç ilişkisinin, başvuranın evinin yıkılması için de geçerli olduğu açıktır. AİHM'nin kanısınca meydana gelen ihlal "müdahale" değil, bir kesin yükümlülüğün ihlalidir zira Devlet görevlileri ve makamları başvuranın mülkiyet çıkarını korumak için ellerinden geleni yapmamıştır.

Türk makamlarının insani kaygılarla başvuranın evini yıkmaktan kaçındıkları için eleştirilemeyeceklerini öne süren (bkz. yukarıdaki 80. ve 131. paragraflar) Hükümet'in savlarının, 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesinin 2. paragrafında belirtilen "meşru amaç" hükmüne yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

136. Ne var ki AİHM bu savı kabul edememektedir. 2. maddenin ihlal edildiği iddialarına ilişkin olarak gösterilenlere benzer nedenlerle (bkz. yukarıdaki 106. ve 108. paragraflar) 1 No.'lu Protokol'ün 1. maddesinde düzenlenen kesin yükümlülüğün, ulusal makamların başvuranın evinin yıkılmasını önlemek için yukarıda belirtilen önlemleri almasını gerektirdiğine karar vermiştir.

137. Bu önlemlerin alınmadığı açık olduğuna göre, AİHM'nin Hükümet'in, kendisine büyük miktarda maddi tazminat ödendiği ve çok uygun şartlarla konut ödeneği aldığı için başvuranın mülklerinden istediği gibi faydalanma hakkının ihlal edildiğini öne süremeyeceğine yönelik görüşüne yanıt vermesi gerekmektedir.

AİHM bu görüşe katılmamaktadır. Bahis konusu dairenin uygun şartlarla satılmasının, söz konusu davada belirlenen ihmallerin etkilerini kısmen tazmin ettiği kabul edilse bile,

bunun başvuranın girdiği zarar için yeterli bir tazminat oluşturduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bu nedenle, özellikle satış senedinde ve dosyadaki ilgili diğer belgelerde başvuranın mülklerinden istediği gibi faydalanma hakkının ihlal edildiğinin yetkili makamlar tarafından kabul edildiğini gösteren hiçbir şey olmadığı göz önüne alındığında, sağlanan bu avantajlar başvuranın “mağdur” konumunu ortadan kaldırmamaktadır (bkz. *mutatis mutandis*, *Amuur/Fransa*, 25 Haziran 1996 tarihli karar, *Raporlar* 1996-III, s. 846, § 36, ve *Dalban/Romanya* [BD], sayı 28114/95, § 44, AİHM 1999-VI).

Maddi zarara karşılık olarak verilen tazminata ilişkin olarak, nihai kararın verilmiş olmasına karşı meblağın halen ödenmemiş olduğunu (bkz. yukarıdaki 42. paragraf) belirtmek yeterli olacaktır; bu durumu, yine 1 No.’lu Protokol’ün 1. maddesi ile korunan kabul edilen bir iddianın uygulanması hakkına yapılan bir müdahaleden başka bir şey olarak görmek mümkün değildir (bkz. *Antonakopoulos, Vortsela ve Antonakopoulou/Yunanistan*, sayı 37098/97, § 31, 14 Aralık 1999).

Ancak, AİHM, AİHS’nin 13. maddesi uyarınca yaptığı değerlendirmeye ilişkin olarak, bu hususu kendi inisiyatifini kullanarak incelemesinin gerekli olmadığı kanısındadır.

138. Dolayısıyla sözkonusu davada 1 No.’lu Protokol’ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS’NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

139. Başvuran, yararlandığı iç hukuk yollarının başarısız olduğunu öne sürmüştür. Bu yolların etkisiz kalmaları, AİHS’nin aşağıdaki 13. maddesinin ihlaline neden olmuştur:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”

140. Hükümet, ulusal cezai ve idari işlemlerinin sonuçlarını hatırlatarak bu şikayeti reddetmiştir.

A. Daire kararı

141. Daire, başvuranın 2. Madde ve 1 No.’lu Protokol’ün 1. Maddesi uyarınca yaptığı şikayetlerin, 13. Madde bağlamındaki cezai ve adli işlemlerin kusurlu olduğu iddialarını yeniden incelemeyi gereksiz kıldığına karar vermiştir. Bu davaya özgü şartlar altında, ne cezai hukuk işlemlerinin ne de idari hukuk davasının 2. Madde ile öngörülen usuli yükümlülüklere uygun olduğu ya da başvuranın şikayetleri için yeterli bir tazmin sağladığı söylenebilir. İlk olarak cezai işlemlerde, dava son derece önemli hayatı tehlikeye atma yönünden saptırılmış ve Belediye Başkanları’nın “görevi ihmal” suçunu işleyip işlemediğini belirlemeye odaklanılmıştır. İkinci olarak, İdare Mahkemesi tarafından başvurana verilen tazminat, hiçbir şekilde başvuranın gerçek kaybına karşılık gelmemektedir. Son olarak, işlemler gereğinden uzun sürmekle kalmamış, başvuranın sonunda kazandığı tazminat da hiçbir zaman kendisine ödenmemiştir.

B. Tarafların İddiaları

1. Hükümet

142. Hükümet, Daire’nin, belediye başkanlarına karşı başlatılan cezai işlemlere ilişkin eleştirisine itiraz etmiştir. Bir davalıya yöneltilecek herhangi bir suçlamanın niteliğini belirlemenin yalnızca yerel makamların tasarrufunda olduğunda ısrar etmiştir. Aynı şekilde, şayet AİHM, yerel mahkemenin hükmünü, kendisinin uygun gördüğü bir hükümle değiştirecek kadar ileri gitmez ise, yerel mahkemenin, elindeki veriler temelinde verdiği hükmü sorgulamak Strazburg’taki Mahkeme’nin görevi kapsamında değildir. Hükümet, ne Sözleşme’nin ne de Sözleşme’nin içtihadının, yetkili makamları, bir davalının hüküm giymesini sağlamaya sevk ettiğine işaret etmiştir. Daire’nin, belediye başkanlarına yönelik hükümlerin onlara neredeyse tam dokunulmazlık sağlamakla eşanlı olduğu şeklindeki görüşü, hem bu hususu; hem de, başvuranın, belediye başkanlarını ihmal sebebiyle adam öldürmek suçuyla asla suçlamadığı bu davadaki gibi vakalar dahil olmak üzere, herhangi bir

davanın olayları çerçevesinde, yerel makamların suç ithamlarını tanımlamaya ilişkin takdir yetkisi hususunu da göz ardı etmiştir.

143. Hükümet'e göre, dördüncü derece mahkemesinin aynı görüşleri, başvuranın tazminat talebi üzerine idari mahkeme tarafından alınan karar için de geçerlidir. Başvurana oldukça uygun şartlarla yeniden ev tahsis edildiği dikkate alındığında, verilen tazminatın önemli bir miktar olduğu gözlenmektedir. Aslında başvuran, yeni evi ilk olarak aylık 48.46 \$ karşılığında kiraya vererek, ki 17,50 \$ tutarında bir meblağı yetkili makamlara ödemekte idi, daha sonra evi kendisine ilk tahsis edildiği tarihteki değerinin (125,000,000 TL) son derece üzerinde bir fiyat olan 20,000 DM'a satarak sermaye sağlamıştır. Daire'nin kararının aksine, Hükümet ayrıca, tazminat talebinin makul bir sürede belirlendiğini, hatta örneğin AİHM'nin altı yıl üç aylık sürenin, tedbirsizlikten kaynaklanan ölümle ilgili bir hukuki iddianın, 2. madde kapsamında bir konu teşkil etmeyeceği şeklinde karar verdiği (yukarıda anılan) *Calvelli ve Ciglio* davasından çok daha kısa sürede belirlendiğini öne sürmüştür. Üstelik başvuran ödenecek parayı tahsil etme yoluna gitmemiştir.

2. Başvuran

144. Esas itibarıyla, başvuran, Daire'nin cezai ve idari usullerde gözlemlendiği noksanlıklara ilişkin vardığı sonuçlara muvafakat etmiştir. Ancak, bu usullerin etkisiz niteliğinin 1 no'lu Protokol'ün 1. ve 2. maddeleri bağlamında, AİHS'nin 13. maddesinin ihlaline sebebiyet verdiği söylenebilir.

C. AİHM'nin Değerlendirmesi

1. Söz konusu davada uygulanabilecek ilkeler

145. Sözleşme'nin 13. maddesi yerel hukuki sistemlerin, Sözleşme'ye dayanarak yapılan "savunulabilir" bir şikayetin esasını incelemede, yetkin yerel makamların gücünü pekiştirecek bir etkili hukuk yolu sağlanmasını gerekli kılar (bkz. *Z ve Diğerleri – İngiltere* [BD], no. 29392/95, § 108, AİHM 2001-V). Bu maddenin maksadı, bireylerin uluslararası şikayet mekanizmasına AİHM huzurunda işlerlik kazandırmadan önce, bireylere Sözleşme haklarının ihlali için ulusal düzeyde uygun tazmin elde edebilecekleri yollar sağlamaktır (bkz. *Kulda – Polonya* [BD], no 31210/96, § 152, AİHM 2000-IX).

146. Ancak, 13. maddece sağlanan korunma hakkı, belirli bir hukuki yolu gerekli kılacak derecede etkili değildir; Sözleşmeciler Devletlerin bu hükümden kaynaklanan yükümlülüklerine uyma hususunda bir takdir yetkisi bulunmaktadır (bkz. örneğin *Kaya – Türkiye*, 19 Şubat 1998, Raporlar 1998-1, ss. 329-30, § 106).

147. Risk altında bulunan hakkın niteliğinin, Devlet'in 13. madde uyarınca sağlaması gereken hukuki yolun türü açısından anlamları bulunmaktadır. 2. madde ile gözetilen hakların ihlalinin iddia edildiği durumlarda maddi ve manevi tazminat, ilkesel olarak, mevcut tazmin yollarının parçası olarak mümkün kılınmalıdır (bkz. yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards*, § 109; ve *T. P. ve K. M. – İngiltere* [BD], no. 28945/95, § 107, AİHM 2001-V).

Öte yandan AİHM'nin yukarıda belirttiği gibi, (bkz. paragraf 96), ne 13. madde ne de Sözleşme'nin başka bir hükmü, başvurana, üçüncü bir tarafın kovuşturulması ve mahkum edilmesini sağlama hakkı, ya da "şahsi intikam" hakkını tanıır (bkz. yukarıda anılan *Perez*, § 70).

148. Bazı vakalarda, yetkililerin, sorumluların tanımlaması ve cezalandırılmasına yönelik kapsamlı ve etkili bir soruşturma yürütememesi sebebiyle (bkz. yukarıdan anılan *Kaya*, ss. 330-31, § 107), AİHM'nin, güvenlik güçlerinin göz yummasıyla kanunsuz adam öldürme iddialarının olduğu davalarda, (bkz. örneğin yukarıda anılan *Kılıç*'ta atıfta bulunulan içtihat, § 73) 13. maddenin ihlal edildiğini tespit ettiği doğrudur. Ancak, 1990'larda Türkiye'nin güneydoğusunda cereyan eden çatışmalardan kaynaklanan bu davalarda, başvuranın yakın bir

akrabasının güvenlik güçleri tarafından kanunsuzca öldürüldüğü veya şüpheli bir şekilde öldüğü yönündeki şikayetlerinin bu türden bir soruşturmaya tabi tutulmadığı gözlenmiştir.

İşte tam olarak bu husus, AİHM'nin, bu davalarda başvuruların etkili hukuk yollarından mahrum bırakıldıkları sonucuna varmasına neden olmuştur; yani, bu şahısların şikayetçi oldukları olaylara ilişkin mesuliyetin belirlenmesinde ve dolayısıyla uygun tazminat alma yoluna gitmede cezai usule bir müdahil taraf olarak katılmak için başvurma veya hukuk ve idari mahkemelerde işlem başlatma imkanları olmamıştır. Diğer bir ifadeyle, bir bütün olarak yasal sistemde, cezai soruşturma ve bu başvuruların yararlanabileceği mevcut hukuk yolları arasında sıkı bir usul ve pratik ilişkisi gözlenmiştir (bkz. örneğin *Salman – Türkiye* [BD], no. 21986/93, § 109, AİHM 2000-VII).

Ancak, AİHM için, merhumun ailesi ve kendilerinin etkili hukuk yolu hakları açısından bakıldığında, örneğin yukarıda anılan *Hugh Jordan* kararında özetlendiği gibi, bir davada cezai soruşturma veya akabinde yapılan duruşma, Devlet'in 2. maddeden kaynaklanan usule ilişkin yükümlülüklerini karşılamadığında, yukarıda anılan içtihattan kaçınılmaz olarak 13. maddenin ihlal edildiği anlamı çıkarılamaz (bkz. 94. paragraf).

Önemli olan, Devlet'in 2. maddeden kaynaklanan usule ilişkin yükümlülüğe uymamasının, merhumun ailesinin, 2. madde ile gözetilen haklarının ihlaline yol açan eylemler ve ihmaller için Devlet görevlilerine veya organlarına sorumluluk yüklemeye ve tazminat almada izlenebilecek diğer mevcut ve etkili hukuk yollarını kullanabilmeleri üzerindeki etkisidir.

149. Devlet'in sorumluluğu altında yapılan tehlikeli işlerden kaynaklanan ölümcül kazalarla ilgili olarak AİHM, 2. maddenin, yetkili makamların kendi girişimleriyle, belirli asgari koşulları sağlayarak, can kaybının nedenini irdeleyen bir soruşturma başlatması gerektirdiğini ifade etmiştir (bkz. yukarıdaki 90, 93, 94. paragraflar). Ayrıca, bu davadaki olaylara benzer olayların izahı için gerekli olan bilginin yalnızca Devlet görevlilerinin ve makamlarının elinde olduğundan hareket edilirse, böyle bir soruşturmanın yokluğunda, ilgili birey, yardım almada önündeki mevcut hukuk yollarını kullanamaz durumda olabilir.

Bunları dikkate alarak, bu davada 13. madde uyarınca AİHM'nin görevi, yetkililerin, 2. maddeden kaynaklanan usuli yükümlülüklerini yerine getirmemesiyle, başvuranın etkili hukuk yoluna gitmesinin sekteye uğrayıp uğramadığını belirlemektir (bkz. *mutatis mutandis*, *Aksoy – Türkiye*, 18 Aralık 1996 kararı, Raporlar 1996-VI, s. 2286, § 95; *Aydın – Türkiye*, 25 Eylül 1997, Raporlar 1997-VI, ss. 1895-96, § 103; ve yukarıda anılan *Kaya*, ss. 329-30, § 106).

2. Bu ilkelerin sözkonusu davaya uygulanması

(a) AİHS'nin 2. maddesine dayanarak yapılan şikayete ilişkin

150. AİHM, Türkiye'de yürürlükte olan değişik prosedürleri incelemiş, ve resmi soruşturmaların 28 Nisan 1993 tarihli kazanın olaylarını açıklayan ve sorumlularını tanımlayan bulgularına rağmen, bu davada ceza kanunu kapsamında yetkililerce yürütülen işlemlerin yaşama hakkını yeterince koruyamadığı sonucuna varmıştır.

Ancak, bu soruşturmaların yeterliliği ve bulgularına ilişkin olarak, AİHM, başvuranın tazminat alabilmek için Türk kanunları uyarınca yararlanabileceği hukuk yollarını kullanabilecek durumda olduğunu düşünmektedir.

151. Soruşturma sona erdikten birkaç ay sonra 3 Eylül 1993 tarihinde (bkz. 29. paragraf), bir avukat tarafından temsil edilen başvuran, dokuz yakın akrabasının öldüğü ve eviyle birlikte eşyalarını da yitirdiği gerekçesiyle maddi ve manevi zararı olduğunu iddia ederek dört Devlet görevlisine idare mahkemelerinde dava açma yoluna gitmiştir. Bu hukuk yolunun etkinliği, beklemede olan cezai işlemlerin sonucuna bağlı değildi ve kullanılması da yetkililerin ihmalleri ile engellenmemiştir (bkz. yukarıda anılan *Kaya*, ss. 329-30, § 106).

Bu davaya bakan idare mahkemelerinin şüphesiz buraya kadar izahı verilen olayları değerlendirirken, davadaki olaylarla ilgili olarak mesuliyet belirleme ve tatbik edilebilir bir karar verme yetkisi bulunmaktadır. Görünüşte, başvuranın faydalandığı idari hukuk yolu, akrabalarının ölümüyle ilgili şikayetinin esasını haklı kılmak açısından yeterli olmuş ve yukarıda da belirtildiği gibi 2. maddenin ihlali üzerine yeterli tazmini sağlamıştır (bkz. 118. paragraf; ve bkz. yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards*, § 97, ve yukarıda anılan *Hugh Jordan*, § § 162-63).

Ancak, bu hukuk yolunun, bu davanın olayları kapsamında ele alındığında, uygulamada da etkili olup olmadığının belirlenmesi gerekecektir.

152. Daire gibi Büyük Daire de, bu hukuk yolunun etkili olduğuna ikna olmamıştır. Daire'nin tazminat işlemlerinin etkinliğinin olmamasına yönelik eleştirilerine Büyük Daire de onay vermiş (bkz. yukarıdaki 76. paragraf), ve yine Daire gibi başvurana –yalnızca akrabalarının ölümünden kaynaklanan– ve ödenmesi öngörülen manevi tazminatın aslında hiç ödenmediğinin kesin olduğu kanaatine varmıştır.

Konuyla bağlantılı olan husus ise, AİHM'nin, 6. maddeyle teminat altına alınan dava açma hakkının aynı zamanda, hukukun üstünlüğünü kabul eden Devletlerde, taraflardan birine zarar verecek şekilde uygulanmasının sözkonusu olmadığı, nihai ve bağlayıcı yargı kararlarının tatbikini de gözettiği içtihadıdır (bkz. örneğin , *Hornsby – Yunanistan*, 19 Mart 1997 kararı, Raporlar 1997-II, s. 511, § 40, ve *Immobiliare Safi – İtalya* [BD], no. 22774/93, § 66, AİHM 1999-V). AİHM'ye, tazminatın hangi nedenden ötürü ödenmediğinin ikna edici izahı yapılamamıştır. İdare Mahkemesi'nin tazminat talebinin, karara bağlama süresine ve manevi tazminat miktarının gecikme faizine dahi tabi tutulmaması dikkate alındığında, AİHM, başvuranın, tazminatın tatbikine ilişkin adımlar atmamakla suçlanamayacağını düşünmektedir. Çekilen acı için verilen nihai tazminatın zamanında ödenmesi, acılı bir eş ve baba için, 5. maddeyle öngörülen bir hukuki çarenin temel niteliğini oluşturduğu düşünülmelidir (bkz. *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Paul ve Audrey Edwards* , § 101).

Hükümet, Daire'nin, işlemlerin daha erken bitirilmesi gerektiği şeklindeki görüşüne itiraz etse de, Büyük Daire için, karar vermek için dört yıl, on bir ay ve on gün gibi bir süre, özellikle başvuranın sıkıntılı durumu açısından ele alındığında, yerel mahkemenin gayretsizliğini göstermektedir. 30 Kasım 1995 tarihli karardan da açıkça anlaşılmaktadır ki yerel mahkeme, yalnızca savcı tarafından onaylanan bilirkişi raporu ile hareket etmiştir. Ancak, bu rapor, Mayıs 1993'e kadar dayanan ve o tarihte de mevcut olan bir rapordur (bkz. 23. paragraf).

153. Usuli işlemler, AİHM'nin, Devlet'in başvuranın yakın akrabalarının hayatlarını koruyamamasından kaynaklanan zararın tazmini için gerekli olan etkili hukuk yollarını başvurana sağlayamadığı sonucuna varması için yeterlidir.

154. Bununla birlikte, Hükümet, başvuranı, şikayetlerini dile getirmek ve tazmin yolları aramak amacıyla yukarıda bahsedilen cezai işlemlerde etkin olarak yer almaya yönelik hiçbir çaba sarf etmemiş olmakla suçlamıştır (bkz. 83. paragraf). Türk yasalarının müdahil taraf uygulamalarına ilişkin hükümlerini inceleyerek AİHM (bkz. 47. ve 48. paragraflar), cezai işlemlerin bir parçası olarak bunun 13. maddenin maksadı açısından ilkesel olarak dikkate alınması gerektiğini kabul etmektedir.

Ancak, AİHM bu davada, etkili olduğu ve hakkında şikayetçi olunan durumu doğrudan tazmin etmeye elverişli görünen bir idari hukuk yolundan yararlanmayı seçmiş olan başvuranın, ceza mahkemelerinde tazmin yoluna gitmediği için eleştirilemeyeceği görüşünü taşımaktadır (bkz. *mutatis mutandis*, *Manoussakis ve Diğerleri – Yunanistan*, 26 Eylül 1996 kararı, Raporlar 1996-IV, ss. 1359-60, § 33, ve *Aquilina – Malta* [BD], § 39 AİHM 1999-III); ki bu hukuki yol zararların tazmini için yürütülen işlemler halihazırda yürütülmekte iken zaten uygulanamaz idi (bkz. 48. paragraf).

155. Kısacası, 2. maddeye dayanarak yapılan şikayete ilişkin olarak, AİHS'nin 13. maddesi ihlal edilmiştir.

(b) 1 no'lu Protokol'ün 1. Maddesi ne dayanarak yapılan şikayete ilişkin

156. Yukarıda incelenmiş olan usuli işlemlerde AİHM, başvuranın, yerel mahkemenin başvuranın sahip olamayacağını savunduğu elektrikli ev aletleri hariç, ev eşyalarına gelen zarar için de tazminat aldığını gözlemlemiştir. AİHM, yerel mahkemenin verdiği tazminatın yeterliliği ve yine yerel mahkemenin takdir şekline ilişkin görüş belirtmek mecburiyetinin olmadığı kanısındadır. Daha önce de ifade edildiği üzere, tazminat kararının verilmesi uzun sürmüş ve bu tazminat asla ödenmemiştir. Sonuç olarak, başvuranın 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesinde ifade bulan hakkının ihlali iddiası hakkında bir etkili hukuk yolu kendisine tanınmamıştır.

Hükümet, AİHM'den, başvurana ev tahsisi ve ödeneği sağlanması ile kendisine sunulan avantajın dikkate alınmasını arz etmiş ise de AİHM, bunun AİHS'nin 41. maddesi çerçevesinde ele alınması gereken bir konu olduğunu düşünmektedir. Her halükarda, sağlanan bu avantajlar, başvuranı 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlali iddiası kapsamındaki mağdur konumundaki kişi olmaktan çıkarmamış görüldüğü sürece (bkz. 137. paragraf), adı geçen avantajlar başvuranın sözü edilen ihlal iddiasını tazmin etme yolunda başvuranın etkili hukuk çaresi bulma hakkından, *a fortiori*, mahrum bırakamaz.

157. Yukarıdaki nedenlere dayanarak, AİHM, 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesine dayanarak yapılan şikayet bağlamında AİHS'nin 13. maddesinin de ihlal edildiği kanısındadır.

IV. AİHS'NİN 6. VE 8. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİALARI

158. Başvuran İdare Mahkemesi'nde yürütülen işlemlerin haddinden fazla uzun sürdüğünden yakınmış ve oluşturulan önyargılı karar da göz önüne alınırsa bu işlemlerin adilane olamayacağını belirtmiştir. AİHS madde 6 § 1'in ilgili bölümlerine atıfta bulunmuştur.

"Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

Son olarak başvuran, dava olaylarının, 8. maddede gözetilen aile hayatına ve özel hayata saygı hakkının da inkar edildiğinden şikayetçi olmuştur. 8. maddenin ilgili bölümleri şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir."

159. Hükümet bu şikayetlerin açıkça asılsız olduğunu belirtmiş ve itibar edilen hükümler bağlamında, Türk yetkili mercilerinin, ne gayretsizlik ne de davaya müdahale ile suçlanabileceğini vurgulamıştır.

160. Sözkonusu davaya münhasır olaylar ve AİHM'nin 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi ile ele alındığında, AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermesine neden olan muhakeme dikkate alındığında (bkz. 156. paragraf), AİHM, davanın madde 6 § 1 çerçevesinde incelenmesinin de gerekli olmadığı kanısındadır (bkz. *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Immobiliare Saffi*, § 75).

AİHS'nin 2. maddesi ve 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında aynı olaylarla ilgili olan 8. maddeye dayanarak yapılan şikayet için de bu geçerlidir.

V. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

161. 41. madde şöyledir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollarının ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder. "

A. Tazminat

1. Tarafların talepleri

(a) Başvuran

162. Başvuran Daire'de dile getirdiği iddiaları AİHM huzurunda da yinelemiştir. Buna göre şu taleplerde bulunmuştur:

- (i) Ölen dokuz yakınının cenaze masrafları için 2000 ABD doları (\$);
- (ii) Gündelikçi olarak çalışan eşi ve imam nikahlı eşinin ölümünden kaynaklanan mali destek kaybı için 100,000 \$;
- (iii) Hayatta iken yedi çocuğunun sağladığı mali desteğin kaybı için 150,000 \$;
- (iv) Geriye kalan üç çocuğunun annelerinin ölümü sebebiyle düştüğü mağduriyet için 50,000 \$;
- (v) Evine ve taşınabilir mülküne gelen zarar için 98,000 \$

talep etmiştir.

Ayrıca başvuran kendi ve geriye kalan üç çocuğu adına 800,000 \$ manevi tazminat talep etmiştir.

(b) Hükümet

163. Temel olarak, Hükümet, bu davada tazminatın gerekli olmadığını savunmuştur. Bundan başka, AİHM'den, başvuranın miktarca haddinden fazla olan ve fikre dayalı tahminlerden müteşekkil taleplerini reddetmesini istemiştir.

Maddi tazminatla ilgili olarak, Hükümet, bir gazete kupürünün cenaze masrafları için talep öne sürmede kullanılamayacağını belirtmiştir. Mali desteğin yitirilmesi iddiası ile ilgili olarak ise, bu iddianın tamamen spekülasyona dayalı olduğunu ifade etmiştir.

Ev ve taşınabilir mülkle ilgili olarak Hükümet, başvuranın ilgili iddialarını destekleyecek herhangi bir kanıt sunmadığına dikkat çekmiştir. Başvuranın gecekondusuna ait tapu almadığını söyleyerek, kendisine o tarihte 9,237 \$'a (9,966 Euro) Alibeyköy'de çok daha konforlu bir daire tahsis edildiğini ve bu tutarın sadece dörtte birinin hemen ödendiğini tekrarlamıştır. Bu bağlamda, o bölgede benzer dairelerin reklam örneklerini arz etmiş, fiyatlarının 11,000,000,000 TL ve 19,000,000,000 TL arasında değiştiğini (yaklaşık olarak 7,900 Euro ve 13,700 Euro arası) belirtmiştir. Taşınabilir mallarla ilgili olarak, bu tür eşyaların kataloglarını sunmuş ve bu bağlamda İdare Mahkemesi'nin kararlaştırdığı tazminatın dikkate alınmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Manevi tazminatla ilgili olarak ise, Hükümet, talep edilen miktarın haddinden fazla olduğunu ve 41. maddenin özüne ters olarak haksız kazanıma neden olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, başvuranı, AİHM tarafından daha fazla bir miktar verilmesi şansını artırma umuduyla İdare Mahkemesi'nin kararlaştırdığı miktarın ödenmesini özellikle talep etmemekle suçlamıştır.

2. Daire'nin kararı

164. Yaptığı tarafsız değerlendirme ile, başvuranın Türk yargı sisteminin can kaybına ilişkin tatminkar olmayan yaklaşımı sonucunda yaşadığı mağduriyeti ve üç çocuğunun yaşadığı sıkıntıyı dikkate alarak, Daire başvurana 21,000 Euro maddi tazminat ve 133,000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

3. Mahkeme'nin değerlendimesi

165. AİHM, AİHS'nin 2. maddesince gözetilen yaşama hakkının ve 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesince gözetilen mülkiyetin korunması hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Her iki şikayet bağlamında, AİHS'nin 13. maddesince korunan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

(a) Maddi tazminat

166. Daire gibi Büyük Daire de, bu ihlallerden dolayı başvuranın şüphesiz bir mağduriyet yaşadığını ve bu ihlallerle talep edilen –gelir kaynağının yitirilmesini de kapsayabilecek– maddi tazminat arasında nedensel bir bağ olduğunu gözlemlemiştir (bkz. yukarıda anılan *Salman*, § 132, ve *Z ve Diğerleri*, § 119). Ancak, başvuranın bu bağlamdaki iddialarının hiçbiri gereğince belgelenmemiştir. Tazminat iddiaları tam olarak hesaplanamayacak öğelerle doludur, ya da o kadar sınırlı kanıta dayalıdır ki yapılacak bir değerlendirme kaçınılmaz olarak bir spekülasyon içerecektir (bkz. diğerlerinin yanı sıra *Sporrong ve Lönnroth – İsveç* (Madde 50), 18 Aralık 1984, seri A no. 88, ss. 14-15, § 32, ve *Akdivar ve Diğerleri – Türkiye* (Madde 50), 1 Nisan 1998 kararı, Raporlar 1998-II, s. 718, § 19).

Dolayısıyla AİHM, tarafsız bir değerlendirmeye 41. maddenin gerektirdiği şekilde kendi tasarrufundaki bilgileri dikkate alarak başvuranın maddi tazminat talebini ele alacaktır.

167. Öncelikle cenaze masraflarının karşılanmasıyla ilgili olarak, başvuran, 28 Nisan 1993 tarihli kazanın başka bir mağduru olan C. Öztürk'ün eşi ve dört çocuğunun defni için 550,000,000 TL harcadığını belirten bir yazıyı 9 Nisan 2001 tarihli Sabah gazetesinden kesmiştir. Hükümet, bu bilginin kanıtsal değerine itiraz etmiş fakat konuyu aydınlatacak başka bir kanıt sunmamıştır.

AİHM, bu iddianın gayrimantiki olmadığını, zira başvuranın dokuz yakınına defnettğini söylemiştir. Dolayısıyla bu bağlamda talep edilen 2,000 \$'ın ödenmesine karar vermiştir.

168. Mali desteğin yitirilmesi iddiasına ilişkin olarak herhangi bir teferruat sunulmamıştır. Ancak, Büyük Daire, Daire'nin, bu davada hane halkından olan her bireyin, kazada ölen rüşünü ispatlamamış yedi çocuk tarafından gelecekte sağlanacak olan parasal desteğin uzak bir ihtimal olmasına rağmen, şu veya bu şekilde, cüzi de olsa, geçimlerine bir katkıda bulunmuş olduğu fikrine katılmaktadır.

Bütün bunlar dikkate alındığında, AİHM bu bağlamda toplam 10,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

169. Başvuranın evine gelen zarardan kaynaklanan kayıp iddiasına ilişkin olarak, AİHM, başlangıçta, kanıt yokluğu durumunda, talep edilen miktarın haddinden fazla olduğu izlenimini vereceğini belirtmiştir. AİHM, bu bağlamda, başvuranın edindiği ödenekli evin temsil etmiş olabileceği ekonomik çıkarın tazminat belirlenirken dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (bkz. 156. paragraf); ancak, Türkiye'deki enflasyon ve sürekli değişen döviz kurları ve ayrıca başvuranın dairesiyle ilgili yaptığı işlemler (bkz. 30. paragraf), bunu zorlaştırmaktadır.

Daire, değerlendirmesini, başvuranın zarar gören evinin değerinin, İstanbul İl Meclisi tarafından Çobançeşme bölgesinde teklif edilen evin tutarının %50'sine tekabül ettiği varsayımına dayanarak yapmıştır. Bu bağlamda Büyük Daire, İl Meclisi'nce yapılan 20 Mart 2001 tarihli bir listeye göre, İl Meclisi'nin Çobançeşme bölgesindeki mesken için yaklaşık 10,400,000,000 TL karşılığında fiyat verdiğini ve bu miktarın 11,800 Euro'ya tekabül ettiğine dikkat çekmektedir.

Bunun yanı sıra, AİHM yine kendi yaptığı yaklaşık hesaplamaların temelinde satış kontratının imzalandığı 13 Kasım 1993 tarihinde, üzerinde anlaşılan tutar olan 125,000,000 TL'nin yaklaşık olarak 8,500 Euro'ya tekabül ettiğini ve bunun dörtte birinin (2,125 Euro)

hemen ödendiğini gözlemlemiştir. Kalan (6,375 Euro) miktarın yüz yirmi ayda 732,844 TL taksitlerle ödenmesi öngörülmüştür. 13 Kasım 1993 tarihinde aylık taksitler yaklaşık 53 Euro'ya tekabül etmekte idi. Ancak, başvuranın dairesini E.B'ye satmayı taahhüt ettiği 24 Mart 1998 tarihinde taksitler sadece 3 Euro'ya tekabül etmekte idi. 13 Kasım 1993 ve 24 Mart 1998 arasındaki döviz kurları temel alınarak yapılan hesaplamalara göre, taksitler ortalama 15 Euro idi. Başvuranın 24 Mart 1998'den sonra taksit ödendiğini düşünmek mantık çerçevesinde olmayacağından, başvuranın bu tarihe kadar peşinata ek olarak, dairenin satın alınmasına yakın zamana değin aylık taksitlerle 780 Euro, toplamda ise, dairenin ilk değerinin oldukça altında, yaklaşık 3,000 Euro ödendiği varsayımı yapılabilir.

Şubat 1995'ten sonra, sözkonusu dairenin H.Ö. isimli bir şahsa aylık 2,000,000 TL'na (yaklaşık 41 Euro) kiraya verildiği de not edilmelidir. Dolayısıyla satış kontratının imzalandığı 24 Mart'a kadar süren otuz yedi aylık bu kira döneminde, başvuran kiradan 1,500 Euro gelir elde etmiş olmalıdır, ancak aynı dönemde aylık taksitler halinde yalnızca 550 Euro ödemiştir.

Üstelik, satış kontratını imzalayarak başvuran, E.B'den 20,000 DM almıştır, bu tutar o tarihte 10,226 Euro'ya tekabül etmekte idi ve şayet bu evi almak isteseydi başvuranın önceden ödendiği miktardan çok daha fazla idi.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde, başvuranın gecekondusunun piyasa değerinin Daire'nin benimsediği ölçüte dayanarak belirlediği ve dairesi kirada iken meskeni için belirli oranda harcamalar yapmış olması gerektiği varsayımından hareketle, AİHM'nin, bu durumun, başvuranın dairesi üzerinden yaptığı işlemlerle kazandığı kardan ziyade kendisine zarar getirdiği sonucuna varması için bir sebep yoktur.

Dolayısıyla, meskenine gelen zarar için başvurana tazminat verilmesi gereği yoktur, ihlal kararı kendi içinde yeterli adil tazmin oluşturmaktadır.

170. 28. Nisan 1993 tarihli kazada kaybedilen taşınabilir malların değerine ilişkin olarak AİHM, İstanbul İdare Mahkemesi'nin 30 Kasım 1995 tarihinde başvurana bu bağlamda 10,000,000 TL (o tarihte yaklaşık 208 Euro) tazminat ödenmesine karar vermiştir. Ancak bu hususta, mahkeme, sözkonusu meskenin elektriği olmadığı gerekçesiyle, başvuranın sahip olduğu iddia edilen elektrikli ev aletlerini dikkate almayı reddetmiştir (bkz. 40. paragraf). Ayrıca sözkonusu tazminat başvurana asla ödenmemiştir. AİHM bu hususlara ilişkin vardığı sonuçlara atıfta bulunmuş (bkz. 152., 153., ve 156. paragraflar) ve usuli işlemlerin sonucunun AİHS'nin 41. maddesinin maksadı bağlamında dikkate alınamayacağı görüşünü belirtmiştir.

Buna göre, başvuran tarafından, kendisinin sahip olmuş olabileceği taşınabilir malların türü ve miktarına ilişkin verilmiş bilgi bulunmamasına rağmen, AİHM kendisine sunulan kataloglardaki ev eşyalarını dikkatle incelemiş ve bu inceleme esnasında eski benzer davalarda benimsenen hesaplama yöntemlerini dikkate almıştır (bkz. yukarıda anılan *Akdivar ve Diğerleri* (Madde 50), ve *Menteş ve Diğerleri – Türkiye* (Madde 50), 24 Temmuz 1998, Raporlar 1998-IV, s. 1693, § 12).

Sonuç olarak hanehalkının düşük bir gelirle yaşadığını göz önünde bulundurarak, Büyük Daire, Daire'nin, eşitliğin nazarı itibara alınmasının, bu bağlamda 1,500 Euro tutarında bir tazminatı haklı kıldığı görüşüne katılmaktadır.

(b) Manevi tazminat

171. Manevi tazminata ilişkin olarak, Büyük Daire, Daire'nin görüşlerinden farklı bir görüş benimsemekte herhangi bir anlam görmemektedir. Başvuranın AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlalden kaynaklanan bir mağduriyete düştüğünü kabul etmektedir. Ancak, AİHM, Hükümet gibi, bu başlık altında talep edilen miktarın haddinden fazla olduğunu belirtmektedir. Kendisinden tarafsız bir değerlendirme yapması beklenen AİHM, davaya münhasır olayları dikkate almak mecburiyetindedir; ki buna başvuranın sırasıyla 10 Kasım 1980, 10 Kasım 1981 ve 10 Temmuz 1982 doğumlu, hayatta kalan, Hüsamettin, Aydın ve Halef Öneriyıldız isimli üç çocuğunun düştüğü mağduriyet de dahildir.

AİHM'nin ihlal kararı gibi, Türk mahkemelerince davanın esasına ilişkin karardan sonra verilen kararlar, bu başlığa konu zararı tam olarak tazmin etmemiş olsa da, kabul edileceği üzere, başvurana bir manevi tazminat tedbiri imkanı tanımıştır.

Ancak, AİHM, idare mahkemelerinin ödenmesini kararlaştırdığı 100,000,000 TL (o tarihte 2,077 Euro) manevi tazminatın 41. madde bağlamında ele alınamayacağını; zira yetkili makamların bu miktarı hiç ödemediğini ve davaya özgü kimi olaylarda, başvuranın, tazminat almak için gerekli yürütme işlemlerini başlatmama kararının, kendisinin tazminat hakkından feragat etmesi olarak görülmemesi gerektiğini dikkate alır (bkz. *mutatis mutandis*, *Neumeister – Avusturya* (50. madde), 7 Mayıs 1972, seri A, no. 17, s. 16, § 36).

Bütün anlatılanlar ışığında ve 2. maddenin ihlalinin mağdur ettiği reşit olmayan çocuklar veya mağdurların akrabaları bağlamında 41. maddenin uygulanmasına ilişkin içtihadı çerçevesinde (bkz. yukarıda anılan *Çakıcı*, §§ 8 ve 130), AİHM, Maşallah Öneriyıldız ve hayat kalan reşit çocukları Hüsamettin, Aydın ve Halef Öneriyıldız'a, her birine ayrı ayrı olmak üzere, 33,750 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir, tazminat toplam itibarıyla 135,000 Euro'dur.

B. Mahkeme Masrafları

1. Tarafların İddiaları

172. Başvuran, Büyük Daire'de yürütülen yazılı ve sözlü dava muameleleri için 20,000 \$ dahil olmak üzere, adli masraflar için 50,000 \$ talep etmiştir. Yerel mahkemelerde ve Strazburg kurumlarında davasının görülmesinin, İstanbul Barosu'nun düzenlediği asgari ücret tarifeleri bağlamında saati 150 \$'dan olmak üzere 330 saat çalışma anlamına geldiğini iddia etmiştir.

173. Hükümet, başvuranın mahkeme masraflarına ilişkin iddialarının mübalağalı ve haksız olduğunu yinelemiştir.

2. Daire kararı

174. Başvuran, Daire'de yürütülen muameleler için 30,000 Euro adli masraf tazminatı ve müteferrik masraflar için de 790 Euro talep etmiştir. Elinde herhangi bir fiş veya makbuz bulunmadığından, Daire, başvuranın bu masrafları yaptığına dair ikna olmamış ve Avrupa Konseyi'nden alınan 2,286.50 Euro'luk adli yardım düşülmek üzere 10,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

3. AİHM'nin değerlendirmesi

175. Başvuran, AİHS'nin 43. maddesi uyarınca, dava işlemlerinde adli yardım almaya devam etmiştir. Avrupa Konseyi'den aldığı 2,286.50 Euro'ya ek olarak, davası Büyük Daire'ye iletdikten sonra davanın hazırlık işlemleri için 1,707.34 Euro almıştır.

AİHM, gerçekten ve gerektiği için yapıldığı ve ayrıca miktar açısından makuliyeti kesinleşmemiş ise, mahkeme masrafların için 41. madde uyarınca başvurana herhangi bir tazminat ödenmeyeceğini sürekli olarak belirtmiştir (bkz. *Şahin – Almanya* [BD], no. 30943/96, § 105, AİHM 2003-VIII). Bu davada başvuran, iddialarını ilgili belgelerle kanıtlayamamış ve vekilinin AİHS'nin, ihlal edildiği kararına varılan 2. ve 13. maddeleri ile, 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesine ilişkin hususlar üzerinde yaptığı çalışmaya dair ayrıntılı bir açıklama sunamamıştır.

Dolayısıyla, Mahkeme İç Tüzüğü 60 § 2 uyarınca, AİHM, şu haliyle başvuranın iddialarını kabul edemez. Ancak, başvuran, vekilinin kendisini temsil etmek için AİHS'nin uygulayıcısı her iki organda da, yazılı ve sözlü işlemler esnasında takip ettiği çalışmalarda birtakım harcamalar yapmış olmalıdır (bkz. *mutatis mutandis*, *Labita – İtalya* [BD], no.

26772/95, § 210, AİHM 2000-IV). AİHM, karmaşıklığı tartışmasız kabul edilebilecek bu davada, bu işlemlerin iddia edilen saatler kadar sürmüş olduğunu kabul etmeye hazırdır. Bununla birlikte, ücretlerle ilgili olarak, kendisini yerel çizelge ve uygulamalarla bağlı görmemektedir ancak, bunlardan faydalanabilir (bkz. örneğin *Tolstoy Miloslavsky – İngiltere*, 13 Temmuz 1995 karar, seri A. No. 316-B, s. 83, § 77).

Yaptığı tarafsız inceleme sonucunda AİHM, AİHS kurumları huzurundaki tüm işlemler için Avrupa Konseyi tarafından verilmiş olan 3,993.84 Euro adli yardım düşülmek üzere başvurana 16,000 Euro ödenmesinin uygun olduğu kanaatindedir.

C. Gecikme faizi

176. AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faiz oranı olarak benimsenmesine karar vermiştir.

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM,

1. Başvuranın dokuz yakınının kazayla ölümünü önlemede gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle, AİHS'nin 2. maddesinin esası itibarıyla ihlal edildiğine oybirliğiyle;
2. Yaşama hakkının kanun tarafından yeterince korunamaması sebebiyle, AİHS'nin 2. maddesinin usulü itibarıyla ihlal edildiğine bire karşı on altı oyla;
3. 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine ikiye karşı on beş oyla;
4. 2. maddenin esası bağlamında yapılan şikayete ilişkin olarak AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine ikiye karşı on beş oyla;
5. 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamında yapılan şikayete ilişkin olarak AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine de ikiye karşı on beş oyla,
6. AİHS madde 6 § 1 veya madde 8 çerçevesinde ele alınacak ayrı bir husus bulunmadığına oybirliğiyle,
7. a) Sorumlu Devlet'in masraf ve harcamalarla ilgili olarak, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde aşağıdaki meblağların, her türlü vergi ve harçlar muaf olmak üzere ödeme günündeki kur üzerinden ulusal para birimine dönüştürülerek
 - (i) başvuran Maşallah Öneriyıldız'a 2,000 \$ (iki bin Amerikan Doları) ve 45,250 Euro (kırk beş bin iki yüz elli Euro) maddi ve manevi tazminat; Avrupa Konseyi'nden alınmış olan 3,993.84 Euro'nun 16,000Euro'dan (üç bin dokuz yüz doksan üç Euro) düşülmesiyle elde edilecek tutarın mahkeme masrafları için ödenmesine;
 - (ii) başvuranın Hüsamettin, Aydın, Halef Öneriyıldız isimli üç reşit oğluna 33,750 Euro (otuz üç bin yedi yüz elli Euro) manevi tazminat ödenmesine;
- b) Üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına oybirliğiyle

KARAR VERMİŞ,

8. Başvuranın adil tazmine ilişkin diğer iddialarını reddetmiştir.

İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmış, Strazburg İnsan Hakları Binası'nda 30 Kasım 2004 tarihinde açık duruşmada ilan edilmiştir.

Paul Mahoney
Sekreter

Luzius Wildhaber
Başkan

AİHS madde 45 § 2 ve Mahkeme İç Tüzüğü 74 § 2 uyarınca aşağıdaki mütalaalar bu karara eklenmiştir:

- (a) Sayın Türmen'in kısmi muhalefet şerhi;
- (b) Sayın Mularoni'nin kısmi muhalefet şerhi.

L.W.
P.J.M.

YARGIÇ TÜRMEİN KISMİ MUHALEFET ŞERHİ

2. maddenin esas itibarıyla ihlal edildiği hususunda çoğunluğun fikrine muvafakat ediyorum zira, yetkili makamlar kendi tabiyetlerinde bulunan kişilerin can güvenliğini sağlamak için gerekli tedbirleri almamışlardır.

Ancak, çoğunluğun 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesinin, 13. maddenin ve usuli olarak 2. maddenin ihlal edildiği yönündeki kararına katılmıyorum.

1. 2. madde, usuli açıdan

Karar, kazanın sorumlularını belirleyen ve onları adalet huzuruna çıkaran soruşturma (113. paragraf) ile ilgili herhangi bir sorun tespit etmemiştir. İki belediye başkanı Türk Ceza Kanunu'nun 230. maddesi uyarınca hüküm giymiştir.

Ancak, çoğunluk, yerel mahkemenin Devlet görevlilerinin hesap verme yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayamadığı ve iç hukuk hükümlerini etkili bir biçimde uygulamadığı sebebiyle, yani Türk Ceza Kanunu'nun 455. maddesini değil de (dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölüme sebebiyet vermek), 230. maddesini (görevi ihmal) uyguladığından, 2. maddenin usuli açıdan ihlal edildiğini beyan etmiştir.

Aşağıdaki gerekçelerden dolayı bu karara katılmıyorum.

Öncelikle belirtmek gerekirse, çoğunluk, etkili bir soruşturma yapılmadığından değil, adli işlemlerin, daha doğrusu, yerel mevzuatın uygulanması sebebiyle 2. maddenin usuli açıdan ihlal edildiği görüşünü taşımaktadır. Bu, AİHM'nin içtihadı dahilinde daha önce örneği bulunmayan yeni bir yaklaşımdır. Şayet çoğunluk, iç hukukça sağlanan yolların etkili olmadığı görüşünde ise, o durumda bu 2. madde değil, 13. madde çerçevesinde bir sorun teşkil etmektedir.

İkinci olarak, bir taraftan soruşturmanın etkili bir soruşturma olduğunu, diğer taraftan ise yerel mahkemenin kararının AİHS'yi ihlal ettiğini beyan etmek çelişkili gözükmektedir.

Bu tür bir yaklaşım, yerel mahkemenin kararının soruşturmaya belirlenen kanıtlar temelinde oluştuğunu göz ardı etmektedir. O halde, AİHM'nin bir yandan yerel mahkemenin kararını

eleştirirken öte yandan soruşturmanın etkili olduğunu kabul etmesi nasıl mümkün olabilir? Soruşturmanın etkili olduğu durumlarda 2. maddenin usulü itibarıyla ihlal edildiğine karar vermek kanıtların incelenmesini gerektirecektir, ki bu da AİHM’ni bir dördüncü derece mahkemesi haline getirir. Kanıtların sunulması ve iç hukukun yorumlanması ve uygulanmasının yerel makamların işi olduğu içtihat dahilinde açık ve kesindir (bkz. *inter alia*, *Kemmache – Fransa* (no.3), 24 Kasım 1994 kararı, seri A no. 296-C, s. 87, § 37, ve *Çeçani Kaymaz – Türkiye* (karar), no. 37053/97, 16 Mart 2000).

Üçüncü olarak, çoğunluk, başvuranın kendi yaptıklarıyla ölüm riski yarattığı ve kendi ailesine mensup dokuz kişinin ölümüne sebebiyet verdiği gerçeğine hiç vurgu yapmamaktadır. Başvuranın (a) kendisine ait olmayan bir araziye kaçak mesken inşa ettiği ve (b) bunu çöplüğe çok yakın mesafede yaptığına karşı itiraz bulunmamaktadır.

Yetkililerin ve başvuranın tedbirsizlikleri sebebiyetin ana öğelerini oluşturmaktadır. Her iki tarafın tedbirsizliği meydana gelen zararın *sine qua non* öğeleridir. Tek başına hiçbiri bu zarara sebebiyet vermede yeterli olmazdı. Dokuz kişinin ölümü, hem yetkililerin hem de başvuranın tedbirsizliğinden kaynaklanmıştır.

Bunlardan başka, belediye başkanları ayrı bir suç işlemiştir, ki bu da görevi ihmaldir. İstanbul 5. Asliye Ceza Mahkemesi 4 Nisan 1996 tarihli kararında tüm bunları dikkate almış ve Türk Ceza Kanunu’nun 455. maddesini değil de (dikkatsizlik ve tedbirsizlikle ölümüne sebebiyet verme) 230 maddesini (görevi ihmal) uygulamaya karar vermiştir. Aslında, her iki belediye başkanı da 230. maddeyle hüküm giymiştir. Yargıtay kararı onamıştır. Söz konusu karar her iki belediye başkanının ve başvuranın dokuz kişinin ölümüne ilişkin sorumluluklarına işaret etmektedir. İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi kazanın sorumlularını belirleyen bilirkişi raporunu da dikkate almıştır: 2/8 İstanbul İl Meclisi, 2/8 Ümraniye İlçe Meclisi ve çöp yığını yakınına yerleşerek aile mensuplarının hayatlarını tehlikeye attığı için gecekondu sakinlerine 2/8 (bkz. kararın 23. paragrafı).

Dolayısıyla, kararın 116. paragrafında da belirtildiği gibi, yerel mahkemenin, kararında “yaşama hakkının korunamamasına dair sorumlu taraf belirlemediği” doğru değildir. Yerel mahkeme, başvuranın ve belediye başkanlarının sorumluluklarını bir kefeye koyup tartmış ve takdiri sınırlarında bir sonuca varmıştır. Çoğunluk, bunu 116. paragraftaki “kişisel cezai sorumluluğa ilişkin konuların değerlendirilmesi AİHM’nin görevi dahilinde değildir, söz konusu değerlendirme ve bu doğrultuda suçlu/suçsuz hükümleri vermek yerel mahkemelerin görevi dahilindedir” ifadesi ile kabul etmektedir.

Ancak AİHM’nin içtihadıyla bağdaşan yerel mahkemeler ve Strazburg mahkemesi arasındaki sınırların bu şekilde açıkça onaylanması, 2. maddenin usuli açıdan ihlal edildiği tespitinin sebebinin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Çoğunluğun fikrine göre, kişisel cezai sorumlulukla ilgili iç hukuk konularının değerlendirilmesi yerel mahkemelerin görevidir, ancak yerel mahkemeler haklı gerekçelerle Ceza Kanunu’nun bir maddesini değil de başka bir maddesini uygulamaya karar verirse, bu, kanun tarafından yaşam hakkının korunamaması demek olabilir.

Dördüncü olarak, çoğunluğun, AİHM’nin içtihadında kesin ifade bulmuş, kasıt olmadan ölümüne sebebiyet verme hallerinde cezai hukuk yolları bulunmamasına ilişkin ilkeleri neden değiştirme kararı verdiği kararda yer aldığı şekliyle açık değildir. *Calvelli ve Ciglio – İtalya* ([BD], no. 32967/96, AİHM 2002-I); *Mastromatteo – İtalya* ([BD], no. 37703/99, AİHM 2002-VIII); ve *Vo – Fransa* ([BD], no. 53924/00, AİHM 2004-VII) davalarında AİHM, şu görüşünü belirtmiştir: “Yaşam hakkının veya bedeni bütünlüğün ihlalinde kasıt yoksa, 2. madde ile şart koşulan etkili yargı sistemi oluşturma zorunluluğu, her vakada bir cezai hukuk

yolu teminini gerekli kılmaz”. Bu davada çoğunluk içtihadından farklı yollar izlemiştir. Çoğunluk kararının 93. paragrafında şu görüşü belirtmiştir: “buna benzer alanlarda [işaret edilenin çevreye verilen zarar olduğu varsayımı yapılabilir], uygulanabilir ilkeler daha ziyade, AİHM’nin özellikle ölümcül güç kullanımına ilişkin oluşturduğu ilkelerde ifade bulur.”

Calvelli ve Ciglio ile *Öneriyıldız* davalarında ceza hukuku açısından asıl mesele tedbirsizlikle ölüme sebebiyet vermedir. Bu tedbirsizliğin derecesi göz önünde bulundurulduğu sürece, A-tipi diyabeti olan bir annenin taşıdığı bebeğin doğumunun riskli ve fetüsün doğal doğum için oldukça büyük olduğunu bildiği halde önlem almamakla kalmayıp doğumda bulunmayan bir doğum uzmanının tedbirsizliği (*Calvelli ve Ciglio*) ile çöplüğün yüksek risk taşıdığını bilirkişi raporundan anlaması gereken fakat bu kazayı önlemek için hiçbir tedbir almayan iki belediye başkanının tedbirsizliği (*Öneriyıldız*) arasında bir fark bulmak güçtür.

2. 1. no’lu Protokol’ün 1. maddesi

1.no’lu Protokol’ün 1. maddesine ilişkin olarak muhalefet şerhinin 2. paragrafında yargıç Mularoni’nin belirttiği görüşlere tamamıyla katılıyorum.

AİHS çerçevesinde “mülkiyet” kavramının anlamına ilişkin içtihadını pekiştirdiği *Kopecky – Slovakia* kararının ([BD], no. 44912/98, AİHM 2004-...) hemen akabinde, AİHM’nin bir mülkiyetin belirlenmesinde – yerel makamların hoşgörüsü gibi – yeni bir ölçüt geliştirmesi dikkate değerdir. Korkarım ki böyle bir kavram AİHM’nin korumasına kaçak inşa edilen binaları da dahil ederek yasal olmayan durumları da teşvik ederek istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarabilir.

3. 13. madde

Karar, 2. madde uyarınca ceza hukuku yolunun etkililiğini ele alarak, 13 madde bağlamında yapılan şikayetin kapsamını, idare hukuku yolunun etkiliği ile sınırlamaktadır.

30 Kasım 1995 tarihli bir kararla İstanbul İdare Mahkemesi, yerel makamlarca başvurana ve çocuklarına 100,000,000 TL manevi tazminat ve 10,000,000 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Karar başvurana tebliğ edilmiştir.

Daire’nin kararında açıkça belirtildiği gibi, “... başvuran kendisine ödenmesi kararlaştırılan tutarı talep etmemiş, üstelik bu miktara itiraz da etmemiştir.” (Daire kararının 117. paragrafı; bu hususa Büyük Daire’nin kararında yer verilmemiştir).

Başvuran tazminatın ödenmemesinden şikayetçi olmamış, çünkü tazminatını almak istememiştir. Belediye başkanlığı ile temasa geçip banka hesap numarasını bildirmiş olsa idi, hak kazandığı tazminatı alabilirdi. Başvuranın adresi veya hesabına dair hiçbir bilgisi bulunmaz haldeyken yetkililerin ödeme yapması nasıl mümkün olabilir?

Dolayısıyla tazminatın ödenmemesinden ötürü Hükümet’i sorumlu tutmak doğru değildir.

İdare Mahkemesi’ndeki işlemlerin süresine gelince, çoğunluk, işlemlerin dört yıl, on bir ay ve on gün sürdüğünü ve bunun İdare Mahkemesi yolunu etkisiz kıldığını belirtmiştir.

Bu görüşe katılmıyorum.

İşlemler dört yargı derecesinde dört yıl on bir ay sürmüştür. Bu davanın olayları, yerel mahkemelere yüklenebilecek ciddi bir faaliyetsizlik sürecinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Çoğunluk, “yerel mahkemede gayretsizlik olduğu” görüşüne sahiptir. Ancak böyle bir sonuca varmak için bir gerekçe sunulmamaktadır. Mahkeme işlemleri incelenmeksizin, davanın karmaşıklığı, başvuranın hal ve tutumu ve adli makamların yaklaşımı ve işlemlerin süresi gibi, AİHM’nin açık ve kesin ölçütleri uygulamaya geçirilmeksizin bu sonuca varılmıştır.

Sonuç olarak 13. madde ihlal edilmemiştir.

4. 41. madde

Başvurana ödenecek adil tazminin miktarını onaylıyorum. Ancak, miktarın hesaplanmasındaki gerekçeye katılmıyorum. Miktarın hesaplanmasında, başvuranın evinde yaşayan dokuz kişiye eşit muamele yapılmış ve bunlar başvuranın “yakın akrabaları” olarak tanımlanmıştır (167. paragraf).

Ancak, kararın 3. paragrafına göre bu “yakın akrabalar”dan birisi olan Sıdika Zorlu’nun başvuranın yalnızca “imam nikahlı eşi” olduğu açıktır. Bu belki de, adil tazminin miktarına karar verirken AİHM’nin ilk defa bir başvuranın imam nikahlı eşini dikkate alması ve eşi ve çocuklarıyla eşit muameleye tabi tutmasıdır. Bu tür bir yaklaşım ileride AİHM’nin içtihadı açısından istenmeyen anlamlar doğurabilir.

YARGIÇ MULARONI’NİN KISMİ MUHALEFET ŞERHİ

(Çeviri)

1. Çoğunluğun AİHS’nin 2. maddesinin esas ve usulüne ilişkin gerekçelerine ve vardığı sonuçlara tamamen katılıyorum.

2. Ancak, 1 no’lu Protokol’ün 1. maddesinin bu davada uygulanamayacağı kanaatindeyim. Bu hüküm mülkiyet hakkını teminat altına almaktadır. AİHM, içtihadında, başvuranın, en azından bir mülkiyet hakkından etkili olarak faydalanmak için bir “meşru beklenti”si olduğunu ileri sürebilmesi ile alakalı olarak, hem “mevcut mülk” hem de kıymetleri içine alabilecek bir mülkiyet kavramına açıklık getirmiştir. Bunun aksine, etkili olarak faydalanılamamış olan bir mülkiyet hakkının tanınması beklentisi, 1 no’lu Protokol’ün 1. maddesinin anlamı dahilinde bir mülk olarak tanımlanamaz (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Marckx – Belçika*, 13 Haziran 1979 kararı, Seri no. 31, s. 23, § 50; *Liechtenstein Prensi II. Hans-Adam – Almanya* [BD], no. 42527/98, § 83, AİHM 2001-VIII; ve *Kopecky – Slovakia* [BD], no. 44912/98, § 35, AİHM 2004-...)

Başvuranın meskeninin Türk şehir planlama yönetmeliğine aykırı bir biçimde inşa edildiği, ilgili teknik standartlara uymadığı veya işgal edilen arazinin Hazine’ye ait olduğuna (bkz. kararın 125. paragrafı) itiraz bulunmamaktadır. Başvuran, sözkonusu arazi üzerinde bir hakkı bulunduğunu kanıtlayamamış ve 20 Temmuz 1966 tarihli 775 sayılı Kanunun 21. faslı ve bu kanunda yapılan değişiklikler uyarınca mülkün kendisine devredilmesi için meşru yollardan başvuruda bulunmamıştır.

Çoğunluk, “AİHM’nin, başvuranın günün birinde sözkonusu arazinin kendisine devredilmesi beklentisinin mahkemelerde uygulanacak derecede kesin ve açık bir talep oluşturduğu ve böylelikle, AİHM’nin içtihadının anlamı dahilinde apayrı bir “mülkiyet” kavramı oluşturduğu sonucuna varamayacağını” kabul etmektedir (bkz. 126. paragraf *in fine*). Ancak, bu muhakmeden isabetli bir sonuç çıkarmak ve 1. no’lu Protokol’ün 1. maddesinin

uygulanamayacağına karar vermek yerine, bu madde için AİHM yeni bir kabul edilebilirlik ölçütü benimsemiştir: ilgili makamların, başvuran ve yakın akrabalarının meskenleri ve taşınabilir malları üzerinde mülkiyet hakkı olduğunu *de facto* kabul ettiği (bkz. 127. paragraf) sonucunun çıkarılmasını sağlayan, yine bu ilgili makamların hemen hemen beş yıl boyunca başvuranın yaptıklarına gösterdikleri ve 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci cümlesinde ifade bulan kuralın anlamı dahilinde bir hak, ve dolayısıyla "mülkiyet" olarak kabul edilmesi açısından gösterdikleri yeterli müsamaha (bkz. 129. paragraf). Bu muhakemeye katılmıyorum.

Kanımca, ne dolaylı müsamaha ne de başka türlü insani sebepler, başvuranın yaptıklarını 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında meşru kılmaya yeter. Aynı şekilde bu faktörler, başvuranları (bu davada Sn. Öneriyıldız sözkonusudur, fakat yasaya aykırı inşaat yapmış ileride ortaya çıkabilecek muhtemel başvuranlar olabilir) yerel şehir planlama ve imar kanunları çerçevesi dışına çıkarmaya, bir dereceye kadar da, bu yasal olmayan meskenlerin artışına dolaylı olarak göz yummaya denk bir kararı haklı göstermek için AİHM tarafından kullanılamaz.

Çoğunluğun 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesinin uygulanabileceği yönündeki kararının paradoks yaratabileceği durumlar olabileceği kanısındayım. Örneğin, sahil şeritlerine veya başka yerlere kaçak inşa edilmiş ve yerel mevzuat çerçevesinde fiili işgal ile sahip olunamayan, muhteşem villaları ve otelleri düşününce şu soru akla geliyor: ilgili makamların beş yıl boyunca bu binalara müsamaha gösterdiği gerçeği, bu binaları, ihtiyaç sebebiyle kanunları çiğneyerek yapanların 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamında savunulabilir bir iddiası olduğunu ileri sürmek için yeterli mi olacaktır? Bu tür bir karar, örneğin, ilgili makamların daha az ihtimamlı yönetimlerden devraldıkları bir gayrimüşru durumun hallerinde, şehir planlama kanun ve yönetmeliklerini sağlamada ulusal veya bölgesel yetkililerin faaliyetini daha güçleştirecektir.

Son olarak ise, binaların şehir planlama yönetmeliklerine aykırı inşa edildiği durumlarda, Devletlerin, iç hukukça tanınmamış ve tanınmaması gereken bir mülkiyet hakkını korumaya dair kesin bir yükümlülüğü olduğunu kabul etmekte zorlanıyorum, zira bu, pek çok vakada başkalarının hakkına ve kamu çıkarına aykırı olarak kullanılabilir.

Dolayısıyla, 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesinin uygulanamayacağı ve sonuç olarak ihlal edilmediğine karar verdim. Şunu da eklemeliyim ki, 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesinin uygulanabilirliğine karar vermiş olsaydım – ki tekrarlıyorum, vermedim – çoğunluğun aksine (bkz. kararın 137. paragrafı), ben başvuranın artık mağdur olduğunu iddia edemeyeceğini dikkate alırdım. Kanımca, oldukça iyi koşullarla sağlanan ödenekli ev tahsisi, AİHS'nin 1. no'lu Protokol'ünün 1. maddesinin ihlalinin kabulü olarak görülebilir, ki bu tür bir tedbir muhtemelen bu dava bağlamında olabilecek en iyi tazmindir.

3. Davanın olayları ve AİHM'yi, AİHS'nin 2. maddesinin usulen ihlal edildiği kararına götüren muhakeme dikkate alındığında, 2. madde bağlamında yapılan şikayete ilişkin olarak davayı 13. madde çerçevesinde incelemenin gerekli olmadığı kanısındayım.

4. 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesine ilişkin kararım çerçevesinde, 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesi bağlamında yapılan şikayete ilişkin olarak 13. maddenin ihlal edilmediği kanısındayım.

— • —

TURAN TALAY/Türkiye

Başvuru No:7904/02

11 Eylül 2007

Dostane Çözüm

OLAYLAR

Türk vatandaşı olan başvuran, Turan Talay, 1955 yılı doğumludur ve İzmir’de ikamet etmektedir. Başvuran, AIHM önünde İstanbul Barosu avukatlarından E. Çıtak tarafından temsil edilmektedir.

Tarafların anlattığı şekilde dava olayları şu şekilde özetlenebilir:

1. Başvuranın yakalanması ve gözaltına alınması

13 Nisan 1995 tarihinde, polis tarafından gerçekleştirilen kimlik kontrolü sırasında, üzerinde silah, yasadışı belgeler ve yasadışı bir örgüt olan TKP-ML/TIKKO’nun toplantı tutanaklarının bulunmasından dolayı başvuran ve diğer iki kişi yakalanmış ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi’nde gözaltına alınmıştır.

17 Nisan 1995 tarihine kadar sorgulanan başvuran, yasadışı örgüt mensubu olduğunu kabul ettiği ifadesini imzalamıştır.

20 Nisan 1995 tarihinde, başvuran, Erzincan Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde ifadesini baskı altında imzaladığı gerekçesi ile ifadesini reddetmiştir. Başvuran, İstanbul ve Erzincan Emniyet Müdürlüklerinde işkenceye maruz kaldığını ileri sürmüştür.

21 Nisan 1995 tarihinde, başvuran, kendisini dinledikten sonra tutuklu yargılanmasına karar veren Devlet Güvenlik Mahkemesi hakimi karşısına çıkarılmıştır. Hakim karşısında başvuran, 17 Nisan 1995 tarihli ifadesini reddetmiştir.

Dosyada bulunan başvuranla ilgili sağlık raporlarından, başvuranın vücudunda hiçbir darp ve yara izine rastlanılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

2. Başvuran aleyhinde yürütülen cezai yargılama

17 Ağustos 1995 tarihinde, Savcı, başvuran ve diğer dokuz sanığı yasadışı silahlı örgüt mensubu olma ve sözkonusu örgüte yardımda bulunma suçlarıyla suçlamıştır. Bu durumda, Türk Ceza Kanunu’nun 146, 168 ve 169. maddelerinin ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 5. maddesinin uygulanması gerekir.

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir. 12 Kasım 1999 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranı yasadışı örgüte üye olmaktan suçlu bulup on iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırmıştır. Bir temyiz başvurusunun ve yeni bir yargılamanın ardından başvuran, on sekiz yıl dokuz ay hapis cezasına mahkum edilmiştir.

18 Haziran 2001 tarihinde, Yargıtay bu kararı onamıştır.

ŞİKAYETLER

Başvuran, AİHS'nin 6§ §1, 3. maddesinin b) bendi ve 3. maddesinin d) bendinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

HUKUK AÇISINDAN

AİHM, Hükümet'ten izleyen beyanı almıştır:

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde bulunan başvurunun dostane çözüme kavuşturulması bakımından başvuran Turan Talay'a karşılıksız olarak 3.500 Euro(üç bin beş yüz Euro) tutarında ödeme yapmayı önermektedir.

Bu miktar maddi, manevi her türlü tazminat ile masraf ve harcamaları kapsamakta olup tüm vergilerden muaf olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin AİHS'nin 37§1 maddesi uyarınca verdiği kararın bildirilmesini müteakip üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek suretiyle ödenecektir. Ödemenin öngörülen süre içerisinde yapılmaması durumunda, söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar geçecek süre için Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanacaktır. Bu tutarın ödenmesi, davanın nihai çözüme kavuşturulmasını teşkil edecektir.”

AİHM, başvuran taraf tarafından imzalanan izleyen beyanı almıştır:

“ Başvuran Turan Talay'ın temsilcisi Engül Çıtak olarak, Türk Hükümeti'nin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde bulunan başvuruyu dostane çözüme kavuşturmak üzere başvuran Turan Talay'a karşılıksız olarak 3.500 Euro (üç bin beş yüz Euro) tutarında ödeme yapmayı teklif ettiğini not ederim.

Bu miktar maddi, manevi her türlü tazminat ile masraf ve harcamaları kapsamakta olup tüm vergilerden muaf olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin AİHS'nin 37§1 maddesi uyarınca verdiği kararın bildirilmesini müteakip üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek suretiyle ödenecektir. Ödemenin öngörülen süre içerisinde yapılmaması durumunda, söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar geçecek süre için Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanacaktır.

Yapılan bu teklifi kabul etmekte ve Türkiye Cumhuriyeti aleyhindeki başvuruyla ilgili tüm şikayetlerden vazgeçmekteyim. Davanın nihai sonuca ulaştığını beyan etmekteyim.”

AİHM, tarafların üzerinde uzlaştıkları dostane çözümü dikkate almakta ve bu çözümün Sözleşme eki ve Protokollerde tanımlanan İnsan Haklarına saygı ilkesine uygun olduğuna kanaat getirmektedir. Sonuç olarak, AİHS'nin 29§3. maddesinin uygulanmasına son verilmesi ve davanın kayıttan düşürülmesi uygundur.

Bu gerekçelere dayalı olarak, AİHM, oybirliğiyle,

Davanın kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

— • —

NECİP KENDİRCİ VE DİĞERLERİ/Türkiye Davası*

Başvuru No: 10582/02, 1441/03 ve 7420/03

**Strazburg
3 Nisan 2007**

OLAYLAR

Başvuranlar sırasıyla 1950, 1939 ve 1928 doğumlu olup Gaziantep'te ikamet etmektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (İdare) 1998 ve 1999 yıllarında Birecik barajının inşası nedeniyle başvuranlara ait yedi taşınmazı istimlak etmiştir.

İdare bilirkişi heyeti bu arsaların değerlerini tespit etmiş ve kamulaştırma bedelleri başvuranlara bu işlem esnasında ödenmiştir.

İdare tarafından ödenen bedelleri yetersiz bulan başvuranlar her bir taşınmaz için ek bedel ödenmesi talebiyle Asliye hukuk mahkemesinde dava açmıştır.

Asliye hukuk mahkemeleri başvuranların taleplerini kısmen yerinde bularak başvuranlara ek kamulaştırma bedeli ödenmesine karar vermiştir.

Yargıtay ilk derece mahkemelerinin kararlarını onamıştır.
Ayrıtlar tabloda yer almaktadır.

PARSELLER	EK BEDELİN HESAPLANMA TARİHİ	YARGITAY KARARI	EK KAMULAŞTIRMA BEDELİ	ÖDEME TARİHİ	ÖDENEN MİKTAR
(başvuru no: 10582/02, N. Kendirci)					
no: 243	1.6.1998	23.11.1998	6.890.687.000	24.7.2001	17.936.495.000
no: 12	7.3.1999	25.9.2000	8.217.912.683	27.11.2002	27.690.000.000
(başvuru no: 1441/03, H. Kalkan)					
no: 380	26.2.1999	19.6.2000	4.829.208.720	1.11.2002	14.524.782.444
no: 1313	26.2.1999	24.4.2000	14.672.577.506	1.11.2002	44.315.203.920
(başvuru no: 7420/03, C. Kaplan)					
no: 106/534	6.3.1999	16.4.2001	1.134.088.550	25.12.2002	3.449.249.747
no: 106/537	6.3.1999	16.4.2001	4.456.354.200	25.12.2002	13.723.419.784
no: 109/692	28.2.1999	16.4.2001	14.226.120.299	25.12.299	44.471.537.772

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

HUKUK AÇISINDAN

I. BAŞVURULARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Başvuruların benzerliği ve esas itibariyle ortaya koydukları sorunlar dikkate alındığında, AİHM başvuruların birleştirilmesini ve tek bir başvuru altında incelenmesini uygun görmektedir.

II. EK 1 NO'LU PROTOKOL'ÜN 1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar Türkiye'deki yüksek enflasyon oranı karşısında uygulanan yasal faizin yetersiz kalması nedeniyle ek kamulaştırma bedelinin değer kaybetmesinden şikayetçi olmakta, bu doğrultuda Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi'nin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

A. Kabuledilebilirlik hakkında

1. Altı ay kuralının gözetilmesi

Hükümet ilk olarak N. Kendirci'nin 243 no'lu parseline ilişkin başvurusunun AİHS'nin 35 § 1. maddesi uyarınca altı ay kuralına uymaması nedeniyle AİHM tarafından reddedilmesi talebinde bulunmuştur. Bu sürenin 24 Temmuz 2001'de başvurana ek kamulaştırma bedelinin ödendiği tarihten itibaren başlaması gerekmektedir.

AİHM, yapılan şikayetin idare tarafından ek kamulaştırma bedelinin geç ödenmesi ve bu gecikme sonucunda başvuranın zarara uğramasını ortaya koyduğu saptamasını yapmaktadır. Bu gecikme 24 Temmuz 2001 tarihinde İdare tarafından sözü edilen miktarın ödenmesi ile sona ermiştir. Oysa başvuran ödeme tarihinden yaklaşık altı aydan fazla bir süre sonunda AİHM'ye 31 Ocak 2002 tarihinde başvuruda bulunmuştur.

AİHM Hükümetin N. Kendirci'nin 234 no'lu parseline dair itirazını yerinde görmekte ve şikayetin bu kısmını AİHS'nin 35 §§ 1. ve 4. maddeleri uyarınca reddetmektedir.

2. İç hukuk yollarının tüketilmesi hakkında

Hükümet ikinci olarak AİHS'nin 35. maddesi çerçevesinde başvuranların Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda başvuru yolunu gerektiği gibi kullanmadıklarını ve iç hukuk yollarını tam olarak tüketmediklerini savunmaktadır. Gecikme faizleriyle karşılanan zararın dışında bir zarara uğranıldığının ortaya konulması koşuluyla, ek istisna bedelinin geç ödenmesi nedeniyle meydana geldiği iddia edilen zararların tazmini, bu hüküm çerçevesinde mümkün olabilirdi.

AİHM, *Aka-Türkiye* (adı geçen karar, s. 2678-2679, §§ 34-37) davasında bu davadakine benzer bir itirazı reddettiğini hatırlatmaktadır. AİHM bu karardan ayrılmasını gerektirecek bir neden görmemekte ve bu nedenle Hükümet'in itirazını reddetmektedir.

Hükümet son olarak başvuranların icra takibi başlatmadıklarından iç hukuk yollarını tüketmediklerini öne sürmektedir.

AİHM bir kez daha buna benzer itirazın reddedildiğini hatırlatarak (Bkz. diğerleri arasında Yalçınkaya-Türkiye kararı, no: 14796/03, 2 Şubat 2006, Fadıl Yılmaz-Türkiye kararı, no:

28171/02, 21 Temmuz 2005) daha önce varılan bu sonuçlardan ayrı tutulacak hiçbir gerekçe görmemekte ve Hükümetin itirazını reddetmektedir.

AİHM, yerleşik içtihadından doğan kıstaslar (Bkz. özellikle Akkuş kararı) ve mahkemeye sunulan deliller ışığında 12, 380, 1313, 106/534 ve 109/692 no'lu parsellerle ilgili başvuruların esastan incelenmesine karar vermiştir. Bunun dışında hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi yer almamaktadır.

B. Esas hakkında

AİHM, daha önceki kararlarda benzer şikayetlerin dile getirildiğini ve bunların Ek 1 no'lu Protokolün 1. maddesinin ihlali ile sonuçlandığını dile getirmektedir (Bkz. sözü edilen *Akkuş* kararı, s. 1317, § 31, ve *Aka* kararı, s. 2682, §§ 50-51).

AİHM mevcut davayı incelemiş ve Hükümet'in davayı farklı şekilde sonuçlandırarak hiçbir tespit ve delil sunmadığı kanaatine varmıştır. Ulusal mahkemelerin kararına göre kamulaştırmayı yapan idare tarafından başvuranlara verilmesi gereken ek tazminatın ödenmesindeki gecikme, başvuruları, mülkünün kamulaştırılmasına ilaveten ayrı bir zarara daha sokmuştur. Sözkonusu davanın toplam fiili süresine eklenen bu gecikme, AİHM'yi, başvuruların toplum yararının gerektirdikleri ile mülkiyet hakkına saygının korunması arasında hüküm sürmesi gereken adil dengeyi bozan alışılmışın dışında ve ölçüsüz bir yüke katlanmak zorunda kaldıkları yönünde düşünmeye sevk etmektedir.

Sonuç olarak, Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 6 § 1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar yargı sürecinin uzunluğu ile AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

A. Kabuledilebilirlik hakkında

AİHM bu şikayetin AİHS'nin 35 § 3. maddesi uyarınca dayanaktan yoksun olmadığına itibar etmektedir. Hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi yer almamaktadır.

B. Esas hakkında

Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi çerçevesinde varılan sonuç ışığında AİHM, 6 § 1. madde hakkında yapılan şikayeti ayrıca incelemeyi gerekli görmemektedir.

IV. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI

A. Tazminat

N. Kendirci 50.000 Euro maddi zarara uğradığını ileri sürmekte ayrıca 50.000 Euro manevi tazminat talep etmektedir.

H. Kalkan 18.000 Euro maddi ve manevi tazminat talep etmektedir.

C. Kaplan her üç parsel için 20.000 Euro maddi zarara uğradığını öne sürmekte, 2.000 Euro manevi tazminat talep etmektedir. Hükümet bu miktarlara karşı çıkmaktadır.

AİHM, *Akkuş* (adı geçen karar, s. 1311, §§ 35-36 ve 39) kararında benimsenen hesaplama yöntemini göz önünde bulundurarak ve ilgili ekonomik veriler ışığında, maddi tazminat olarak N. Kendirci'ye 12 no'lu parsel için 4.000 Euro, H. Kalkan'a her iki parsel için 17.000 Euro, C. Kaplan'a ise 7.150 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Manevi zarara gelince, AİHM mevcut olaylar ışığında ihlal kararının tespitinin adil bir tazmini oluşturacağına kanaat getirmektedir.

B. Masraf ve harcamalar

N. Kendirci iç hukukta ve AİHM nezdinde yapmış olduğu masraf ve harcamalar için 2.000 Euro talep etmektedir.

Hükümet görüş bildirmemiştir.

Mahkemeye sunulan deliller ve bu yöndeki yerleşik içtihat ışığında AİHM, N. Kendirci'ye yargı giderleri başlığı altında 500 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

H. Kalkan ve C. Kaplan masraf ve harcamalara ilişkin herhangi bir talepte bulunmamıştır. AİHM bu durumda bir ödeme yapılmasını gerekli görmemektedir.

C. Gecikme faizi

Gecikme faizi olarak, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artış eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvuruların *birleştirilmesine*;
2. 12, 380, 1313, 106/534, 106/537 ve 109/692 no'lu parsellere ilişkin başvuruların *kabuledilebilir*, bunun dışında kalanların *kabuledilemez olduğuna*;
3. Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi'nin *ihlal edildiğine*;
4. AİHS'nin 6 § 1. maddesi hakkındaki şikayetin ayrıca incelenmesine *gerek olmadığına*;
5. Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlali tespitinin başvuranların uğradıkları manevi zarar için adil bir tazmini *oluşturduğuna*;
5. a) AİHS'nin 44 § 2. maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek ve miktarlara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutulmak üzere Savunmacı Hükümetin:
 - i. N. Kendirci'ye 4.000 (dört bin) Euro maddi tazminat ve yargı giderleri için 500 (beş yüz) Euro *ödemesine*;
 - ii. H. Kalkan'a 17.000 (on yedi bin) Euro maddi tazminat *ödemesine*;
 - iii. C. Kaplan'a 7.150 (yedi bin yüz elli) Euro maddi tazminat *ödemesine*;
 - iv. yukarıda belirtilen miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;
- b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
7. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddelerine uygun olarak 3 Nisan 2007 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

— • —

 [İçindekilere dön](#)

OKUYUCU VE BİLMEN/Türkiye Davası*

Başvuru No:65887/01

Strazburg

16 Ocak 2007

OLAYLAR

1969 doğumlu M. Okuyucu ve 1973 doğumlu Bilmen İzmir'de ikamet etmektedirler.

Yasadışı örgüt PKK'ya karşı yürütülen operasyon çerçevesinde sırasıyla 15 ve 16 Ocak 1995 tarihlerinde yakalanan başvurular, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi (İzmir DGM) Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dinlenildikleri 23 Ocak 1995 tarihine kadar gözaltında tutulmuşlardır.

Aynı gün İzmir DGM yedek hakimi, avukat yardımından faydalanamayan başvuranların tutuklu yargılanmasına karar vermiştir.

Başvuranlar, 13 Şubat 1995 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 169. maddesi uyarınca silahlı çeteye yardım etme gerekçesiyle İzmir DGM önüne çıkarılmışlardır.

Bilgin ve Okuyucu sırasıyla 8 Kasım 1995 ve 24 Ocak 1996 tarihlerinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmışlardır.

Aralarında bir askeri hakimin de bulunduğu esasa bakan hakimler, 19 Mart 1997 tarihli bir kararla başvuranların herbirini üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırmıştır. Bu karar 29 Haziran 1998 tarihinde usul hatası gerekçesiyle bozulmuş ve dava dosyası ilk derece mahkemesine geri gönderilmiştir.

İzmir DGM 2 Aralık 1998 tarihinde, hatasını düzelttikten sonra daha önce verdiği kararı yinelemiştir.

Diğer sanıkların avukatları gibi, başvuranların avukatı K.B. de, duruşma yapılması talebiyle kararın temyizine gitmiştir. Bu talep kabul edilmiş ve 17 Nisan 2000 tarihinde duruşma yapılmıştır. Temyize giden avukatlar, duruşma tarihinden haberdar edilmiş ancak temyizlerinin kabuledilebilirliğine ilişkin Cumhuriyet Başsavcısı tebliğnamesi kendilerine tebliğ edilmemiştir.

Yargıtay öngörülen tarihte duruşma yapmıştır. K.B. duruşmaya katılmamıştır. Yüksek mahkeme, duruşma sonucunda karar vermeden önce, duruşmaya katılanlara kararın 26 Nisan 2000 tarihinde netleşeceğini ve aleni olarak açıklanacağını bildirmiştir.

K.B., itiraz edilen kararı onaylayan bu kararın açıklanmasına da katılmamıştır.

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

Resmi kayıtlardan ve İzmir DGM Başkanı'nın bildirisinden de anlaşıldığı üzere, dosya ile birlikte bozma kararı, 1 Haziran 2000 tarihinde ilk derece mahkemesi kalemine geri gönderilmiştir. Başvuranlar da 1 Kasım 2000 tarihinde bunların bir kopyasını edinmişlerdir.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'İNİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, AİHS'nin 6§1 ve 3 maddesinin bir çok bakımdan ihlal edildiğini iddia etmektedirler.

A. Kabuledilebilirliği Hakkında

Hükümet, başvurunun geç yapıldığını ileri sürmekte ve sözüedilen *Özdemir* kararına atıfta bulunmaktadır. Hükümet bu davada, altı aylık sürenin, Yargıtay'ın kararını 26 Nisan 2000 tarihinde aleni olarak açıklaması ile başladığını ve 26 Ekim 2000 tarihinde sona erdiğini ileri sürmektedir. Hükümet'e göre, ne temyiz duruşmasına ne de duruşma sonunda verilen kararın açıklanmasına katılmayan başvuranların avukatının, sözkonusu kararın bir kopyasını 1 Kasım 2000 tarihinden önce edinmesinin mümkün olmadığını yasal olarak ileri süremez.

Başvuranlar, mevcut dava koşullarında ve AİHM'nin yerleşik içtihadına uygun olarak, altı aylık sürenin başlangıç tarihinin, dava dosyasının İzmir DGM kalemine geri gönderildiği 1 Haziran 2000 olduğunu iddia etmektedirler.

AİHM, incelemeye aldığı benzer koşullarda ilke olarak, altı aylık sürenin, başvuranların kendilerini ilgilendiren iç nihai karardan haberdar olabilecekleri tarihten itibaren işlemeye başladığını daha önce birçok kez belirtmiştir. Bu davada gözönünde bulundurulması gereken tarih, başvuranların 26 Nisan 2000 tarihinde verilen temyiz kararını

İzmir DGM kaleminden edinebilecekleri 1 Haziran 2000 tarihidir (bkz. diğerleri arasında *Okul*).

Buradan 3 Kasım 2000 tarihinde yapılan mevcut başvurunun, başvuruların avukatının göstermiş olduğu ihmalkarlıkların Yargıtay önünde görülen davanın seyrini etkilemesi olasılığına rağmen, AİHS'nin 35§1 maddesi açısından hiçbir soruna neden olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (*Özdemir*).

Dolayısıyla AİHM Hükümet'in itirazını reddetmekte ve AİHS'nin 35. maddesindeki diğer hiçbir kabuledilemezlik gerekçesiyle ters düşmeyen başvuruyu kabuledilebilir ilan etmektedir.

B. AİHS'nin 6. Maddesi Hakkında

1. Tarafların Argümanları

Başvuranlar, oluşumunda bir askeri hakim bulunması nedeniyle AİHS'nin 6§1 maddesi uyarınca İzmir DGM'nin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olamayacağından şikayetçi olmaktadır.

Ayrıca başvuranlar, avukat bulundurmada alınan ifadelerine dayandırılan haklarındaki ceza kararının ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tebliğnamesinin tebliğ edilmemesinin sırasıyla AİHS'nin 6§3 maddesinin –c ve – b fıkralarını ihlal ettiğini savunmaktadırlar.

Hükümet DGM'lerin kaldırılmasından önce, DGM'leri oluşturan hakimlerin seçilme ve atanma şekillerinin, konuya ilişkin AİHM içtihadından doğan kriterlere cevap veren anayasal güvenceleri sunduğunu ileri sürmektedir. Aynı şekilde İzmir DGM, tarafsızlık ve bağımsızlık konusunda başvuranların herhangi bir kuşku duymasına yol açmamıştır.

Hükümet, 6§3 maddesi bakımından, 1 Haziran 2005 tarihinde yeni TCK'nın resmi olarak yayımlandığından beri, Cumhuriyet Başsavcılığı tebliğnamelerinin davacı ve davalı taraflara iletildiğini hatırlatmaktadır. Bununla birlikte, Hükümet, hazırlık soruşturmalarından sonraki usul işlemleri süresince avukat yardımından faydalanan başvuranların, sadece sorgulamalar sırasında avukatın bulunmayışı nedeniyle, 6§3 –c maddesine dayanılarak argüman ileri süremeyeceklerine kanaat getirmektedir.

2. AİHM'nin Takdiri

AİHM, Türkiye aleyhinde açılan benzer davalarda, tarafsızlığı ve bağımsızlığı ortaya konulmuş bir mahkemenin, her türlü varsayımda, yargısına tabi kişilere adil yargılanmayı sağlayamayacağına hükmetmiştir. Aynı şekilde AİHM, bu noktada 6§1 maddesinin ihlal edildiği tespit edilirse, adil yargılanma hakkına ilişkin diğer şikayetleri ayrıca incelemeye

gerek olmadığını birçok kez belirtmiştir (Bkz. diğerleri arasında, *Çıraklar-Türkiye*, 28 Ekim 1998 tarihli karar).

Dolayısıyla daha çok önem arzeden bu ilk sorun üzerinde durmak yerinde olacaktır.

İzmir DGM'nin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmamasına ilişkin şikayet konusunda, Hükümet'in sözkonusu durumda, 6§1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılan benzer sorunların ortaya çıktığı davalardakinden farklı bir sonuca ulaştırabilecek ne bir olay ne de bir argüman sunduğunu gözlemlemek gerekir (bkz. örneğin *Özel*).

Oysa bu durumda, bu kadar ciddi suçlardan sorumlu tutulan başvuranların aralarında askeri hakim de bulunduğu mahkeme heyeti önüne çıkmaktan çekinmeleri anlayışla karşılanmaktadır. Bu nedenden dolayı, başvuranlar, İzmir DGM'nin bu türden davalara ters düşen değerlendirmelerle haksız yere yönlendirilmelerine izin vermesinden haklı olarak çekinmektedirler.

Böylece, bu mahkemenin tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında başvuran tarafından duyulan şüpheler objektif olarak kanıtlanmaktadır. (sözüedilen *Incal*).

Dolayısıyla AIHM, AIHS'nin 6§1 maddesinin bu bakımdan ihlal edildiği sonucuna varmakta ve netice itibariyle dava konusu yargılamanın adil olmamasına ilişkin şikayetlerin geri kalan kısmını incelemesine gerek olmadığına kanaat getirmektedir.

II. AIHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Manevi Tazminat

Başvuranlar, 9.000 Euro tutarında manevi zarara uğradıklarını iddia etmektedirler.

Hükümet'e göre bu talepler aşırıdır.

AIHM, dava şartlarında, tespit edilen ihlalin hakkaniyetli bir tatmin oluşturduğuna dikkati çekmektedir (sözüedilen *Çıraklar*). Bu davada olduğu gibi bir kimse, AIHS'nin şart koştuğu tarafsızlık ve bağımsızlık koşullarını yerine getirmeyen bir mahkeme tarafından mahkum edildiğinde, ilgili kişinin talebi üzerine davanın yeniden açılması yada yeniden yargılanmanın, tespit edilen ihlalin düzeltilmesi için ilke olarak en iyi yolu oluşturduğunu hatırlatmak gerekir (*Öcalan-Türkiye*, no: 46221/99).

B. Masraf ve Harcamalar

Başvuranlar, masraf ve harcamalar adı altında 4.000 Euro istemektedirler. Ancak bunun için hiçbir belge sunmamaktadırlar.

Hükümet talebin haksız olduğuna kanaat getirmektedir.

AİHM, elinde bulunan unsurlar ve benzer davalarda ödenmesine karar verilen tutarları gözönünde bulundurarak, masraflar için 1.000 Euro tutarının başvuranlara ödenmesinin uygun olacağına kanaat getirmektedir.

C. Gecikme Faizi

Gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun *kabuledilebilir olduğuna*;
2. İzmir DGM'nin tarafsız ve bağımsız olmamasından dolayı AİHS'nin 6§1 maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 6§3 maddesine göre yapılan diğer şikayetler hakkında karar vermeye *gerek olmadığına*;
4. Mevcut kararın manevi zarar için tek başına *adil tazmin oluşturduğuna*;
5. a) Bu kararın, AİHS'nin 44§2 maddesine göre kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden YTL'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet'in, miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak başvurana masraf ve harcamalar için 1.000 (bin) Euro *ödemesine*;
- b) Belirtilen süre bitiminden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen süre için, yukarıda belirtilen tutara, Avrupa Merkez Bankası'nın kredi faiz oranına üç puan eklemek suretiyle gecikme faizi *uygulanmasına*;
6. Hakkaniyete uygun tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve 16 Ocak 2007 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

— • —

 [İçindekilere dön](#)

Tebliğ

Maliye Bakanlığında

PARASAL SINIRLAR VE ORANLAR HAKKINDA GENEL TEBLİĞ
(SAYI: 2009/1)

1. Giriş

(1) Başta 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu olmak üzere çeşitli mevzuat ve düzenlemeler gereğince, uygulanacak parasal sınırlar, faiz oranları, alındı birim fiyatları bu Tebliğ eki tablolarda gösterildiği şekilde tespit edilmiştir.

2. Merkezî Yönetim Muhasebe Yönetmeliğine tabi işlemler

2.1. Kasa işlemleri

(1) Merkezî Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 12 nci maddesi ile Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Yetkileri, Denetimi ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu maddesi gereğince, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine hizmet veren muhasebe birimlerince kasadan yapılacak ödeme sınırı; Tablo I'in kasa işlemleri bölümünde gösterilmiştir.

(2) Merkezî Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 12 ve 27 nci maddeleri gereğince ertesi gün yapılacak ödemeleri karşılamak üzere ve kişi malı emanet dövizlerden kasada bulundurulacak miktarlar ile T.C. Ziraat Bankası şubesi bulunmayan ilçelerde gerekli güvenlik önlemleri alınmak şartıyla veznede bulundurulacak azami miktar Tablo I'in kasa işlemleri bölümünde gösterilmiştir.

(3) Tebliğ eki tabloda kasa işlemleri bölümünde gösterilen parasal sınırların yetersiz kalması durumunda, muhasebe birimlerinin gerekçeli başvuruları üzerine Bakanlığımızca (Muhasebat Genel Müdürlüğü) tespit edilen sınırlar uygulanacaktır.

2.2. Banka işlemleri

(1) Merkezî Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 524 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi gereğince, Tek Hazine Hesabı sistemine tabi olan muhasebe birimlerinin toplu ödemelerde bankaya önceden haber vermeleri gereken tutar Tablo I'in banka işlemleri bölümünde gösterilmiştir.

(2) Bu tutarın altındaki ödemeler için bankanın önceden haberdar edilmesi ve mutabakat sağlanması zorunlu değildir.

2.3. Kaybedilen alınlara ilişkin işlemler

(1) Muhasebe birimlerince, her ne suretle olursa olsun alınan para ve değerlere karşılık verilmiş olan alınlardan kaybedilmiş olanlar için ilan verilmesi gereken tutar, Merkezî Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 528 inci maddesi gereğince, Tablo I'in kaybedilen alınlara ilişkin işlemler bölümünde gösterilmiştir.

3. Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Yetkileri, Denetimi ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe tabi işlemler

3.1. Muhasebe yetkilisi mutemedi işlemleri

(1) Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Yetkileri, Denetimi ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 7 nci maddesi uyarınca, muhasebe birimleri dışında görev yapan muhasebe yetkilisi mutemetleri tarafından 7 günlük süre beklenilmeksizin muhasebe birimi veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı ile mahkeme başkanlıkları, icra ve iflas daireleri ve izalei şüyu memurluklarındaki muhasebe yetkilisi mutemetlerince, 492 sayılı Harçlar Kanununun eki (1) ve (3) sayılı tarifelere göre makbuz karşılığı tahsil edilip, 7 günlük süre beklenilmeksizin muhasebe birimi veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı, Tablo I'in muhasebe yetkilisi mutemedi işlemleri bölümünde gösterilmiştir.

(2) Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinde görev yapan muhasebe yetkilisi mutemetleri için yukarıda belirtilen sınırın yetersiz kalması durumunda, gerekçeli tekliflerle Bakanlığımıza (Muhasebat Genel Müdürlüğü) başvurularak alınacak izne göre işlem yapılacaktır. Bu teklif yazısında muhasebe yetkilisi mutemedinin son iki ayda muhasebe veznesine yatırdığı tutarlar ve yatırılma tarihleri de belirtilecektir.

3.2. Trafik para cezası tahsil eden görevlilerle ilgili işlemler

1) Trafik para cezasını tahsil edecek muhasebe yetkilisi mutemetleri ile ilgili işlemler, 27/1/1989 tarihli ve 20062 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Trafik Para Cezalarının Tahsilinde ve Takibinde Uygulanacak Esas ve Usuller ile Kullanılacak

Belgeler Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yürütülecektir. Bu görevliler için belirlenen 7 ve 3 günlük süreler beklenmeksizin muhasebe biriminin veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarları, Tablo I'in trafik para cezasını tahsil eden muhasebe yetkilisi mutemetleri bölümünde gösterilmiştir.

3.3. Yetkili memurlarla ilgili işlemler

(1) 8/6/1988 tarihli ve 19836 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Pul ve Değerli Kağıtların Bayiler ve Yetkili Memurlar Vasıtası ile Sattırılmasına ve Bayilere Satış Aidatı Verilmesine Dair Yönetmeliğin 12 nci maddesi hükümleri çerçevesinde değerli kağıt verilen yetkili memurlar tarafından 15 günlük süre beklenmeksizin muhasebe biriminin veznesine teslim edilmesi gereken satış hasılatı tutarı Tablo I'in yetkili memurlarla ilgili işlemler bölümünde gösterilmiştir.

4. Muhasebe Yetkilisi Adaylarının Eğitimi, Sertifika Verilmesi ile Muhasebe Yetkililerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümleri gereğince yardımcılara devredilecek görev ve yetkiler

(1) Anılan Yönetmeliğin 26 ncı maddesi gereğince, görev, yetki ve sorumlulukların yardımcılara devredilmesinde Tablo I'in C bölümünde gösterilen parasal sınırlar dikkate alınacaktır.

5. Kaybolan faturalarla ilgili işlemler

(1) Merkezî Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde kamu idarelerince alınan mal, hizmet ve yapım işleri karşılığında özel kişiler tarafından düzenlenen faturaların kaybedilmesi halinde, noter onaylı fatura örneklerinin kabul edileceği fatura tutarı Tablo I'in D bölümünde gösterilmiştir.

6. Taşınırların kayıtlardan çıkarılması

(1) Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre, taşınırların devir, imha, hurdaya ayırma, satış ve terkini suretiyle kayıtlardan çıkarılmasında Tablo I'in E bölümünde gösterilen parasal sınırlar dikkate alınacaktır. Taşınırların kayıtlardan çıkarılması, belirlenen limitler dahilinde harcama yetkilisinin, limit üzerinde olanlar ise ilgili üst yöneticinin onayı ile yapılacaktır.

(2) Söz konusu limitler, bu işlemlerden herhangi birine veya tamamına konu olan taşınırlar için ve her bir işlem bazında değerlendirilecektir.

7. Ön ödeme işlemleri

(1) Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerince Bakanlığımız izni aranmaksızın açılacak krediler ile Bakanlığımız iznine tabi olan kredi tutarları Tablo II'nin A bölümünde, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerince harcama yetkilisi mutemetlerine verilebilecek avans sınırı Tablo II'nin B bölümünde gösterilmiştir.

(2) Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden Tablo II'nin C bölümünde gösterilenler, kendileri için belirlenen sınır dahilinde avans verebileceklerdir.

(3) Milli İstihbarat Teşkilatı mutemetleri ile dış temsilcilikler emrine ve askerî daireler mutemetlerine verilecek avans sınırları Tablo II'nin D, E ve F bölümlerinde gösterilmiştir. Belirlenen sınırların üzerinde avans verilmesine ihtiyaç duyulması halinde, gerekçeleriyle birlikte Bakanlığımıza başvurularak izin alınması gerekir.

(4) Milli Savunma Bakanlığına bağlı birlik ve kurumlardan "Tümen ve daha üst birlikler ile eşiti kurum ve kuruluşlar" kapsamına giren askerî birimler Tablo III'te gösterilmiştir. Bunların dışında kalan birlikler, "Tugay ve eşitine kadar olan askerî kurum ve kuruluşlar" kapsamında sayılacaktır.

8. Muhasebe kayıtlarından çıkarılacak alacaklar

(1) Yılları merkezî yönetim bütçe kanunlarında hüküm bulunması koşuluyla; 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Kanun kapsamında izlenen alacakların dışında kalan alacaklardan, tahsili için yapılacak takibat giderlerinin asıl alacak tutarından fazla olacağı anlaşılanlardan tutarı Tablo IV'de gösterilen miktara kadar olanlar kayıtlardan çıkarılır. Ancak, bu alacaklardan davaya veya icraya intikal etmiş olanların kayıtlardan çıkarılması için, genel bütçeli idarelerce 8/1/1943 tarihli ve 4353 sayılı Kanun

hükümlerine göre, kapsamdaki diğer kamu idarelerinde ise özel mevzuatlarındaki hükümlere göre yetkili merciiden takipten vazgeçme onayı alınır.

(2) 5018 sayılı Kanununun 79 uncu maddesi hükmü gereğince, genel bütçe muhasebe birimlerinin hesaplarında kayıtlı olup zaruri veya mücbir sebeplerle takip ve tahsil imkanı kalmadığı tespit edilen kamu alacaklarından tutarı Tablo IV’de gösterilen miktara kadar olanların, idarelerince 4353 sayılı Kanun hükümlerine göre yetkili merciden alınacak takipten vazgeçme onayına dayanılarak, kayıtlardan çıkarılması uygun görülmüştür. Diğer idarelerin hesaplarında kayıtlı söz konusu tutara kadar olan kamu alacaklarının kayıtlardan çıkarılmasına üst yöneticiler yetkilidir.

(3) Söz konusu alacakların kayıtlardan çıkarılmasına ilişkin muhasebeleştirme belgesi ekine, gerekenler için takipten vazgeçme onayı ile tahsil edilebilmesi için yapılan adres tespiti ve malvarlığı araştırmalarına ilişkin yazışmaların konusunu, tarih ve sayısını gösterir bir dizi pusulası bağlanır.

9. Faiz oranları

(1) Genel hükümlere göre takip edilerek tahsil olunacak kişilerden alacaklara 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun hükümlerine göre uygulanacak kanuni faiz oranları ile temerrüt faizi oranları, yıllar itibarıyla Tablo V’de gösterilmiştir.

(2) Ancak, Sayıştay ilamları ile tazminine karar verilenler için hesaplanan faiz tutarı, 832 sayılı Sayıştay Kanununun 64 üncü maddesi hükmünde aksine bir düzenleme yapılmadığı sürece, borç tutarının %10 unu geçemeyecektir.

10. Alındılar ve alındı birim fiyatları

(1) Bakanlığımızca bastırılan ve genel bütçe kapsamı dışındaki idareler ile döner sermaye ve fonlar tarafından mevzuatları gereğince kullanılması gereken alındıların birim satış fiyatları Tablo VI’da gösterilmiştir.

11. Kaldırılan düzenlemeler

(1) 14/3/2008 tarihli ve 26816 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2008/1 sıra no.lu Parasal Sınırlar ve Oranlar Hakkında Genel Tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.

12. Yürürlük

- (1) Bu Tebliğ, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.
- (2) Tebliğ olunur.

TABLO I- P A R A S A L S I N I R L A R

A- MERKEZİ YÖNETİM MUHASEBE YÖNETMELİĞİ	TL
1. Kasa işlemleri:	
1.1. Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 12 nci maddesi ile Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Yetkileri, Denetimi ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu maddesi gereğince, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine hizmet veren muhasebe birimlerince kasadan yapılacak ödeme tutarı.	
1.1.1. Merkez muhasebe birimleri, büyükşehir belediyesi kurulu bulunan illerdeki defterdarlık muhasebe birimleri ile T.C. Ziraat Bankası şubesi bulunmayan ilçe malmüdürlükleri bünyesindeki muhasebe birimlerinde,	750
1.1.2. Diğer muhasebe birimlerinde,	470
1.1.3. Yabancı ülke vatandaşlarına yapılacak teminat iadeleri ile mahkeme harç ve giderlerinin ödenmesinde yukarıda belirtilen limitler 10 kat, firari erlerin sevklerinde ise 5 kat olarak uygulanır.	
1.2. Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 12 ve 27 nci maddeleri gereğince ertesi gün yapılacak ödemeleri karşılamak üzere ve kişi malı emanet dövizlerden kasada bulundurulacak miktarlar ile T.C. Ziraat Bankası şubesi	

bulunmayan ilçelerde gerekli güvenlik önlemleri alınmak şartıyla veznedede bulundurulacak azami YTL tutarı;	
1.2.1. T.C. Ziraat Bankası şubesi bulunmayan ilçe malmüdürlükleri bünyesindeki muhasebe birimlerinde	7.50 0 4.70 0
1.2.2. Diğer muhasebe birimlerinde	
2. Banka işlemleri: Ödemelerde muhasebe birimlerince Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 524 üncü maddesinin (c) fıkrasına göre bankaya önceden haber verilmesi gereken tutar,	40.0 00
3. Kaybedilen alındılar için ilân: İlgilileri tarafından kaybedilen alındılarda Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliğinin 528 inci maddesine göre ilân gerektirmeyen parasal sınır,	470
B- MUHASEBE YETKİLİSİ MUTEMETLERİNİN GÖREVLENDİRİLMELERİ, YETKİLERİ, DENETİMİ VE ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK	
1. Muhasebe yetkilisi mutemedi işlemleri: 1.1. Muhasebe Yetkilisi Mutemetlerinin Görevlendirilmeleri, Yetkileri, Denetimi ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 7 nci maddesi uyarınca, muhasebe birimleri dışında görev yapan muhasebe yetkilisi mutemetleri tarafından yedi günlük süre beklenilmeksizin muhasebe birimi veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı, 1.2. Mahkeme başkanlıkları, icra ve iflas daireleri ve izalei şüyu memurluklarındaki muhasebe yetkilisi mutemetlerince, 492 sayılı Harçlar Kanununun eki (1) ve (3) sayılı tarifelere göre makbuz mukabili tahsil edilip, yedi günlük süre beklenilmeksizin muhasebe birimi veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı	1.60 0 5.00 0
2. Trafik para cezasını tahsil eden muhasebe yetkilisi mutemetleri işlemleri: 2.1. Muhasebe yetkilisi mutemedine bağlı olarak çalışan görevlilerce yedi günlük süre beklenmeksizin muhasebe yetkilisi mutemedine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı, 2.2. Kendine bağlı tahsilat görevlisi bulunan muhasebe yetkilisi mutemetlerince üç günlük süre beklenmeksizin muhasebe biriminin veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı, 2.3. Trafik para cezasını doğrudan muhasebe yetkilisi mutemedi sıfatıyla tahsil edenlerce yedi günlük süre beklenmeksizin muhasebe biriminin veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı,	1.57 0 4.50 0 1.57 0
3. Yetkili memurlarla ilgili işlemler: Pul ve Değerli Kağıtların Bayiler ve Yetkili Memurlar Vasıtası ile Sattırılmasına ve Bayilere Satış Aidatı Verilmesine Dair Yönetmelik hükümlerine göre yetkili memurlarca 15 günlük süre beklenmeden muhasebe biriminin veznesine teslim edilmesi gereken tahsilat tutarı,	1.60 0
C- MUHASEBE YETKİLİSİ ADAYLARININ EĞİTİMİ, SERTİFİKA VERİLMESİ İLE MUHASEBE YETKİLİLERİNİN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI HAKKINDA YÖNETMELİK	
Muhasebe yetkililerinin, kendilerine 5018 sayılı Kanun ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerinden, yardımcılarında devredebilecekleri görev ve yetkilere ilişkin limitler	
1. Geçici veya kesin ödeme, iade, mahsup ve bunların muhasebeleştirilmesi işlemlerinde (her bir belge için)	1.60 0
2. Banka teminat mektubu veya menkul değerlerin, kısmen veya tamamen	8.00

ilgisine iadesine ilişkin işlemlerde 3. Yukarıdaki (1) ve (2) numaralı maddelerde belirtilen tutarlar merkez muhasebe birimlerinde 3 katı olarak uygulanır. 4. Merkezi yönetim kapsamı dışındaki idareler kendi limitlerini ayrıca belirleyebilirler.	0
D- MERKEZİ YÖNETİM HARCAMA BELGELERİ YÖNETMELİĞİ	
Merkezî Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliğinin 5 inci maddesi ve konuya ilişkin Tebliğde yapılan açıklamalara göre, özel kişiler tarafından düzenlenen faturaların kaybedilmesi halinde, noter onaylı fatura örneklerinin kabul edileceği parasal alt sınırdır.	32.5 00
E-TAŞINIR MALLARIN KAYITLARDAN ÇIKARILMASI	
Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre harcama yetkilisinin onayı ile kayıtlardan çıkarılacak taşınırlar için limitler, 1. Taşınırların kamu idareleri arasında devri, imha, hurdaya ayırma, satış ve terkini için 2. Taşınırların aynı kamu idaresine bağlı harcama birimleri arasında devri için	2.50 0 12.5 00

TABLO II- ÖN ÖDEME İŞLEMLERİ

A- GENEL BÜTÇELİ İDARELERCE AÇILACAK KREDİLER		TL
1. İzin alınmaksızın açılacak kredilerde parasal sınır,		70.0 00
2. İzin alınmaksızın elektronik sayaçlara yükletilecek doğalgaz ve su bedelleri için açılacak kredi sınırı,		130. 000 70.0
3. Ön Ödeme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı maddesi gereğince Bakanlığımız adına Defterdarlıklarca verilecek kredi izinleri sınırı,		01- 120. 000
B- HARCAMA YETKİLİSİ MUTEMEDİ AVANS SINIRLARI		
1. Yapım işleri ile mal ve hizmet alımları için: 1.1. İllerde, kuruluş merkezlerinde, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçeler ve nüfusu 50.000'i geçen ilçelerde 1.2. Diğer ilçelerde		800 400 8.00
2. Şehit cenazelerinin nakli amacıyla		0
3. Yabancı konuk ve heyetlerin ağırlanması amacıyla görevlendirilen mihmandarlara		5.00 0
4. Mahkeme harç ve giderleri 4.1. Ankara, İstanbul ve İzmir il merkezleri için 4.2. Diğer il ve ilçeler için		30.0 00 8.50 0
5. Doğal afetler nedeniyle oluşacak ihtiyaçlar için		40.0 00
6. İl dışına yapılacak seyahatte kullanılacak akaryakıt giderleri için		4.00 0
7. Yakalanan yasadışı göçmenler ile sınırdışı edilecek şahıslar için		17.0 00
8. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği		300. 000
C- ÖZEL BÜTÇELİ İDARELER AVANS SINIRLARI		
1. Yükseköğrenim Kurumları için:		

1. 1. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlıkları için	4.00 0
1.2. Diğer birimleri için	800
2. Kredi ve Yurtlar Kurumu ile Milli Prodüktivite Merkezi mutemetlerine	8.00 0
3. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	22.0 00
4. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı mutemetlerine	
4.1. Kuruluş merkezinde	65.0 00
4.2. Merkez dışındaki birimlerde	112. 000
5. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü mutemetlerine	
5.1. Kuruluş merkezlerinde	585. 000
5.2. Merkez dışındaki birimlerde	235. 000
6. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü ile Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı mutemetlerine	235. 000
7. Diğer Özel Bütçeli İdarelerin mutemetleri için	800
D- MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI AVANS SINIRLARI	
1. Merkezde	29.0 00
2. İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır illerinde	19.0 00
3. Diğer illerde	13.0 00
E- DIŞ TEMSİLCİLİKLER EMRİNE VERİLECEK AVANS SINIRLARI	
1. Büyükelçilikler, Başkonsolosluklar ve Bakanlıklar ile bağlı ilgili ve ilişkili kuruluşların elçilikler ve konsolosluklar nezdinde bulunan müşavirlik ve ateşelikleri için	220. 000
2. Yabancı ülkelerde NATO emrine verilen ve diğer ülkelere görevlendirilen Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı birliklerin ihtiyacı için bütçe imkanları ile mahallinden temini gereken alımlarda kullanılmak üzere, birliğin konuşlandığı yabancı ülkede bulunması halinde askeri ateşelik emrine, askeri ateşelik bulunmadığı takdirde olağanüstü durum nedeniyle birlik komutanlık karargahının dış temsilcilik olarak kabul edilerek bu maksatla görevlendirilecek mutemetlere	220. 000
F-ASKERİ DAİRE MUTEMET AVANSLARI	
1.Milli Savunma Bakanlığı:	
1.1.Tugay ve eşitine kadar olan askeri kurum ve kuruluşları için; (Büyükşehir belediyesi bulunan il merkezlerindeki askerlik dairesi başkanlığı ve askerlik şubelerinde sadece firari erlerin sevkinde kullanılmak üzere ve Kuzey Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığına bağlı birlikler için 2 katı uygulanır.)	2.10 0
1.2.Tümen ve daha üst birlikler ile eşiti kurum ve kuruluşlar için (Kuzey Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığına bağlı birlikler için 2 katı uygulanır.)	2.50 0

1.3. Askerlik dairesi ve askerlik şubeleri için yalnızca celp ve sevk dönemlerinde kullanılmak üzere	18.00
1.4. Askeri Hastane Baştabiplikleri	11.00
1.4.1. Bir mutemet görevlendirilmesi durumunda	00
1.4.2. Bakanlıkça izin verilen durumlarda birden fazla mutemet görevlendirilmesi durumunda (her bir mutemet için)	4.300
1.5. Güvenlik nedeniyle yapılacak toplu nakiller için askeri daire mutemetlerine	18.500
1.6. Gümrükten malzeme çekecek askeri birlik, kurum ve kuruluş mutemetlerine	11.500
2. Jandarma Genel Komutanlığı:	
2.1. Bütçe uygulaması yapmayan ve başka bir birlik tarafından desteklenen tümen, alay, tabur ve eşiti birlikler	2.500
2.2. Bütçe uygulaması yapan tüm birlikler (il jandarmalar hariç)	2.200
2.3. İl jandarma komutanlıkları;	
2.3.1. 10'dan az ilçesi olan illerde	1.900
2.3.2. 10 ve daha fazla ilçesi olan illerde	2.400
3. Sahil Güvenlik Komutanlığı	
3.1. Sahil Güvenlik Komutanlığı Karargahı, SG Bölge K.lıkları, SG İkmal Merkezi K.lığı	2.150
3.2. SG Onarım Destek K.lıkları, SG İkmal Destek K.lığı, SG Hava K.lığı, SG Eğitim Merkezi K.lığı, SG Grup K.lıkları	1.750

TABLO III- TÜMEN VE DAHA ÜST BİRLİKLER İLE EŞİTİ KURUM VE KURULUŞLAR

1. Merkezde:	
Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları Karargahlarında Merkez Harcama Yetkisi Verilen Makamlar	
2. Kara Kuvvetlerinde:	
2.1. Ordu Komutanlıkları	
2.2. Kolordu Komutanlıkları	
2.3. Kadrolarında Rütbeleri Korgeneral ve Tümgeneral olan diğer Komutanlıklar ve Kurum Harcama Yetkilileri	
2.4. KKK. Depolar, Fabrika ve Dikimevleri Komutanlığı	
2.5. KKK. Depolar ve Fabrika Komutanlığı	
2.6. Kara Harp Okulu Komutanlığı	
2.7. Sınıf Okulları (Astsubay Sınıf Hazırlama Okul K.lıkları dahil) ve Eğitim Merkez Komutanlıkları	
2.8. Ana Depo ve Ana Tamir Fabrika Müdürlükleri	
3. Deniz Kuvvetlerinde:	
3.1. Donanma, Kuzey Saha, Güney Saha ve Deniz Eğitim Komutanlıkları.	
3.2. Deniz Ana Üs, Filo ve Tersane Komutanlıkları	
3.3. Kadrolarında Rütbeleri Koramiral ve Tümamiral Olan Diğer Komutanlık ve Kurum Amirlikleri	
3.4. Deniz Harp Okulu, Deniz Lisesi ve Deniz Astsubay Okulu Komutanlıkları	
3.5. Deniz Bakım Onarım ve İstihdam Komutanlıkları, Deniz İkmal Merkezi, İkmal Grubu ve İkmal Destek Komutanlıkları ve Rıhtım İskele Onarım İstihkam Tabur Komutanlığı	

3.6. Onarım Destek Komutanlıkları, Deniz Kara Araçları ve İş Makinaları Fabrika Müdürlükleri
3.7. Deniz Sınıf Okulları Komutanlıkları ve Deniz Ordu Donatım Merkez Komutanlığı
4. Hava Kuvvetlerinde:
4.1. 1 ve 2 nci Taktik Hava K.Komutanlıkları
4.2. Kadrolarında Rütbeleri Korgeneral ve Tümgeneral olan Kom.lık ve Kurum Amirlikleri
4.3. Hava Harp Okulu Komutanlığı
4.4. Hava İkmal Bakım Merkezi Komutanlıkları
4.5. Üs Komutanlıkları
4.6. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Destek Kıtalar Grup Komutanlığı
5. Diğerlerinde:
İç Tedarik Bölge Başkanlıkları, Askeri Hastane Baştabiplikleri

TABLO IV- MUHASEBE KAYITLARINDAN ÇIKARILACAK ALACAKLAR

	TL
1. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 106 nci maddesi gereğince tahsil imkansızlığı nedeniyle muhasebe kayıtlarından çıkarılacak tutar	8
2. 5828 sayılı 2009 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununun 27 nci maddesi hükmünün Bakanlığımıza verdiği yetkiye dayanılarak; muhasebe kayıtlarında olup 6183 sayılı Kanun kapsamında izlenen alacakların dışında kalan Devlet alacaklarından muhasebe kayıtlarından çıkarılacak tutar	15
3. 5018 sayılı Kanununun 79 uncu maddesi hükmünün Bakanlığımıza verdiği yetkiye dayanılarak; muhasebe kayıtlarında olup 6183 sayılı Kanun kapsamında izlenen alacakların dışında kalan kamu alacaklarından muhasebe kayıtlarından çıkarılacak tutar	15.000

TABLO V- KANUNİ FAİZ VE TEMERRÜT FAİZ ORANLARI

3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna göre yıllar itibarıyla uygulanması gereken kanuni faiz ve temerrüt faizi oranları: (Temerrüt faizi miktarının sözleşme ile kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı aşağıda belirtilen oranların üstünde ise temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz.)	Yıllık %
1. 1/1/2008 tarihinden itibaren :	
1.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse,	9
1.2. Temerrüt faiz oranı	
1.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse	9
1.2.2. Ticari işlerde (28/12/2007 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	27
2. 1/1/2007-31/12/2007 dönemi için :	
2.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse,	9
2.2. Temerrüt faiz oranı	
2.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse	9
2.2.2. Ticari işlerde (20/12/2006 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	29
3. 1/1/2006-31/12/2006 dönemi için :	
3.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse, (19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı BKK ile)	9
3.2. Temerrüt faiz oranı	
3.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı BKK ile)	9
3.2.2. Ticari işlerde (20/12/2005 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez	25

Bankası Tebliği ile)	
4. 1/7/2005-31/12/2005 dönemi için:	
4.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse, (3095 sayılı Kanunun 5335 sayılı Kanun ile değişik 1 inci maddesine göre)	12
4.2. Temerrüt faiz oranı,	
4.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (3095 sayılı Kanunun 5335 sayılı Kanun ile değişik 1 inci maddesine göre)	12
4.2.2. Ticari işlerde (25/5/2005 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	30
5. 1/5/2005-30/6/2005 dönemi için:	
5.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse (3095 sayılı Kanunun 5335 sayılı Kanun ile değişik 1 inci maddesine göre)	12
5.2. Temerrüt faiz oranı	
5.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (3095 sayılı Kanunun 5335 sayılı Kanun ile değişik 1 inci maddesine göre)	12
5.2.2. Ticari işlerde (15/6/2004 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	42
6. 1/7/2004-30/4/2005 dönemi için:	
6.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse (15/6/2004 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	38*
6.2. Temerrüt faiz oranı	
6.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (15/6/2004 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	38*
6.2.2. Ticari işlerde (15/6/2004 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	42
7. 1/1/2004-30/6/2004 dönemi için:	
7.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse (8/10/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	43*
7.2. Temerrüt faiz oranı	
7.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (8/10/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	43*
7.2.2. Ticari işlerde (8/10/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	48
8. 1/7/2003-31/12/2003 dönemi için:	
8.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse (14/6/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	50*
8.2. Temerrüt faiz oranı	
8.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (14/6/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	50*
8.2.2. Ticari işlerde (14/6/2003 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	57
9. 1/7/2002-30/6/2003 dönemi için:	
9.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse (17/5/2002 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	55*
9.2. Temerrüt faiz oranı;	
9.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse (17/5/2002 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	55*
9.2.2. Ticari işlerde (17/5/2002 tarihli Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tebliği ile)	64
10. 1/1/2000-30/6/2002 dönemi için:	
(3095 sayılı Kanunun 4489 sayılı Kanun ile değişik 1 inci maddesine göre)	
10.1. Kanuni faiz oranı sözleşme ile tespit edilmemişse	60

10.2. Temerrüt faiz oranı	
10.2.1. Sözleşme ile tespit edilmemişse	60
10.2.2. Ticari işlerde	70
11. 1/1/1998-31/12/1999 dönemi için: (20/8/1997 tarihli ve 97-9807 sayılı BKK ile) Kanuni faiz ve temerrüt faizi oranı	50
* Bakanlığımız Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü'nün 6/9/2005 tarihli ve B.07.0.BHM.0-4198/21277/31113 sayılı yazısı gereğince.	

TABLO VI- ALINDI BİRİM FİYATLARI

Örne k No	Belgenin adı	Ölçü Birimi	Biri m Fiya tı (KD V dahil) TL
6	Alındı Belgesi (Manuel)	Cilt	8
	Alındı Belgesi (Otokopili)	Takım	0,20
8	Mahsup Alındısı	Cilt	10
13	Teslimat Müzekkeresi	Cilt	13
11	Tahsildar Alındısı	Cilt	10
12	Muhasebe Yetkilisi Mutemedi Alındısı	Cilt	10
15	Gönderme Emri	Cilt	10
16	Döviz Gönderme Emri	Cilt	10
	Vezne Alındısı	Cilt	8
	Menkul Kıymetler Alındısı	Cilt	8
	Bilgisayarlı Vezne Alındısı	Takım	0,20
	Bilgisayarlı Muhasebe Yetkilisi Mutemedi Alındısı	Takım	0,20

Yukarıda tablo halinde birim fiyatı belirlenen alındılar ve diğer belgeler, talepte bulunan döner sermaye saymanlıkları ile genel bütçe dışındaki diğer kamu idarelerine hizmet veren muhasebe birimlerine satılabilir. Takım kelimesi 2 veya 3 nüsha halindeki tek bir alındıyı ifade etmektedir.

[R.G. 14 Şubat 2009 – 27141]

 [İçindekilere dön](#)

Maliye Bakanlığında:

KATMA DEĞER VERGİSİ GENEL TEBLİĞİ (SERİ NO: 112)

3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanunu uygulamasına ilişkin olarak aşağıdaki açıklama ve düzenlemelerin yapılmasına gerek duyulmuştur.

1. ALTIN, GÜMÜŞ VE PLATİN İLE İLGİLİ ARAMA, İŞLETME, ZENGİNLEŞTİRME VE RAFİNAJ FAALİYETLERİNE YÖNELİK TESLİM VE HİZMETLERDE İSTİSNA UYGULAMASI

KDV Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde 5228 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile "Altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerine ilişkin olmak üzere, bu faaliyetleri yürütenlere yapılan teslim ve

hizmetler" istisna kapsamına alınmıştır. Bu istisnanın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ise 95 Seri No.lu KDV Genel Tebliği ile değişik 93 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinde belirlenmiştir.

Ancak bu Tebliğin yayımlandığı tarihi izleyen ay başından geçerli olmak üzere altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme ve rafinaj faaliyetlerinde bulunanlara istisna kapsamında yapılacak mal teslimleri ve hizmet ifalarında aşağıdaki şekilde hareket edilmesi uygun görülmüş olup, 93 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin (1.2.) numaralı bölümü bu Tebliğin yayımlandığı tarihi izleyen ay başından geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır.

1.1. İstisnanın Kapsamı

1.1.1. Mükellefler Bakımından

KDV Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenen istisna, altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinde bulunanlara, söz konusu faaliyetlerine ilişkin olmak üzere yapılan teslim ve hizmetleri kapsamaktadır.

İstisnadan, 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan maden arama, altın, gümüş veya platin madenleri için işletme ruhsatı alan firmalarla, zenginleştirme işini yapan firmalar ve yaptıkları işlemler Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanmış olan "Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Altın Standardı ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ" ile "Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Gümüş ve Platin Standartları ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ" hükümlerine göre "rafinaj faaliyeti" sayılan firmalar faydalanacaktır.

Altın, gümüş veya platin ile ilgili arama, işletme ve zenginleştirme faaliyetleri için istisnadan faydalanmak isteyen mükellefler, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na müracaat ederek (**Ek:1**)'de yer alan yazıyı alacaklardır. Maden arama ruhsatı sahibi mükellefler söz konusu madenleri aradıklarına dair bilgiyi belge talep dilekçesine yazacak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı talebi değerlendirirken maden sahasının özelliklerini de dikkate alarak söz konusu yazıyı verecektir.

1.1.2. İşlemler Bakımından

İstisna, altın, gümüş veya platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılmak üzere satın alınan mal ve hizmetleri kapsamaktadır.

Mükellefler bu faaliyetler nedeniyle indirim hakkına sahip oldukları alış ve giderlere ait yükledikleri KDV tutarlarını ilgili dönem beyannamesinde indirim konusu yapacaklardır. İndirim yoluyla giderilemeyen KDV, mükellefin talebi üzerine bu Tebliğin (1.2.) numaralı bölümünde yapılan düzenlemeler çerçevesinde iade edilebilecektir.

1.2. İstisnanın Uygulanması

İstisna, verginin önce uygulanıp sonra iade edilmesi şeklinde yürütülecektir. Bu nedenle altın, gümüş veya platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinde bulunanların mal ve hizmet alımlarında genel hükümler çerçevesinde KDV uygulanacaktır. Bu şekilde yüklenilen vergiler ilgili dönemde indirim konusu yapılacaktır.

Mükellefler tarafından indirim konusu yapılan vergilerden bir vergilendirme döneminde gerçekleştirilen arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinin bünyesine giren teslim ve hizmetlere ait kısım, KDV Kanununun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrasının verdiği yetkiye istinaden Bakanlar Kurulunca belirlenen alt limiti (2004/8127 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 100 TL) aşmadığı için istisnadan yararlanamayacak alımlar çıkarılmak suretiyle tespit edilecektir. Yüklenilen vergi tutarı verilecek ilk KDV beyannamesine iade olarak dâhil edilecek ve buna göre hesaplanan KDV alacağı, mükellefin isteğine göre mahsuben veya nakden iade edilecektir.

İade talebi bir dilekçe ile yapılacak, bu dilekçeye;

- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından alınan (Ek:1) yazının mükellef tarafından imza ve kaşe tatbik edilmek suretiyle onaylanmış bir örneği (bir kereye mahsus olmak üzere),
- istisna kapsamında kabul edilen harcamalara ait liste (Bu listede alım yapılan mükellefin unvanı, vergi kimlik numarası, vergi dairesi, faturanın tarihi, sayısı ile işlem bedeli ve KDV tutarı bilgileri yer alacaktır.),
- istisnaya konu işlemlerin gerçekleştiği döneme ait indirilecek KDV listesi, eklenecektir.

İade talepleri, 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin mal ihracından doğan KDV'nin iadesindeki esaslar çerçevesinde sonuçlandırılacaktır.

1.3. İstisna Uygulamasına İlişkin Diğer Hususlar

1.3.1. Altın, gümüş veya platin işletme faaliyeti sırasında, maden cevherinin kompleks halde olması nedeniyle altın, gümüş veya platin yanında başka metallerin de üretilmesi, işletme faaliyetine ilişkin alımların tamamının istisnadan yararlanmasına engel değildir.

1.3.2. İşletme, zenginleştirme ve rafinaj hizmetleri genel esaslara göre KDV'ye tabidir. Ancak, işletme faaliyetini yürütenlere verilecek zenginleştirme ve rafinaj hizmetleri ile zenginleştirme faaliyetini yürütenlere verilecek rafinaj hizmetleri KDV Kanununun 13/c maddesi uyarınca bu Tebliğin (1.2.) bölümünde yapılan açıklamalara göre istisna kapsamında değerlendirilecektir.

1.3.3. Rafinaj faaliyetinde bulunan mükelleflerin rafinajı yapılacak ürünün satın alınması sırasında yüklendikleri vergilerin de iade kapsamında değerlendirileceği tabiidir.

1.3.4. Vergi daireleri, rafinaj faaliyeti nedeniyle iade talep eden mükellefin, Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanmış olan Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Altın Standardı ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ ile Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Gümüş ve Platin Standartları ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ hükümlerine göre "rafinaj faaliyeti" yürüten bir firma olduğunu araştırıp tespit ettikten sonra iade işlemini yerine getireceklerdir.

1.3.5. Arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinde bulunanların bu faaliyetleri sonucu elde ettikleri külçe altın ve külçe gümüş teslimleri KDV Kanununun 17/4-g maddesine göre KDV'den istisnadır. Söz konusu istisna hükmü, kısmi istisna mahiyetinde olmakla birlikte altın ve gümüş ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerine ilişkin olarak Kanunun 13/c maddesinde yer alan istisna uygulaması tam istisna mahiyetinde olduğundan arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetleri sonucu ortaya çıkan külçe altın ve külçe gümüş teslimleri ile ilgili olarak yüklenilen vergilerin gelir ve kurumlar vergisi bakımından gider veya maliyet unsuru olarak değerlendirilmesine ve söz konusu tutarların indirim hesaplarından çıkarılmasına gerek bulunmamaktadır.

2. ULUSAL GÜVENLİK AMAÇLI TESLİM VE HİZMETLERE İLİŞKİN İSTİSNA

KDV Kanununun 13 üncü maddesine 5228 sayılı Kanunla eklenen (f) bendi ile Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Savunma Sanayii Müsteşarlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğüne milli savunma ve iç güvenlik ihtiyaçları için uçak, helikopter, gemi, denizaltı, tank, panzer, zırhlı personel taşıyıcı, roket, füze ve benzeri araçlar, silah, mühimmat, silah malzeme, teçhizat ve sistemleri ile bunların araştırma-geliştirme, yazılım, üretim, montaj, yedek parça, bakım-onarım ve modernizasyonuna ilişkin olarak yapılan teslim ve hizmetler ve bu teslim ve hizmetleri gerçekleştirenlere bu kapsamda yapılacak olan, miktarı ve nitelikleri yukarıda sayılan kuruluşlarca onaylanan teslim ve hizmetler KDV'den istisna edilmiştir.

KDV Kanununun 13 üncü maddesinin son fıkrası ile Bakanlığımıza verilen yetkiye dayanılarak söz konusu istisnanın uygulamasına ilişkin usul ve esaslar bu Tebliğin yayımını izleyen ay başından geçerli olmak üzere aşağıda belirtildiği şekilde tespit edilmiştir.

2.1. İstisnanın Kapsamı

2.1.1. Mükellefler Bakımından

KDV Kanununun 13 üncü maddesine 5228 sayılı Kanunla eklenen (f) bendindeki istisna,

- Millî Savunma Bakanlığı,
- Jandarma Genel Komutanlığı,
- Sahil Güvenlik Komutanlığı,
- Savunma Sanayii Müsteşarlığı,
- Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı,
- Emniyet Genel Müdürlüğü,
- Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü'ne (Ulusal Güvenlik Kuruluşları)

aşağıda belirtilen mal teslimleri ile hizmet ifalarında uygulanabilecektir.

Bu kuruluşlara istisna kapsamında mal teslimi ya da hizmet ifasında bulunmayı taahhüt eden mükelleflere (yüklenicilere) kapsam ve niteliği ulusal güvenlik kuruluşları tarafından onaylanacak mal teslimleri ile hizmet ifalarında da istisna uygulanacaktır.

2.1.2. İşlemler Bakımından

İstisna kapsamına, ulusal güvenlik kuruluşlarına;

- Uçak, helikopter, gemi, denizaltı, tank, panzer, zırhlı personel taşıyıcı, roket, füze ve benzeri araç ve silahlar ile bunların oluşturduğu sistemlerin, bu araç, silah ve sistemlere ilişkin mühimmat, teçhizat, yedek parça ve eklentilerinin teslimi,
- belirtilen araç, silah ve sistemlerle ilgili ar-ge faaliyetleri için yapılan alımlar, yazılım, üretim, montaj, tadil-bakım-onarım ve modernizasyon işlemi şeklindeki mal teslimi ve hizmet ifaları,

girmektedir.

Bu çerçevede söz konusu araç, silah ve sistemlerin temini kapsamında alınan eğitim hizmetlerinin de istisnadan yararlanacağı tabiidir. Aynı şekilde, idari ve hizmet araçları dışında kalan muharebe ve taktik harekâtla ilgili savunma gereksinmelerini karşılamak üzere, özel olarak muharebe için imal edilen zırhlı veya zırhsız, silahlı veya silahsız motorlu araçların teslimleri de istisna kapsamında mütalaa edilecektir.

Ulusal güvenlik kuruluşlarına sadece yukarıda belirtilen teslim ve hizmetlerde istisna uygulanabilecek, bu kuruluşların diğer harcamaları genel hükümler çerçevesinde vergiye tabi olacaktır. Buna göre, ulusal güvenlikle ilgili kuruluşların yemek, giyecek, hizmet binası, her türlü büro malzemesi, mefruşat, kırtasiye, bentte sayılanlar dışındaki araç alımları, taşıma işleri, istisna kapsamına girmeyen iktisadi kıymetlerin, imal, inşa, tadil, bakım, onarım harcamaları ve benzeri alımlar ulusal güvenlik faaliyetleri ile dolaylı olarak ilgili olsa bile istisna kapsamında değerlendirilmeyecektir.

2.2. İstisnanın Uygulanması

2.2.1. Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Doğrudan Yapılan Teslim ve Hizmetlerde

Ulusal güvenlik kuruluşlarına istisna kapsamında doğrudan teslim ve hizmet ifasında bulunan yükleniciler, düzenleyecekleri faturada bu Tebliğin (2.1) bölümündeki açıklamalar çerçevesinde istisna uygulayarak işlem yapacaklardır. Faturada istisna kapsamına girmeyen işlemler de bulunuyorsa, istisna olan işlemler ayrıca gösterilecektir. Bu mal ve hizmetleri alan ulusal güvenlik kuruluşları faturayı düzenleyen yükleniciye istisna kapsamında yapılan işlemin belgelenmesi amacıyla örneği (Ek:2)'de yer alan yetkili birim amirinin mühür ve imzasının tatbik edileceği bir yazı vereceklerdir. Bu yazıda mükellefin kimlik bilgileri ile faturanın tarih ve numarasına yer verilerek, fatura muhteviyatı mal ve hizmetlerin 3065 sayılı KDV Kanununun 13/f maddesi gereğince KDV'den müstesna olduğu belirtilecektir. Bu yazının Vergi Usul Kanununun muhafaza ve ibraz hükümlerine uygun olarak yüklenici tarafından saklanacağı ve gerektiğinde yetkililere ibraz edileceği tabiidir.

İstisna kapsamına giren malların ulusal güvenlik kuruluşu tarafından ithal edilmesi halinde söz konusu yazı ilgili gümrük idaresine hitaben düzenlenecektir.

2.2.2. Yüklenici Firmalara Yapılacak Teslim ve Hizmetlerde

Yüklenicilere kapsam ve niteliği ilgili ulusal güvenlik kuruluşu tarafından onaylanacak mal teslimleri ile hizmet ifaları da KDV Kanununun 13/f maddesine göre KDV'den müstesnadır.

Yüklenicilere yapılacak teslim ve hizmetlerde istisna uygulaması aşağıdaki şekilde yürütülecektir:

Yüklenici firmaların (yurt dışında yerleşik olanlar dahil) KDV Kanununun 13/f maddesi kapsamında gerçekleşecek alımlarında ulusal güvenlik kuruluşu ile imzalanan sözleşme esas alınacaktır.

Yükleniciler, ulusal güvenlik kuruluşu ile imzaladıkları sözleşmeye dayanarak, yapacakları teslim ve hizmetlerin üretiminde kullanacakları mal ve hizmetleri cinsi ve ölçü birimi (adet, ton, kg, m², vb.) itibarıyla bir listede toplayacaklar ve ulusal güvenlik kuruluşunun onayına sunacaklardır.

Ulusal güvenlik kuruluşu bu listeyi nihai mal veya hizmetin üretimine yönelik olarak sarf edilecek mal ve hizmetlerden oluşup oluşmadığı bakımından inceleyecek ve üzerinde gerek duyduğu değişiklikleri yaparak (Ek:3)'te yer alan biçimde onaylayacaktır. İstisna kapsamında temin edilecek mal ve hizmetleri gösteren bu liste, projenin yürütülmesinde ortaya çıkan gelişmeler/ihtiyaçlar (sözleşme değişikliği, yeni mallara ihtiyaç duyulması vb sebepler) çerçevesinde ve alıcı ulusal güvenlik kuruluşunun öngördüğü zaman dilimleri içinde değiştirilebilecektir. Değişiklik listeleri, önceki liste bilgilerini içerecek şekilde tanzim olunacaktır.

Ulusal güvenlik kuruluşu ayrıca onayladığı listedeki mal ve hizmetlerin KDV'den müstesna olarak temin edilebilmesi için örneği (Ek:4)'te yer alan, yetkili birim amirinin mühür ve imzasının tatbik edileceği belgeyi düzenleyerek yüklenicilere verecektir. Bu belgenin Vergi Usul Kanununun muhafaza ve ibraz hükümlerine uygun olarak yüklenici mükellef tarafından saklanacağı ve gerektiğinde yetkililere ibraz edileceği tabiidir.

Yükleniciler, ulusal güvenlik kuruluşunun onayladığı listeyi onay tarihinden itibaren 30 gün içinde ve her durumda bu liste kapsamında alım yapmadan önce elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığı'na göndereceklerdir.

Yüklenici kuruluş, mal ve hizmet alımları sırasında ulusal güvenlik kuruluşu tarafından kendisine verilen istisna belgesi ile onaylı listenin (ilgili bölümü firma kaşesi tatbik edilen ve yetkilileri tarafından imzalanan) bir örneğini satıcı mükellefe ibraz edecektir. Satıcı, yüklenici firma adına düzenleyeceği faturaya söz konusu belgenin tarih ve sayısını da yazmak suretiyle teslim ve hizmet bedeline KDV uygulamayacaktır.

Yüklenici kuruluşun onaylı listede yer alan malları ithal etmesi halinde ise istisna belgesi ile onaylı listenin (ilgili bölümünün firma kaşesi tatbik edilmiş ve yetkilileri tarafından imzalanmış) bir örneği gümrük idaresine verilerek söz konusu ithalatın KDV uygulanmadan gerçekleşmesi sağlanacaktır. Öte yandan, yüklenici kuruluşlar ithal ettikleri onaylı listede yer alan hizmetler için başkaca bir işleme gerek olmaksızın sorumlu sıfatıyla KDV hesaplamayacaklardır.

Bu kapsamda istisna uygulanabilmesi için yükleniciye düzenlenen aynı faturada yer alan istisna kapsamındaki teslim ve hizmetlerin KDV hariç tutarları toplamının 10.000 TL ve daha fazla olması gerekmektedir. Bu tutarın altındaki alımlar listede yer alsa dahi KDV hesaplanacaktır. Bu sınır ithalat işlemleri bakımından geçerli değildir.

Yüklenicilere istisna kapsamında mal teslimi ve hizmet ifasında bulunan satıcılar, bu satışlara ait bilgileri ilgili dönem beyannamesinin düzenlenmesi esnasında e-beyanname ortamında açılacak ve örneği (Ek:5)'te yer alan form ile Gelir İdaresi Başkanlığına elektronik ortamda intikal ettireceklerdir. İstisna kapsamındaki işlemlerini bu form ile Gelir İdaresi Başkanlığına bildirmeyen mükelleflerin KDV iade talepleri kabul edilmeyecektir.

2.3. İade Uygulaması

2.3.1. Ulusal Güvenlik Kuruluşlarına Doğrudan Yapılan Teslim ve Hizmetlerde

Yükleniciler, istisna kapsamında yapmış oldukları teslim ve hizmetleri ait oldukları dönemler itibarıyla KDV beyannamesinin "Tam İstisna Kapsamındaki İşlemler" Tablosunun

310 numaralı satırında beyan edeceklerdir. İstisna kapsamında yapılan teslim ve hizmetlere ait yüklenilen KDV'nin indirim yoluyla telafi edilemeyen kısmı ise 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin mal ihracından doğan KDV'nin iadesindeki esaslar çerçevesinde nakden veya mahsuben iade edilecektir.

İade talebi bir dilekçe ile yapılacak ve istisna kapsamındaki işlemlerin beyan edildiği dönem beyannamesi ile birlikte verilecektir. Dilekçeye; Tebliğ ekinde yer alan (Ek:2) yazısının mükellef tarafından imza ve kaşe tatbik edilmek suretiyle onaylanmış bir örneği, yüklenilen KDV tablosu, iade talep edilen döneme ait indirilecek KDV listesi ile istisna kapsamında düzenlenen satış faturalarının listesinin eklenmesi gerekmektedir.

2.3.2. Yüklenici Firmalara Yapılan Teslim ve Hizmetlerde

Bu Tebliğin (2.2.2) bölümündeki açıklamalara göre yüklenicilere istisna kapsamında mal teslimi veya hizmet ifasında bulunan mükellefler yapmış oldukları teslim ve hizmetleri ait oldukları dönemler itibariyle KDV beyannamesinin "Tam İstisna Kapsamındaki İşlemler" Tablosunun 310 numaralı satırında beyan edeceklerdir. İstisna kapsamında yapılan teslim ve hizmetlere ait yüklenilen KDV'nin indirim yoluyla telafi edilemeyen kısmı ise 84 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin mal ihracından doğan KDV'nin iadesindeki esaslar çerçevesinde nakden veya mahsuben iade edilecektir.

Bu kapsamda yapılacak iade taleplerine ilişkin dilekçeye yükleniciler tarafından işlem sırasında verilen istisna belgesi ile onaylı listenin (ilgili bölümünün firma kaşesi tatbik edilmiş ve yetkilileri tarafından imzalanmış) bir örneği ile yüklenilen vergi tablosu, istisnaya konu işlemlerin gerçekleştiği döneme ait indirilecek KDV listesi de eklenecektir.

Öte yandan, yüklenicilere istisna kapsamında mal teslimi ve hizmet ifasında bulunan ve örneği (Ek:5)'te yer alan formu dolduran satıcıların iade taleplerini yerine getiren vergi daireleri, Gelir İdaresi Başkanlığından iadeye konu teslim veya hizmetin ulusal güvenlik kuruluşu tarafından onaylanan listede yer aldığı elektronik teyidini sağlayacaklardır. Ulusal güvenlik kuruluşu tarafından onaylı listede bulunmayan bir teslim veya hizmetten doğan iade talebi kabul edilmeyecektir.

2.4. Mütteselsil Sorumluluk

Yüklenici firmaların ulusal güvenlik kuruluşu tarafından onaylanan miktardan daha fazla mal veya hizmeti istisna kapsamında aldıkları ya da aldıkları mal veya hizmeti istisna kapsamı dışındaki bir işlemde kullandıkları tespit edildiği takdirde, alışıta ödenmeyen KDV ile buna bağlı ceza, faiz ve zamlar kendilerinden aranacaktır.

2.5. Devam Eden İşlemler

KDV Kanununun 13/f maddesi ile 93 Seri No.lu KDV Genel Tebliği'nin (1.4) bölümü kapsamında başlayan ve halen devam eden işlemlerle ilgili bu Tebliğin yürürlüğünden sonra temin edilecek mal ve hizmetler için yukarıdaki (2.2) ve (2.3) bölümlere göre işlem yapılması mümkündür.

93 Seri No.lu KDV Genel Tebliği'nin (1.4) bölümü kapsamında başlayan ve halen devam eden işlemlerle ilgili olarak bu Tebliğin yürürlük tarihinden önce temin edilen teslim ve hizmetler için ödenen KDV, 93 Seri No.lu KDV Genel Tebliği'ndeki düzenlemeler esas alınarak iade edilir.

3. ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ (ÖTV) KANUNUNUN (8/1) MADDESİ KAPSAMINDA TESLİM EDİLEN MALLARIN ÖTV'Sİ ÜZERİNDEN HESAPLANAN KDV'NİN DÜZELTİLMESİ

ÖTV Kanununun 8 inci maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre, ÖTV Kanununa ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki malların; (I) sayılı listeye dahil olmayan malların imalinde kullanılmak üzere mükellefler tarafından tesliminde tarh ve tahakkuk ettirilen ÖTV'nin Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek kısmı teminat alınmak suretiyle tecil olunmaktadır.

Söz konusu malların; tecil tarihini takip eden aybaşından itibaren oniki ay içinde ÖTV Kanununa ekli (I) sayılı listeye dahil olmayan malların imalinde kullanılması halinde tecil edilen ÖTV terkin edilmektedir.

Bu uygulamada, teslim konu mallara ait tecil edilen ÖTV, KDV Kanununun 20 ve 24 üncü maddeleri uyarınca KDV matrahına dahildir. Ancak KDV matrahına dahil ÖTV'nin yukarıda belirtilen şekilde terkin edilmesi halinde, tecil edilen ÖTV üzerinden hesaplanan KDV, fazla/yersiz hesaplanan KDV niteliğine dönüştüğünden, aşağıdaki şekilde işlem yapılması Bakanlığımızca uygun görülmüştür:

KDV Kanununun 8 inci maddesinin (2) numaralı bendinde "Vergiye tabi bir işlem söz konusu olmadığı veya katma değer vergisini fatura veya benzeri vesikalarda göstermeye hakkı bulunmadığı halde; düzenlediği bu tür vesikalarda katma değer vergisi gösterenler, bu vergiyi ödemekle mükelleftirler. Bu husus kanuna göre borçlu oldukları vergi tutarından daha yüksek bir meblağı gösteren mükellefler için de geçerlidir. Bu gibi sebeplerle fazla ödenen vergiler, Maliye Bakanlığının belirleyeceği usul ve esaslara göre ilgililere iade edilir." hükmü yer almaktadır.

Buna göre, alıcılar tarafından fazla ödenen KDV'nin; ilgili vergi dairesinin tecil edilen ÖTV'nin terkin edildiğini satıcı mükellefin vergi dairesinden teyidini alması kaydıyla 91 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin "I-Fazla ve Yersiz Ödenen Vergilerin İndirim Hakkına Sahip Olanlara İadesi" bölümünde yapılan açıklamalar çerçevesinde en erken ÖTV'nin terkin işleminin yapıldığı dönemde vergi inceleme veya yeminli mali müşavir tasdik raporu ile teminat aranılmaksızın iade edilmesi mümkün bulunmaktadır.

4. İHRAÇ KAYDIYLA TESLİM EDİLEN MALLARIN SÜRESİNDE İHRAÇ EDİLEMEMESİ HALİNDE EK SÜRE TALEBİ

KDV Kanununun 11/1-c maddesine göre imalatçılar tarafından ihracatçılara ihraç kaydıyla teslim edilen malların teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde ihraç edilmesi gerekmektedir. Bu malların ihracatının mücbir sebepler veya beklenmedik durumlar nedeniyle üç ay içinde gerçekleştirilememesi halinde ise en geç üç aylık sürenin dolduğu tarihten itibaren 15 gün içinde başvuran ihracatçılara, Maliye Bakanlığınca veya Bakanlığın uygun görmesi halinde vergi dairelerince üç aya kadar ek süre verilmesi mümkün bulunmaktadır.

Bu Tebliğin yayımını izleyen ay başından itibaren geçerli olmak üzere, ihraç kaydıyla teslim aldıkları malları yasal süresi içinde mücbir sebepler veya beklenmedik durumlara bağlı olarak ihraç edemeyen mükelleflerin ek süre taleplerinin ilgili vergi dairesi başkanlıkları ve defterdarlıklar tarafından değerlendirilmesi Bakanlığımızca uygun görülmüştür.

Buna göre, KDV Kanununun 11/1-c maddesi uyarınca ihraç kaydıyla teslim edilen bir malın (teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 üncü ayın sonuna kadar) ihracatının gerçekleşmemesi halinde, ek süre ihracatçılar tarafından en geç 3 aylık sürenin sonundan itibaren 15 gün içinde ya bağlı oldukları vergi dairesine ya da ilgili vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlığa verilecek bir dilekçe ile istenecektir. Bu süreden sonra yapılan veya ihracatçısı tarafından yapılmayan ek süre taleplerinin (mali tatile rastlarsa dahi) değerlendirilmesi ve kabulü söz konusu değildir.

İhracatçı ek süre talebine ilişkin dilekçede mücbir sebep veya beklenmedik durumu belirtecek, bu dilekçeye yalnızca ihraç kaydıyla teslimatın bir örneğini ekleyecektir. Vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık mükelleflerden ek süre talebine neden gösterilen olay veya durumun tevsikine yönelik herhangi bir belge talep etmeyecektir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, vergi dairesi başkanlıkları ile defterdarlıklar kendilerine doğrudan ya da mükellefin bağlı olduğu vergi dairesi kanalıyla yapılan ek süre taleplerini öncelikle zamanında ve ilgili ihracatçı mükellef tarafından yapılmış yapılmadığı bakımından inceleyeceklerdir.

Ek süre verilmesinde mücbir sebebin varlığı Vergi Usul Kanununun 13 üncü maddesi hükmü esas alınarak belirlenecektir. İhracatçı mükellefin iradesi dışında ortaya çıkan, dolayısıyla ihracatın kanuni süresinde gerçekleşmesine engel teşkil eden ve mücbir sebep kabul edilmeyen haller ise beklenmedik durum sayılacaktır.

Bu çerçevede; ihracatın yapılacağı ülkedeki savaş hali/siyasal karışıklıklar, ekonomik belirsizlik ve durgunluk, yurt dışındaki alıcının sipariş ertelemesi/iptal etmesi, teslim

programındaki değişiklikler, bedelin transferinde karşılaşılan aksaklık veya gecikmeler, akreditif süresinin dolması, ihraç edilecek malın tüketim mevsiminin geçmesi, uygun depolama koşullarına sahip olunmaması, ithalatçı ülke ile yaşanan siyasi veya ekonomik sorunlar, ihraç malının taşınmasında karşılaşılan sorunlar (gemilerin yükleme limanlarına gecikmeli yanaşması, taşıma aracı veya konteyner bulunamaması), milli tatiller, iklim koşulları, gümrüklerde yaşanan sorunlar (gümrüklerdeki araç yoğunluğu, gümrüklerde grev-iş yavaşlatma), resmi makamlardan ihracat için izin alınamaması gibi haller beklenmedik durumlar olarak değerlendirilecektir. Vergi dairesi başkanlıkları veya defterdarlıklar mücbir sebep veya beklenmedik durum sayılıp sayılamayacağı konusunda tereddüt ettikleri hususlar hakkında Gelir İdaresi Başkanlığından görüş isteyecektir.

KDV Kanununun 11/1-c maddesinde öngörülen ek süre üç ay ile sınırlıdır. Bu nedenle üç aydan az ek süre isteyen ve bu talebi kabul edilen mükellefler hariç olmak üzere, üç aylık ek süre içinde ihracatın gerçekleştirilememesi halinde ikinci bir ek sürenin verilmesine Kanunen imkan bulunmamaktadır. Üç aydan az ek süre isteyen mükelleflerin ise sonradan üç aya kadar olan dönem için ilave süre istemeleri mümkündür.

Tebliğ olunur.

Ek:1

T.C.
ENERJİ ve TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Maden İşleri Genel Müdürlüğü

Sayı :

Konu :

.....
.....
.....

İlgi :

..... Vergi Dairesi Müdürlüğünün Vergi Kimlik Numaralı mükellefi olarak tarih ve sayılı Maden Arama/Altın, Gümüş veya Platin İşletme/ Zenginleştirme Ruhsatı¹ ile/....../20.. tarihine kadar altın, gümüş veya platin Arama//İşletme/Zenginleştirme² faaliyeti/faaliyetlerinde bulunmanız uygun görülmüştür.

İş bu yazı Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 112 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin (1.1) bölümünde yapılan açıklamalar uyarınca düzenlenmiştir.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

Bakan a.

1 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın arama/işletme ruhsatının tarih ve sayısı yazılacaktır.

2 Faaliyetin arama, işletme, zenginleştirme işlemlerinden hangisi ya da hangilerinden oluştuğu belirtilecektir.

Ek:2

T.C.
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
Savunma Sanayi Müsteşarlığı

Sayı :
Konu :

.....
.....
.....
.....

Şirketinizce/firmanızca/kuruluşunuzca .../.../20.. tarihli ve...sayılı fatura ile Bakanlığımıza/Komutanlığımıza/Müsteşarlığımıza/Genel Müdürlüğümüze teslim edilen mallar/ ifa edilen hizmetler 3065 sayılı Kanununun 13/f maddesi kapsamında KDV'den müstesnadır.

İş bu yazı Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 112 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin (2.1) bölümünde yapılan açıklamalar uyarınca düzenlenmiştir.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

İmza/Kaşe

Ek:3

**ULUSAL GÜVENLİK KURULUŞLARINA KDV KANUNUNUN 13/f MADDESİ
KAPSAMINDA YAPILACAK TESLİM VE HİZMETLERİN ÜRETİMİNDE
KULLANILACAK MAL VE HİZMETLERE AİT LİSTE**

TARİH :	
SAYI:	

SÖZLEŞME YAPILAN ULUSAL GÜVENLİK KURULUŞUNUN		YÜKLENİCİ FİRMANIN	
ADI / UNVANI	VERGİ KİMLİK NUMARASI	ADI / UNVANI	VERGİ KİMLİK NO
İŞİN ADI		İSTİSNA BELGESİNİN	
		TARİHİ	SAYISI

YAPILACAK TESLİM VE HİZMETLERİN ÜRETİMİNDE KULLANILACAK MAL VE HİZMETLER			
LİSTE SIRA NO	CİNSİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI

Ek:4

T.C.
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
Savunma Sanayi Müsteşarlığı

Sayı :
Konu:

.....
.....
.....
.....

İLGİ: ../.../20XY tarihli dilekçeniz.

Bakanlığımız/Müsteşarlığımız/Komutanlığımız/Genel Müdürlüğümüz tarafından şirketinize ihale edilen ve ../.../20.. tarihinde sözleşmesi imzalanan projeye ilişkin olarak şirketiniz tarafından hazırlanan ekli listede sayılan teslim ve hizmetlerin, Bakanlığımıza/Müsteşarlığımıza/Komutanlığımıza/Genel Müdürlüğümüze teslim edilecek mallar ile ifa edilecek hizmetlerin üretimine ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, söz konusu listedeki mal ve hizmetlerin firmanızca temini Katma Değer Vergisi Kanununun 13 üncü maddesine 5228 sayılı Kanunla eklenen (f) bendi kapsamında KDV'den müstesnadır.

Bu belge, Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 112 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinde yapılan düzenlemelere dayanılarak ve ../.../20.. tarihine kadar geçerli olmak üzere tanzim olunmuştur.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

İmza/Kaşe

Ek:5

KDV KANUNUNUN 13/f MADDESİ KAPSAMINDA YÜKLENİCİ FİRMALARA YAPILAN TESLİM VE HİZMETLERE AİT LİSTE

SIRA NO	İSTİSNA BELGESİNİ DÜZENLEYEN ULUSAL GÜVENLİK KURULUŞUNUN VERGİ KİMLİK NUMARASI	ULUSAL GÜVENLİK KURULUŞU TARAFINDAN VERİLEN İSTİSNA BELGESİNİN		ULUSAL GÜVENLİK KURULUŞU TARAFINDAN ONAYLANAN LİSTENİN		ALICI FİRMANIN		MALIN / HİZMETİN				FATURA		
		TARİHİ	SAYISI	TARİHİ	SAYISI	ADI/UNVANI	VERGİ KİMLİK NUMARASI	LİSTE SIRA NO	CİNSİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	TARİHİ	NO	BEDELİ

[R.G. 12 Şubat 2009 – 27139]
_____ . _____

 [İçindekilere dön](#)

2009 Yılı Noterlik Ücret Tarifesi

Adalet Bakanlığından :

2009 YILI NOTERLİK ÜCRET TARİFESİ

Noter ücreti:

Madde 1 - Noterler, yaptıkları işlemlerden Harçlar Kanunu'na göre aldıkları harçların yüzde otuzu oranında noter ücreti alırlar.

Bu ücret, bir noterlik işleminde 1.85-TL. dan az olamaz.

Bu suretle hesaplanan ücret miktarlarında (0.5-KR'nın) yarım kuruşun altındaki değerler dikkate alınmaz.

Düzenleme ücreti :

Madde 2- Noterler, yaptıkları vasiyetname ve vakıf senedi düzenlemesinden 84.16 -TL. düzenleme ücreti alırlar.

Bu işlemlerden vazgeçme veya bunların feshi, iptali ve değiştirilmesi yukarıda belirtilen ücretin üçte biri oranında ücrete tabidir. Düzenleme ücreti alınması gereken bir işlemde hesap edilecek noter ücreti ile düzenleme ücretinden hangisi fazla ise o ücret alınır.

Yazı ücreti :

Madde 3- Noterler, her ne suretle olursa olsun yazdıkları kağıtların dairede kalan nüshası ile iş sahibine verilen asıl ve örneklerinin her sayfasından 2.51-TL. yazı ücreti alırlar.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen kağıtların örneklerinin iş sahibinin istek ve onayı üzerine, noterlik dairesinde fotokopi yoluyla çıkartılması halinde, bu örneklerin her sayfası da aynı ücrete tabidir

Özel kanunlarında harç, damga vergisi ve resimden muaf tutulan işlemleri noter yazdığı takdirde, yukarıdaki fıkra hükmü gereğince yazı ücreti alınır.

Tanıklık ve onama şerhlerinden yazı ücreti alınmaz.

Çevirme ücreti :

Madde 4 - 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 103. maddesi hükmü uyarınca, noter tarafından bir dilden diğer dile, bir yazıdan diğer yazıya çevrilen veya çevrilen kağıtların her sayfasından 21.07-TL. çevirme ücreti alınır.

Bir dilden diğer dile veya bir yazıdan diğer yazıya çevrilen veya çevrilen kağıtların 10 veya daha az satırı içeren sayfalarından birinci fıkrada gösterilenin yarısı kadar ücret alınır.

Karşılaştırma ücreti :

Madde 5 - Dışarıda yazılıp onama veya tebliğ için noterliğe getirilen kağıtların karşılaştırılmasından (Asıllar hariç) sayfa başına 2.51-TL. ücret alınır.

Özel kanunlarında harç, damga vergisi ve resimden muaf tutulan işlemlerden de bu ücret aynen alınır.

Tescil ücreti :

Madde 6- Kanun uyarınca tescili gereken işlemlere ait kağıtlardan, işlem başına maktu olarak 80-KR. tescil ücreti alınır.

Emanetlerin saklanması ücreti :

Madde 7 - Noterler, saklayacakları emanetler için (emanet ister eşya, isterse kıymetli evrak olsun) maktu olarak yıllık 5.89-TL. ücret alırlar. Tutanakta yazılı emanetler birden fazla olsa dahi, tek saklama ücreti alınır.

Emanetlerin saklanması ayrıca gideri gerektirmekte ise noter, birinci fıkra uyarınca alacağı ücretten başka, bu sebeple yapacağı gerçek gideri de ilgisinden alır. Emanetler birden fazla kişilere ait ise, emanetlerin miktarına ve kapladığı yere göre, gider aralarında paylaşılır.

Saklama süresi kanunca belirtilmiş olan hallerde ücret, belirtilen süre için peşin olarak alınır. Saklama süresi kanunca belli olmayan emanetlerin ücreti, her yıl peşin olarak alınır.

Noterin değişmesi halinde, ayrılan noter, aldığı saklama ücretinden geriye kalan süreye ait tutarı yeni notere devreder.

Harç,damga vergisi ve resimden muaf işlemlerle kamulaştırma tebliğlerinde noter ücreti :

Madde 8 - Noterler, özel kanunlarında harç, damga vergisi ve resimden muaf olduğu belirtilen, ancak değer içeren işlemlerden, harç alınmış olsa idi alınması gereken harcın yüzde onu oranında noter ücreti alırlar. Değer içermeyen bu çeşit işlemler dolayısıyla noterler onadıkları her imza için 2.13-TL. ücret alırlar.

Özel kanunlarında harç, damga vergisi ve resimden muaf olduğu belirtilen ve imza onaylamasını gerektirmeyen protesto, ihtarname, ihbarname işlemlerinde ilgisine tebliğ edilecek her nüsha için 2.13-TL. ücret alınır.

Kamulaştırma Kanunu hükümleri uyarınca yapılacak kamulaştırma tebliğlerinde ilgisine tebliğ edilecek her nüsha için 2.13-TL. ücret alınır.

Defter onaylama ücreti :

Madde 9 - Defterlerin açılış onaylamasından, yüz sayfaya kadar olanlardan (yüz sayfa dahil) 80-KR., yüz sayfadan yukarı her yüz sayfadan da 30-KR. onaylama ücreti alınır. Yüz

sayfadan fazla olan defterlerin küsüratı elli sayfaya kadar olursa ücret alınmaz. Elli ve daha fazla olursa 30-KR. ücret alınır.

Ara ve kapanış onaylamalarında maktu olarak 30-KR. ücret alınır.

Özel kanunlarına göre harç, damga vergisi ve resimden muaf olanlara ait defterlerin onaylamasından da, yukarıdaki fıkralar uyarınca ücret alınır.

Bildirim yazı ücreti :

Madde 10 - Noterler, kanunda öngörülen bildirim yükümlülükleri doğrultusunda yazacakları her yazı için 80-KR. bildirim yazı ücreti alırlar.

Yol ödeneği :

Madde 11 - Noterler ve imzaya yetkili vekilleri, noterlik dairesi dışında iş yapmak veya Noterlik Kanunu'nun 55 inci maddesi hükmü uyarınca evrak ve defterleri götürmek için daireden ayrıldıklarında gerekli yol giderlerinden başka her işten, her gün için 10.09-TL. yol ödeneği alırlar.

Noterlik dairesi dışında piyango, özel ve resmî kuruluşların kur'a, seçim ve toplantılarında hazır bulunarak; tutanak düzenlemeleri halinde, noterler ve imzaya yetkili vekilleri gerekli yol giderlerinden başka her işten, her gün için 92.62-TL. yol ödeneği alırlar.

Aracılık ücreti :

Madde 12 - Aracı noter, işin gerektirdiği her türlü giderden başka, her işlem için maktu olarak 57-KR. aracılık ücreti alır.

Yürürlük tarihi :

Madde 13 - Bu tarife, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun değişik 112 nci maddesi uyarınca hazırlanmış olup, 1 Mart 2009 tarihinden itibaren uygulanır.

— • —

Duyuru

10 Şubat 2009 tarih ve 27137 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan,

— Koyun ve Keçi Turu Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği,

16 Şubat 2009 tarih ve 27143 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan,

Tarım ve Köyşleri Bakanlığından, Türk Gıda Kodeksi Gıda Maddelerindeki Bulguların Maksimum Limitleri Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2009/22),

— Tarım ve Köyşleri Bakanlığından, Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2009/23)

— Tarım ve Köyşleri Bakanlığından, Türk Gıda Kodeksi Bulgur Tebliği (Tebliğ No: 2009/24),

— Tarım ve Köyşleri Bakanlığından, Türk Gıda Kodeksi Fermente Süt ürünleri Tebliği (Tebliğ No: 2009/25), yer darlığı nedeniyle Bülten'e alınamamıştır.

— • —

2009 YILI İÇİN ABONE OLMAK İSTEYENLERE DUYURU

Yargı Mevzuatı Bülteni'ne abone olmak ve aboneliklerini devam ettirmek isteyenlerin 2008 yılı abone bedeli olan 200 TL'nı Vakıflar Bankası Adalet Bakanlığı Bürosu 783 kod nolu şubedeki 2002083 numaralı hesaba yatırarak alacakları dekontu **açık adreslerini** belirtir bir yazı ile "**Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Konya Devlet Yolu Üzeri No: 70 Kat: 9 Hipodrum-ANKARA**" adresine veya 0 312 223 38 06 numaralı faksa göndermeleri halinde 01.01.2009 tarihinden itibaren yıl sonuna kadar çıkacak sayılar adreslerine postalanacaktır.